

UNDERSØGELSE OG ANBEFALINGER

VEDRØRENDE

ETNISKE MINORITETER

I

KRIMINALFORSORGEN

2005

Indholdsfortegnelse:	Side
1. Arbejdsgruppens anbefalinger.....	2
2. Arbejdsgruppen	
2.1. Nedsættelse, kommissorium og sammensætning.....	9
2.2. Baggrunden for nedsættelsen	10
2.3. Gruppens arbejde og metode.....	12
2.4. Terminologi.....	13
3. Arbejdsgruppens kommissorium.....	14
4. Erfaringer med projekter og tiltag siden sidste undersøgelse i 2001	17
5. Arbejdsgruppens kommentarer.....	27
6. Den kvantitative undersøgelse	
6.1. Sammenfatning og konklusion.....	30
7. Den kvalitative undersøgelse på udvalgte institutioner i Kriminalforsorgen	
7.1. Forord	32
7.2. Erfaringer fra de lukkede fængsler i Nyborg, Ringe og Vridsløse	33
7.3. Erfaringer fra arresterne i Odense og Århus samt Vestre Fængsel.....	48
7.4. Erfaringer fra de åbne fængsler Horserød og Søbysøgård.....	58
7.5. Erfaringer fra KiF-afdelingerne i København, Odense og Århus.....	64
7.6. Erfaringer fra pensionen Lysholmgård	69
8. Den kvalitative undersøgelse på udvalgte amtslige institutioner	
8.1. Forord	73
8.1. Erfaringer fra de sikrede institutioner Stevnfortet, Sønderbro og Egely.....	74
9. Etniske minoritetsunges livsvilkår i Danmark.....	78
 Bilag	
Bilag 1: Arbejdsgruppens kommissorium.....	85
Bilag 2: Arbejdsgruppens interviewguides	87
Bilag 3: Den kvantitative undersøgelse.....	91

1. Arbejdsgruppens anbefalinger

Den aktuelle status på antal og fordeling af indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk i Kriminalforsorgens institutioner

Indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk udgør henholdsvis 23 % af de indsatte i fængsler (åbne og lukkede) og arresthuse og 12 % blandt klienterne i Kriminalforsorgens øvrige afdelinger. I alt 15 % af Kriminalforsorgens klientel er samlet set af fremmed etnisk herkomst. Der henvises til undersøgelsen, bilag 3.

Koncentrationen af indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk er meget varierende fra institutionstype til institutionstype og mellem enkeltinstitutioner inden for den samme type (åbne fængsler, lukkede fængsler, arresthuse og afdelinger).

Arbejdsgruppen har i lighed med undersøgelsen i 2001 om etniske minoriteter i Kriminalforsorgen gennemført en spørgeskemaundersøgelse, der viser, at der overordnet set er tale om en tilvækst i andelen af etniske minoriteter i Kriminalforsorgens institutioner i perioden fra 2001 til 2005.

Med hensyn til antallet af registrerede problemer under indsættelsen eller under tilsynet som følge af disciplinære afgørelser m.v. er der alene tale om en lille stigning i forhold til undersøgelsen i 2001. Der er dog forskel mellem de enkelte institutionstyper med hensyn til den registrerede andel af problemer. Væksten i antallet af registrerede problemer er alene forekommet i arresthuse, herunder særligt Københavns Fængsler og i åbne fængsler.

Desuden har arbejdsgruppen gennemført en række fokusgruppeinterviews med repræsentativt udvalgte grupper af ansatte samt af indsatte med etnisk dansk baggrund og af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk fra repræsentativt udvalgte tjenestesteder i Kriminalforsorgen. Disse interviews har afdækket oplevede problemer i hverdagen for de nævnte persongrupper.

På baggrund af spørgeundersøgelsen og resultaterne fra fokusgruppeinterviewene skal arbejdsgruppen fremsætte følgende anbefalinger vedrørende den aktuelle situation:

1.1. Vedrørende placering af indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk

I Kriminalforsorgens principprogram er et af de bærende elementer, at indsatte skal kunne fungere i det danske samfund. Endvidere er det også et afgørende princip, at sikkerheden på afdelingerne er i orden for både indsatte og ansatte.

I forbindelse med fokusgruppeinterviewene på fængslerne og i arresthusene oplyser personalet, at der er en tendens til, at de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk grupperer sig, og at disse indsatte derved opnår en dominans på de enkelte afdelinger, og de bliver til en klar magtfaktor, som af personalet opleves som værende problematisk. På en enkelt af Kriminalforsorgens pensioner, hvor der er foretaget interviews, opleves også problemer med gruppedannelser blandt indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk. Endvidere har personalet på de amtslige sikrede institutioner under interviews givet udtryk for, at antallet af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på de enkelte afdelinger ikke må blive for stor, idet sådanne større grupper skaber problemer. Endelig peges der generelt på, at omgangstonen blandt de indsatte og også mellem de indsatte og de ansatte er blevet hårdere og nogle gange tilspidses.

På denne baggrund anbefaler arbejdsgruppen med hensyn til placeringen af indsatte, at der arbejdes ud fra det såkaldte fortyndingsprincip, hvorefter indsatte med anden etnisk baggrund end dansk placeres i mindre enheder i fællesskab med indsatte med etnisk dansk baggrund. Endvidere anbefales i denne sammenhæng, at antallet af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på de enkelte afdelinger ikke udgør flertallet. Denne gruppe bør endvidere sammensættes således, at de unge under 25 år ikke kommer til at udgøre et flertal blandt de etniske indsatte på afdelingen.

Anbefalingen af fortyndingsprincippet skal også ses i lyset af Kriminalforsorgens medvirken til integration i det danske samfund af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, der efter arbejdsgruppens opfattelse er en opgave, som vejer tungt i den aktuelle situation.

Ved placering efter fortyndingsprincippet bør således tages hensyn til såvel etnicitet som alder, idet det hovedsageligt er unge indsatte under 25 år, der ifølge undersøgelsen udgør den mest problematiske gruppe.

Arbejdsgruppen anbefaler, at fortyndingsprincippet efterleves, også selvom det i nogen tilfælde vil kunne betyde en fravigelse af nærhedsprincippet, når der skal udpeges afsoningssted. Det er vigtigt for fængslerne, at uhensigtsmæssige gruppedannelser særligt blandt det unge klientel modvirkes, og det er også vigtigt, at integrationen i det danske samfund af personer med en anden etnisk baggrund end dansk understøttes også under afsoningen.

Det skal bemærkes, at anbefalingen om placering efter fortyndingsprincippet alene gælder afdelinger med mandlige indsatte. Kriminalforsorgens hidtidige erfaringer har ikke vist nævneværdige problemer med kvindelige indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, men arbejdsgruppen anbefaler, at udviklingen med denne gruppe følges løbende.

Det skal endvidere bemærkes, at anbefalingerne vedrørende fortyndingsprincippet ikke gælder placering af indsatte med tilknytning til negativt, stærke grupper som for eksempel Black Cobra, Den Internationale Klub, Hells Angels og Bandidos.

Gruppen af indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk befinder sig i dag typisk på de almindelige fællesskabsafdelinger, der rummer ca. to tredjedele af samtlige indsatte. De øvrige indsatte er placeret på behandlings- og særafdelinger, hvor der typisk kun er få indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk. Arbejdsgruppen er derfor klar over, at den foreslåede fortynding - på grund af de relativt høje antal indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på de almindelige fællesskabsafdelinger - er vanskelig at gennemføre konsekvent, med mindre de indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk også anbringes på fængslernes behandlings- og særafdelinger, hvilket vil kræve motivation og en øget behandlingsindsats.

Såfremt arbejdsgruppens anbefalinger om en øget behandlingsindsats for indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk (se afsnit ”1.2. ”Vedrørende støtte og motivation.../”Behandling”) skal efterkommes, må en hyppigere placering på behandlings- og særafdelinger imidlertid forudses.

Endelig bør man generelt være mere opmærksom på muligheden for brug af pensionerne ved udslusningen af unge indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk.

1.2. Vedrørende støtte og motivation af indsatte og klienter med en anden etnisk baggrund end dansk

Arbejdet med at støtte og motivere indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk bør optimeres.

Nedenfor følger en række områder, hvor det anbefales at iværksætte initiativer i forhold til de indsatte/klienterne.

- **Undervisning**

Der bør foretages en undersøgelse af unge indsatte med fremmed etnisk baggrunds viden og færdigheder med hensyn til basale skolekundskaber, herunder særligt dansk sprog, danske samfundsforhold og almindelig daglig livsførelse med henblik på at målrette og udvide uddannelsesstilbuddene i Kriminalforsorgens institutioner til denne gruppe.

Udvikling af særlige kognitive færdighedsprogrammer, der er målrettet de dele af gruppen af indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk, som i dag har svært ved at følge programmerne, bør udvikles og/eller eksisterende programmer justeres. Der skal i arbejdet med dette tages højde for forskelle i kultur- og samfundsforståelse samt til sproglige barrierer.

- **Beskæftigelse**

Det anbefales, at der iværksættes flere arbejdsmarkedsorienterede projekter i afdelingerne under den fri forsorg, og at man også gør en lignende indsats i de fængsler, hvor dette er muligt.

Der skal generelt i fængsler og arresthuse fokuseres mere på arbejdsstræning og på målrettede tiltag rettet mod at øge målgruppens jobparathed – f.eks. i form af specifikke kurser og inddragelse af ekstern viden – baseret på de behov og ønsker, der er blandt de etniske indsatte i de enkelte institutioner.

Den eksisterende mentorordning bør udbygges, således at den i højere grad kan tilbydes tidligere, og til flere under afsoningen. Endvidere bør erfaringerne med særlige unge/etniske konsulenter fra Statsfængslet i Ringe og Københavns Fængsler analyseres og vurderes med henblik på en eventuel udvidelse af disse initiativer. Specifikt for mentorerne gælder, at de har en meget betydningsfuld og positiv funktion som rollemodeller for de unge, og derfor finder arbejdsgruppen det vigtigt, at der ved udvælgelsen af mentorer også lægges vægt på deres kendskab til danske samfundsforhold med henblik på, at de bedst muligt kan støtte op om integrationen i det danske samfund af unge kriminelle med anden etnisk baggrund end dansk.

Endelig anbefales, at der skabes mere kontakt til Kriminalforsorgens eksterne samarbejdspartnere (arbejdsformidlere, arbejdsgivere, uddannelsessteder mv.). Unge indsatte med en anden etnisk baggrund såvel som med en dansk baggrund bør anvendes mulighed for at anvende kontaktpersoner/mentorer fra det kommunale regi.

- **Behandling**

Med henblik på at indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk i højere grad end hidtil deltager i Kriminalforsorgens behandlingsprogrammer, foreslår arbejdsgruppen, at der foretages en afdækning af de barrierer, der måtte være for at motivere de pågældende, der skønnes at have behov for behandling.

I arbejdsgruppens interviews med indsatte og personale i Kriminalforsorgens institutioner, blev misbrug blandt etniske indsatte/klienter nævnt som mindre end danske indsatte, men dog stadig som absolut ikke ubetydeligt. Klientundersøgelsen fra år 2000 viser ligeledes, at 33 % af gruppen havde et misbrug af stoffer inden indsættelsen, hvorfor arbejdsgruppen vurderer, at der er et behov for at motivere for behandling.

- **Fritid**

Det anbefales, at der iværksættes flere og mere målrettede fritidsaktiviteter, som kan imødekomme målgruppens, herunder særligt de unges, behov for deltagelse i fritidsaktiviteter, således at de får mulighed for en aktiv deltagelse i fritidslivet også efter afsoningen.

Aktiviteterne skal planlægges og tilrettelægges således, at ikke alene indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk deltager, men også andre indsatte samt fængselspersonale. Den manglende kontakt mellem personale og indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk, som fokusgruppeinterviewene peger på, vurderes at kunne imødegås blandt andet ved den slags fællesaktiviteter.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der i forbindelse med udslusning fra lukkede fængsler i konkrete tilfælde overvejes at give mulighed for deltagelse i fritidsaktiviteter i samfundet.

- **Den almindelige dagligdag**

Det anbefales, at arresthuse, fængsler og pensioner er opmærksomme på, at de nyindsatte informeres om gældende regler og anden relevante information i øvrigt vedrørende institutionen og afsoningen.

Endvidere anbefales, at personalet bliver mere opmærksom på at forklare og begrunde diverse beslutninger i forbindelse med den indsatte afsoning/varetægt, samt følger op på og sikrer sig, at den indsatte har forstået den ansattes forklaring.

Det anbefales i højere grad at inddrage de indsatte ressourcepersoner fra eget netværk (for eksempel familie, skolelærere eller kontaktperson fra kommunen).

1. 3. Vedrørende personale

Generelt bør en større personaletæthed og en eventuel tilførsel af personale med spidskompetencer, som for eksempel socialpædagoger, indgå som en overvejelse, når Kriminalforsorgen skal se på mulighederne for at øge støtten og motivationen i forhold til gruppen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

- **Kompetenceudvikling**

I forbindelse med revision af grunduddannelsen af fængselsfunktionærer skal der fokuseres på udvikling af kompetencer rettet mod sociale og pædagogiske arbejdsopgaver generelt og specifikt mod indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk (f.eks. kulturel baggrundsviden, basal indføring i arabisk sprog, ungdomskulturer, æresbegreber, værktøjer i adfærdsorienteret

kommunikation og særlige sociale og kulturelle vanskeligheder blandt unge med en anden etnisk baggrund end dansk).

For efteruddannelsesområdet gælder, at der skal udbydes flere efteruddannelser målrettet til de forskellige medarbejdergrupper/arbejdsopgaver i Kriminalforsorgen. Tilbuddene bør emnemæssigt indeholde det samme som nævnt vedrørende grunduddannelsen.

- **Rekruttering af ansatte med anden etnisk baggrund end dansk**

Forskole for ansøgere med anden etnisk baggrund end dansk bør afvikles med større frekvens end i dag og udbredes, ligesom andelen via den almindelige rekruttering bør øges.

Uddannelsen af praktikvejledere for nyansatte fængselsfunktionærer bør i sit indhold tage højde for, at man som praktikvejleder også skal vejlede ansatte med en anden etnisk baggrund end dansk.

- **Imamer**

Imamen har ofte en funktion som rollemodel for muslimske indsatte og kan derved for nogle indsatte fungere som et vigtigt bindeled i forhold til integrationen i det danske samfund. Hvis det enkelte tjenestested beslutter at tilknytte imamer, bør disses danskfærdigheder og viden om danske samfundsforhold derfor afdækkes. Endvidere bør tjenestestedet – i overensstemmelse med den almindelige ansættelsesprocedure i Kriminalforsorgen – vurdere vedkommendes holdninger til Kriminalforsorgens arbejde, herunder især indholdet i Kriminalforsorgens Principprogram.

1.4. Vedrørende orden og sikkerhed

De eksisterende beføjelser, der er til rådighed for opretholdelse af orden, disciplin og sikkerhed, skønnes at være tilstrækkelige til løsning af de eksisterende opgaver.

Såfremt enkeltpersoner eller grupper af indsatte med fremmed etnisk baggrund udviser negativ stærk adfærd, bør de eksisterende regler om anbringelse af ”negative stærke indsatte” anvendes.

Fortyndingsprincippet bør som nævnt følges, og personalet bør løbende være opmærksom på, at der ikke opstår muligheder for overgreb blandt de indsatte. Personalet bør også være opmærksom på negativ omgangstone mellem indsatte og mellem indsatte og ansatte og skride ind, hvis der opstår behov.

Det anbefales derfor, at personalet optræder med stor synlighed ude på de enkelte afdelinger/enheder. Den anbefalede øgede dynamiske sikkerhed vil også medvirke til en tættere

kontakt mellem den indsatte og personalet, hvilket vurderes at have stor betydning for arbejdet med støtte og motivation, herunder afdækningen af de forsorgsmæssige behov.

Såvel personale som indsatte har i interviews med arbejdsgruppen givet udtryk for, at gruppen af klienter – særligt unge under 25 år – med anden etnisk baggrund end dansk – såvel som unge klienter mere generelt – har brug for faste rammer at agere indenfor. Arbejdsgruppen anbefaler, at de enkelte institutioner skærper opmærksomheden på at formulere og sikre konsensus om disse rammer med henblik på at optimere personalets muligheder for at arbejde med den enkelte indsatte.

1.5. Vedrørende udvisningsdømte

I lighed med anbefalingerne i undersøgelsen fra år 2001 om etniske minoriteter i Kriminalforsorgen anbefales, at de udvisningsdømtes muligheder for repatriering forbedres. Ressourcerne bør anvendes på aktiviteter, der støtter disse i deres fremtidige liv i hjemlandet.

1.6. Vedrørende andre initiativer

Samarbejdet med de sociale myndigheder og andre aktører uden for Kriminalforsorgen – for eksempel kontakter til arbejdsmarkedet – skal yderligere styrkes¹. En vellykket udslusnings- og opfølgingsfase er meget vigtig, hvorfor samarbejdet mellem afdelingerne i den fri forsorg og fængslerne ligeledes skal styrkes. Arbejdsgruppen finder, at arbejdet med koordinering og evaluering af handleplaner har afgørende betydning i denne sammenhæng.

Det anbefales, at der etableres et tættere samarbejde med det psykiatriske behandlingssystem vedrørende diagnosticering og behandling af psykisk syge med fremmed etnisk baggrund, jf. spørgeskemaundersøgelsen. Desuden vil arbejdsgruppen støtte op om at optimere mulighederne for at benytte tolke med grundigt kendskab til såvel sprog som kultur, hvor det skønnes nødvendigt i forbindelse med vurdering af psykiske problemer blandt indsatte og klienter med anden etnisk baggrund end dansk.

1.7. Vedrørende opfølgning på arbejdsgruppens forslag

Arbejdsgruppens anbefalinger er overvejende af en mere overordnet karakter. Dette er valgt med henblik på at give de enkelte institutioner muligheder for at implementere anbefalingerne ud fra egne behov og ressourcer. Arbejdsgruppen anbefaler afslutningsvis, at der inden for en passende

¹ I den forbindelse ønsker arbejdsgruppen at henlede opmærksomheden på de eksisterende retningslinjer vedrørende samarbejde med de sociale myndigheder og de muligheder, som disse giver for en konstruktiv overgang til frihed (se Vejledende retningslinjer for samarbejdet mellem kriminalforsorgens institutioner og afdelinger og de sociale myndigheder, maj 2003).

tidsramme – for eksempel 2-3 år – foretages en opfølgning på de fremsatte anbefalinger. Opfølgningen vil dels skulle afdække hvilke konkrete initiativer, der er sket på baggrund af nærværende rapport – samt eventuelt komme med forslag til yderligere tiltag – dels vil opfølgningen skulle bidrage med en analyse og vurdering af udviklingen af afsoningsforløbet for indsatte med en anden etnisk baggrund end dansk.

2. Arbejdsgruppen

2.1. Nedsættelse, kommissorium og sammensætning

Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, nedsatte ved skrivelse af den 25. november 2004 (bilag 1) en arbejdsgruppe, der skulle beskæftige sig med etniske minoriteter blandt Kriminalforsorgens klienter. Arbejdsgruppens kommissorium fremgår af skrivelsen.

Ifølge kommissoriet skulle arbejdsgruppen foretage en nærmere analyse og vurdering af omfanget og karakteren af problemer, der er, eller som kan forudses at komme, med gruppen af klienter – særligt unge op til 25 år – med anden etnisk baggrund end dansk i forhold til medindsatte og til personalet i Kriminalforsorgens institutioner og afdelinger. Endvidere skulle arbejdsgruppen overveje, hvordan Kriminalforsorgen også på længere sigt vil kunne imødegå sådanne problemer.

Arbejdsgruppen skulle desuden undersøge, hvorvidt der har været en udvikling i omfanget og i karakteren af problemer siden en tilsvarende undersøgelse, der blev afsluttet i januar 2001, og det blev på den baggrund forudsat, at den kvantitative del af undersøgelsen blev tilrettelagt på tilsvarende vis ved hjælp af en spørgeskemaundersøgelse.

Arbejdsgruppen skulle yderligere overveje, i hvilket omfang der er tale om et geografisk afgrænset problem, og hvorvidt der er tale om et problem knyttet til bestemte grupper. I denne forbindelse skulle arbejdsgruppen foretage en nærmere opgørelse af antallet og en nærmere lokalisering af etniske minoriteter blandt klienterne i Kriminalforsorgens institutioner og i Kriminalforsorgen i Frihed.

I forbindelse med overvejelserne omkring hvordan Kriminalforsorgen på længere sigt vil kunne imødegå problemer i forbindelse med de etniske minoriteter, skulle arbejdsgruppen opstille forskellige indsatsmuligheder, og arbejdsgruppen skulle i forbindelse med sine overvejelser være opmærksom på de svenske og eventuelt andre udenlandske erfaringer på området, ligesom det ville være relevant for arbejdet at inddrage erfaringer fra projekter og institutioner udenfor Kriminalforsorgen.

Endelig skulle arbejdsgruppen vurdere effekten af de initiativer, der blev iværksat på baggrund af indstillingen fra den i år 2000 nedsatte arbejdsgruppe, der skulle foretage en undersøgelse vedrørende etniske minoriteter i Kriminalforsorgen. I januar 2001 afsluttede arbejdsgruppen sit arbejde og afgav indstilling.

Arbejdsgruppen har haft følgende sammensætning:

Fængselsinspektør Arne Tornvig Christensen, Statsfængslet i Nyborg (formand)
Udsluningskonsulent Marie Louise Jørgensen, Direktoratet for Kriminalforsorgen (sekretær)
Dokumentationsmedarbejder Therese Heltberg, Direktoratet for Kriminalforsorgen
Sikkerhedschef Ole Hansen, Direktoratet for Kriminalforsorgen
Uddannelsesleder Ulla Hjarne, Kriminalforsorgens Uddannelsescenter
Værkmester Tage Laursen, Statsfængslet i Ringe
Afdelingsleder Anette Storm, Københavns Fængsler
Viceforstander Annette Graver Cronqvist, Pensionen Lysholmgård
Forsorgsassistent Gitte Mejnert Larsen, Afdelingen i København

Endvidere har chefkonsulent Britta Kyvsgaard, Justitsministeriet, været tilknyttet arbejdsgruppen.

Sikkerhedschef Ole Hansen fratrådte arbejdsgruppen ultimo januar.

Udsluningskonsulent Marie Louise Jørgensen fratrådte arbejdsgruppen primo juni, hvorefter dokumentationsmedarbejder Therese Heltberg har fungeret som arbejdsgruppens sekretær.

2.2. Baggrunden for nedsættelsen

Den 4. september 1999 blev der nedsat et ministerudvalg vedrørende en samlet handlingsplan for integration i det danske samfund og en hurtigere indsats over for utilpassede unge. Ministerudvalget afgav den 23. november 1999 sin første rapport, der omhandlede regeringens initiativer vedrørende en hurtigere indsats over for utilpassede unge.

Ifølge rapporten ville Kriminalforsorgen iværksætte følgende tiltag:

- Øge rekrutteringen af personale med flerkulturel baggrund
- Ansætte en udsluningskonsulent
- Oprette en mentorordning i tilknytning til Kriminalforsorgen i Frihed
- Iværksætte et særligt behandlingsprogram

På et møde den 28. og 29. september 1999 i differentieringsudvalget drøftedes udvalgets overvejelser vedrørende etniske grupper i Kriminalforsorgen. I drøftelserne indgik oplysninger fra Statsfængslet i Ringe og Statsfængslet på Søbysøgård om tiltagende problemer med indsatte af anden etnisk herkomst. Endvidere var udvalget under drøftelserne tilbøjelige til at antage, at der ikke var grundlag for at oprette særlige afdelinger til indsatte med anden etnisk herkomst, men at der derimod var behov for behandlingsmæssige tiltag for at imødegå de problemer, der efter udvalgets opfattelse overvejende havde karakter af kultursammenstødsproblemer.

I differentieringsudvalget var der enighed om at foreslå, at problemstillingen overvejedes i en selvstændig arbejdsgruppe nedsat af Direktoratet for Kriminalforsorgen, og udvalget foreslog blandt andet, at arbejdsgruppen kunne have to opgaver. Den ene opgave var at foretage en nærmere belysning af problemets omfang og karakter, herunder at foretage en opgørelse af klienter af anden etnisk herkomst. Den anden foreslåede opgave var, at arbejdsgruppen skulle komme med forslag til, hvorledes man kunne imødegå, at denne gruppe i fremtiden blev et stort problem i Kriminalforsorgen.

I brev af 31. januar 2000 til Justitsministeren redegjorde Direktoratet for Kriminalforsorgen nærmere for udmøntningen af regeringens initiativer.

I brevet blev det nævnt, at Direktoratet i løbet af år 2000 ville iværksætte følgende initiativer med henblik på at udvikle afsoningsstedernes kompetence med hensyn til problemstillinger vedrørende unge fra etniske minoritetsgrupper og med henblik på at sikre et velkoordineret samspil mellem myndighederne i forbindelse med den unges overgang mellem institutionerne:

- Øge rekrutteringen af personale med flerkulturel baggrund gennem særlige ansættelsesinitiativer, bistand fra ligestillingskonsulent samt oprettelse af en særlig forskole for de danskere med anden etnisk baggrund, der ønsker at uddanne sig til fængselsfunktionær.
- Ansætte en udslusningskonsulent, som skal følge det enkelte fængsels sagsbehandling i forbindelse med personer fra den pågældende målgruppe og sikre, at der er udarbejdet handleplaner for afsoningsforløbet og tiden efter løsladelsen, og at handleplanen er koordineret med de sociale myndigheder.
- Oprette mentorordning i tilknytning til de enkelte afdelinger af Kriminalforsorgen i Frihed. Ordningen indebærer udvidet tilsyn for personer i den nævnte målgruppe. Mentorerne skulle søges rekrutteret blandt voksne med relevant etnisk minoritetsbaggrund.

- Iværksætte et særligt behandlingsprogram for unge med etnisk minoritetsbaggrund i Kriminalforsorgens institutioner, herunder programmet *Anger Management Programme*, hvis hovedformål er at lære deltagerne at beherske og styre deres aggressioner.

I forlængelse af ministerudvalgets handlingsplan for integration i det danske samfund nedsatte Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, den 14. februar 2000 en arbejdsgruppe (2000-arbejdsgruppen), der skulle beskæftige sig med etniske minoriteter blandt Kriminalforsorgens klienter. Arbejdsgruppen afsluttede sit arbejde i januar 2001. Arbejdet resulterede i en indstilling, jf. ovenfor under punkt 2.1.

2.3. Gruppens arbejde og metode

Arbejdsgruppen har løbende afholdt møder og i denne forbindelse besluttet at gentage spørgeskemaundersøgelsen fra år 2000. Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført i januar og februar 2005 og blev – som den tilsvarende undersøgelse i 2000. Man har anvendt samme indhold i spørgeskemaerne som i den tilsvarende undersøgelse i år 2000.

Spørgeskemaundersøgelsens primære formål er at foretage en nærmere opgørelse over antallet og den nærmere lokalisering af etniske minoriteter i Kriminalforsorgens institutioner og afdelinger, samt at belyse omfanget og karakteren af problemer i relation til de af Kriminalforsorgens klienter med anden etnisk baggrund end dansk, herunder om der er tale om geografisk afgrænsede problemer og om, hvorvidt der er tale om problemer knyttet til bestemte personer.

Undersøgelsen bygger på et spørgeskema, der oplyser om den enkeltes forhold. Skemaet er besvaret af personale på institutionen/afdelingen med et solidt kendskab til den pågældende indsatte/klient, og undersøgelsen omfatter alle de indsatte/klienter af fremmed etnisk herkomst, der den 1. februar 2005 var indsat i fængsel eller arresthus eller var undergivet tilsyn af Kriminalforsorgen i Frihed. Med ”fremmed etnisk herkomst” menes personer, der er eller har været udenlandske statsborgere, eller som er efterkommere af udenlandske statsborgere eller deres efterkommere. For så vidt angår arbejdsgruppens terminologi henvises i øvrigt til afsnit 2.4. nedenfor.

Endvidere besluttede arbejdsgruppen, at der også skulle foretages en række fokusgruppeinterviews af personale samt af indsatte - såvel med dansk baggrund som med anden etnisk baggrund end dansk. Interviewene blev gennemført på 3 udvalgte lukkede fængsler (Statsfængslet i Nyborg, Statsfængslet i Vridsløselille og Statsfængslet i Ringe) 2 udvalgte åbne fængsler (Horserød og Søbysøgård), 3 udvalgte arresthuse (Københavns Fængsler, arresthuset i Odense og arresthuset i Århus).

Yderligere besluttede arbejdsgruppen at foretage fokusgruppeinterviews af personale på 3 udvalgte afdelinger af Kriminalforsorgen i Frihed (afdelingerne i København, Odense og Århus) samt tillige på pensionen Lysholmgård.

Endelig besluttede arbejdsgruppen at foretage fokusgruppeinterviews af personale og indsatte på de sikrede amtslige institutioner for frihedsberøvede unge under 18 år. Arbejdsgruppen besluttede at gennemføre interviews på institutionerne Stevnsfortet på Stevns, Egely på Fyn og Sønderbro i København.

Fokusgruppeinterviewene blev gennemført på den måde, at medlemmer af arbejdsgruppen besøgte de nævnte institutioner, hvor ledelsen på forhånd havde udvalgt mellem fire og otte personer fra personalet, som havde forskellig uddannelsesmæssig og arbejdsmæssig baggrund. Disse blev interviewet om deres erfaringer angående indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk. På de institutioner, hvor der også er interviewet indsatte, har der normalt været tale om flere personer, der på forhånd var udvalgt af institutionens ledelse.

2.4. Terminologi

Det fremgår ovenfor under punkt 2.3., at spørgeskemaundersøgelsen er tilsvarende den spørgeskemaundersøgelse, som blev gennemført i år 2000. Spørgeskemaundersøgelsen fra år 2000 indgår i den ovenfor omtalte rapport og indstilling fra år 2001.

I spørgeskemaundersøgelsen anvendes følgende definitioner:

En indvandrer defineres som en person,

1. der har fast bopæl i Danmark
2. der er født i udlandet, og
3. hvor begge forældre – eller den ene, hvis den anden er ukendt – er udenlandske statsborgere.
(Personer, der er adopteret af danske statsborgere, anses dog ikke for at være indvandrere.)

En efterkommer efter indvandrere defineres som en person,

1. der er født og bor i Danmark
2. hvor begge forældre – eller den ene, hvis den anden er ukendt – er indvandrere eller efterkommere.

I en del af de analyser, der er foretaget i undersøgelsen om etniske minoriteter, er undersøgelsesmaterialet opdelt i undergrupper efter statsborgerskab og status i Danmark. Der skelnes således mellem, om personerne har dansk statsborgerskab eller ej, om de har fast tilknytning til Danmark, og – såfremt de har det – om de er indvandrere eller efterkommere af indvandrere.

Indvandrergruppen omfatter såvel flygtninge, der er kommet til Danmark, familiesammenførte og indvandrere fra de nordiske lande, fra det øvrige EU eller fra lande udenfor EU.

Udlændinge uden tilknytning til Danmark er personer, der ikke havde bopæl i Danmark ved pågribelsen, og som kan have begået kriminalitet under et turistophold i landet eller være pågrebet i eksempelvis Billund Lufthavn.

Generelt i rapporten, særligt i de kapitler der omhandler erfaringer fra institutionerne, er gruppen af indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk, omtalt som ”indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk” eller som ”etniske indsatte/klienter”. Som mange vil bemærke, er sidstnævnte betegnelse sprogligt set ikke korrekt, men den er brugt for at lette læsningen.

3. Arbejdsgruppens kommissorium

- Ifølge kommissoriet skulle arbejdsgruppen foretage en nærmere analyse og vurdering af omfanget og karakteren af problemer, der er, eller der kan forudses at komme, med gruppen af klienter - særligt unge op til 25 år - med anden etnisk baggrund end dansk i forhold til medindsatte og personalet.

Arbejdsgruppen har tilstræbt at tilvejebringe et så indgående grundlag som muligt som basis for denne rapport, blandt andet ved at foretage såvel en kvantitativ undersøgelse (spørgeskemaundersøgelse) som en kvalitativ undersøgelse (fokusgruppeinterviews på udvalgte institutioner).

Interviewundersøgelsen tegner et generelt billede af, at personalet på fængslerne – navnlig de lukkede – og i arresthusene i forhold til de indsatte med etnisk dansk baggrund oplever større problemer med gruppen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

Især de unge op til 25 år opleves som problematiske, og problemet forstærkes, hvis de optræder i grupper.

Også de indsatte med etnisk dansk baggrund oplever tilsvarende problemer.

Med hensyn til gruppen af ældre klienter med anden etnisk baggrund end dansk er der for så vidt ikke nævneværdige problemer.

Det oplyses i interviewene, at det som alt overvejende hovedregel er indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, der på afdelingerne i fængslerne og i arresthusene er de såkaldte stærke indsatte, og som bestemmer over de andre indsatte. Endvidere oplyses, at det primært er de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, der står for narkohandlen i fængslerne.

For så vidt angår pensionerne og Kriminalforsorgen i Frihed, oplever personalet – i forhold til klienter med etnisk dansk baggrund – overordnet set ikke flere problemer med de klienter, der er af anden etnisk oprindelse end dansk. Dog er det personalets erfaring, at denne gruppe har problemer med hensyn til det danske sprog. Endvidere er det personalets erfaring, at deres kendskab til det danske samfund er meget begrænset, og at de ikke har tilstrækkelig kendskab til, hvordan man begår sig i sociale sammenhænge i Danmark.

- Arbejdsgruppen skulle endvidere overveje, i hvilket omfang der er tale om et geografisk afgrænset problem, og hvorvidt der er tale om et problem knyttet til bestemte grupper.

For så vidt angår spørgsmålet i relation til de indsatte i fængslerne og arresthusene, er det arbejdsgruppens vurdering, at både personalet og de etnisk danske indsatte oplever, at problemerne med hensyn til klienter med anden etnisk baggrund end dansk navnlig kommer til udtryk hos indsatte fra lande, hvor kultur, religion og tradition er meget forskellige i forhold til de danske.

- Arbejdsgruppens opgave var også at foretage en nærmere opgørelse af antallet og en nærmere lokalisering af etniske minoriteter i Kriminalforsorgens institutioner og Kriminalforsorgen i Frihed.

Der er som nævnt foretaget en kvantitativ undersøgelse, som også indeholder en opgørelse af antallet af etniske klienter fordelt efter institution eller afdeling i Kriminalforsorgen. Der henvises til sammenfatning og konklusion nedenfor i kapitel 6 og til bilag 3, som indeholder hele den kvantitative undersøgelse.

- Arbejdsgruppen skulle desuden overveje, hvordan Kriminalforsorgen også på længere sigt kan imødegå problemer i forbindelse med de etniske minoriteter og på den baggrund opstille forskellige indsatsmuligheder.

Vedrørende dette spørgsmål henvises arbejdsgruppens forslag, som fremgår ovenfor under kapitel 1.

- Yderligere skulle arbejdsgruppen undersøge, hvorvidt der har været en udvikling i omfanget og karakteren af problemer siden undersøgelsen i år 2001, og det var på den baggrund forudsat, at den kvantitative del af undersøgelsen blev tilrettelagt på tilsvarende vis.

Det fremgår af den ovennævnte kvantitative undersøgelse (bilag 3), at der i forbindelse med denne er konstateret en stigning i antallet af disciplinære reaktioner mod indsatte med anden etnisk baggrund end dansk for blandt andet besiddelse af narkotika og for vold og trusler mod medindsatte.

- Endelig skulle arbejdsgruppen foretage en vurdering af effekten af de initiativer, der blev iværksat på baggrund af indstillingen i år 2001, ligesom erfaringer fra igangsatte projekter samt materialet vedrørende unge med anden etnisk baggrund, indsamlet af udslusningskonsulenten, burde inddrages.

Vedrørende dette spørgsmål henvises til nedenfor, kapitel 4, vedrørende erfaringer med projekter og tiltag siden sidste undersøgelse i år 2001.

- I forbindelse med arbejdsgruppens overvejelser skulle gruppen være opmærksom på de svenske og eventuelt andre udenlandske erfaringer på området.

Vedrørende dette spørgsmål har arbejdsgruppen overvejet at foretage studierejser til Sverige, Norge og Holland. Arbejdsgruppen tillagde en grundig undersøgelse af problemets omfang i de danske institutioner en afgørende vægt og valgte derfor at prioritere de kvalitative undersøgelser på udvalgte danske institutioner. Efter gennemførelsen af de nævnte kvalitative undersøgelser var der ikke tilstrækkelige ressourcer til at gennemføre studierejserne inden for den givne tidsramme.

Der er imidlertid enighed i arbejdsgruppen om, at det vil være relevant også at undersøge dette område på et senere tidspunkt.

I arbejdsgruppens kommissorium peges endelig på, at det ligeledes vil være relevant at inddrage erfaringer fra projekter og institutioner uden for Kriminalforsorgen.

Arbejdsgruppen har derfor foretaget kvalitative undersøgelser på udvalgte amtslige sikrede institutioner for unge. Undersøgelserne er beskrevet nedenfor under kapitel 8. Arbejdsgruppen fandt de amtslige institutioner særdeles relevante i denne undersøgelse, idet et meget stort antal af de unge, der er frihedsberøvet i det amtslige regi, er unge, der er sigtede for kriminelle forhold, og som er varetægtsfængslede, men anbragte i de amtslige institutioner i surrogat, fordi de er under 18 år og derfor som udgangspunkt ikke må anbringes i et arresthus.

Arbejdsgruppen har vedrørende spørgsmålet om erfaringer fra andre projekter gennemgået problemkataloget "Ungdomskulturel problemforståelse" mv., der er udviklet for Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling (SCKK) af Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet, og Center for ungdomsforskning (CEFU), Danmarks Pædagogiske universitet. Endvidere har arbejdsgruppen søgt information fra artikler og fagblade, herunder gennemgået projekterfaringer der er fremlagt under Vilde Læreprocesser (www.vildelaereprocesser.dk). Endelig har arbejdsgruppen under sine møder lyttet til oplæg fra etnisk konsulent i Københavns Kommune Manu Sareen, MF og cand.polit. Naser Khader, samt cand.negot. (arabisk) og Ph.D.-stipendiat ved Center for Mellemøststudier under Syddansk Universitet Gunna Funder Hansen. Gunna Funder Hansen har i samarbejde med antropolog Susanne Branner Jespersen ved CEFU udarbejdet ovennævnte problemkatalog for SCKK. De to har endvidere skrevet sidste kapitel i nærværende rapport.

4. Erfaringer med projekter og tiltag siden sidste undersøgelse i 2001

Som del af kommissoriet skal arbejdsgruppen vurdere effekten af de initiativer, der blev iværksat på baggrund af den indstilling, som den daværende arbejdsgruppe vedrørende etniske minoriteter i Kriminalforsorgen afgav i 2001. Endvidere skal arbejdsgruppen vurdere eventuelle andre tiltag, der er iværksat vedrørende kriminelle med anden etnisk baggrund end dansk.

Som nævnt ovenfor under kapitel 2 oplyste Direktoratet for Kriminalforsorgen i januar 2000 i et brev til justitsministeren, at Direktoratet i løbet af 2000 ville iværksætte en række initiativer med henblik på at opkvalificere Kriminalforsorgens arbejde med etniske minoriteter. Det drejede sig om følgende:

- Øge rekrutteringen af personalet med flerkulturel baggrund
- Ansætte en udslusningskonsulent
- Oprette en mentorordning
- Iværksætte Anger Management Programme (vredeshåndteringsprogrammet) der er særligt rettet mod voldelige danske og etniske unge

Følgende afsnit beskriver de erfaringer, der er gjort med ovenstående initiativer:

4.1. Rekruttering af ansatte med anden etnisk baggrund i Kriminalforsorgen

En opgørelse fra Justitsministeriet fra 3. kvartal 2004 viser, at der er 1% med anden etnisk baggrund ansat i Kriminalforsorgen. Der er lavet en særskilt statistik for direktoratet, der viser, at tallet her er

2,5%. I forhold til den andel som indsatte med anden etnisk baggrund end dansk udgør blandt indsatte og klienter, er der altså betydeligt færre fængselsfunktionærer med denne baggrund.

Forskolen

På foranledning af 2001-arbejdsgruppens anbefaling om at øge antallet af fængselsfunktionærer med anden etnisk baggrund end dansk har Kriminalforsorgens Uddannelsescenter (KUC) i perioden november 2000 til juni 2004 afholdt tre forskoleforløb for indvandrere. Forløbene har en varighed af cirka seks måneder med 30 timer ugentligt. Formålet med forløbet er at kvalificere eleverne til at blive optaget på uddannelsen til fængselsfunktionær.

På de tre forskoleforløb, der er blevet afholdt, er i alt opstartet 38 elever; heraf har 32 elever gennemført forløbet, og 28 har efterfølgende deltaget i det såkaldte assessment center for at blive fængselsfunktionærer. Af disse har 16 bestået prøverne.

Af disse 16 er der pr. april 2005 seks tilbage i systemet. Heraf er de fem blevet fastansat efter den treårige prøveperiode.

På opfordring fra styregruppen bag projektet om ”øget rekruttering af fængselsfunktionærer med flerkulturel baggrund” har Kriminalforsorgens Uddannelsescenter siden efteråret 2004 arbejdet på at etablere en forskole på Fyn i 2005. Forskolen skal fysisk placeres på Lunde Kursuscenter.

Efter at en annonceringskampagne på Fyn ikke gav den fornødne respons, har Kriminalforsorgens Uddannelsescenter indgået aftale med en lokal jobformidler med særlige kompetencer indenfor rekruttering af danskere med anden etnisk herkomst. Arbejdet med at rekruttere deltagere til forskolen på Fyn startede 1. marts med henblik på opstart af forløbet den 8. august 2005.

Endvidere kan det nævnes, at Kriminalforsorgen i øjeblikket har fået iværksat en indledende undersøgelse med det formål at få kortlagt forhindringerne for rekruttering og fastholdelse af personale med anden etnisk baggrund end dansk.

4.2. Kompetenceudvikling i Kriminalforsorgen målrettet arbejdet med indvandrere

Grunduddannelsen

De sidste 5-6 år har der været afholdt temadage på grunduddannelsen for fængselsfunktionærer, hvor der har været fokus på blandt andet integration, religion og kultur. Derudover bliver der undervist om disse temaer i faget ”samfundsfag”, ligesom temaerne løbende berøres i andre fag f. eks. i ”kriminalforsorgslære”, og ”sociallære”, hvor problematikkerne vedrørende indvandrere indgår som en naturlig del af indholdet i form af cases og eksempler.

Efteruddannelse

I 2001 blev der afholdt to temadage med fokus på indvandrere med muslimsk baggrund. Derudover blev der afholdt to kurser af fem dages varighed med fokus på indvandrere med muslimsk baggrund. Formålet med kurserne var at give deltagerne viden om indvandrernes kulturelle baggrund samt give indsigt i de kulturelle traditionsbetingede og religiøse faktorer, der evt. kan resultere i lovovertrædelser.

I 2002 blev der afholdt et kursus af fem dages varighed. Formålet med kurset var som ovenfor, og derudover blev der sat fokus på den tværkulturelle samtale og redskaber til at minimere konflikter.

I 2004 blev der i alt afholdt fire temadage, som satte fokus på faktorer, der kan opstå mellem et dansk personale og indsatte, der er præget af en opdragelse i en anden kultur. På visse af kurserne blev der arbejdet med rollespil og reflekterende team som metode til at arbejde med de problemstillinger, der særlig kan gøre sig gældende i interaktionen med denne gruppe.

Der udbydes i 2005 to kurser af to dages varighed med fokus på sagsbehandling i forhold til andengenerationsindvandrere. Målgruppen for disse kurser er socialrådgivere i Kriminalforsorgen. Formålet er at øge kendskabet til de særlige problemstillinger, der gør sig gældende i forhold til samtale og sagsbehandling med nogle klienter/indsatte med anden etnisk baggrund.

Derudover udbydes der tre temadage med fokus på indvandrere.

Lokale uddannelsesinitiativ

Blandt andet har Arresthusene i Randers og Odense samt Statsfængslerne i Ringe og Midtjylland afholdt tjenestestedskurser i form af temadage om indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

4.3. Udslusningskonsulent

Kriminalforsorgen har siden 2000 haft ansat en udslusningskonsulent med speciale i unge med anden etnisk baggrund end dansk. Konsulenten har en opsøgende og vejledende funktion og har etableret et omfattende netværk blandt andet i form af kontakter til arbejdsmarkedets parter samt til andre relevante eksterne partnere. Disse kontakter benyttes i forbindelse med udslusningen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Konsulentens ekspertise udnyttes desuden i forbindelse med efteruddannelse af personalet og udvikling af nye initiativer over for målgruppen herunder mentorordningen. Endelig har konsulenten været tovholder på/kontaktperson for en række projekter og initiativer, der er startet med klienter af anden etnisk oprindelse end dansk som målgruppe.

4.4. Mentorordningen

Formålet med Kriminalforsorgens mentorordning er at tilknytte en voksenperson, der kan fungere som rollemodel og støtteperson for unge kriminelle med anden etnisk baggrund end dansk. Ordningen anvendes såvel i udslusningsfasen fra afsoning som i det efterfølgende tilsyn af KiF.

Mentorordningen blev iværksat i sommeren 2000 som en del af den tidligere regerings initiativer over for utilpassede unge. Ordningen har hidtil været forbeholdt unge med anden etnisk baggrund end dansk. Der er på årsplan afsat ressourcer til at ansætte 40-50 mentorer per år.

En rapport fra Ålborg Universitet udgivet i 2003 peger på, at ordningen har positiv effekt over for de unge, der deltager i den. Mentorordningen fik desuden i januar 2004 i London tildelt den internationale pris Community Justice Award for bedste udslusningsprojekt.

Der er blevet peget på, at endnu flere unge med anden etnisk baggrund end dansk vil kunne drage nytte af at få tilknyttet en mentor, ligesom det også er foreslået at udvide ordningen til at omfatte danske unge. Det vurderes, at 250-300 unge på årsplan har behov for en mentorordning. Endelig er der i den nuværende arbejdsgruppes interviews med indsatte og personale i Kriminalforsorgens institutioner blevet peget på, at det vil være ønskeligt, hvis ordningen kan iværksættes tidligere i afsoningsforløbet.

4.5. Anger Management Programme

Anger Management Programme – Vredeshåndteringsprogrammet – retter sig med afsæt i den kognitive tankeramme mod at lære at håndtere vrede og stærke følelser. Programmet er blevet vel implementeret i Kriminalforsorgen i de seneste år. I 2005 er der aftalt gennemførsler af 32 hold i fængsler (der er mellem 6-8 deltagere på et hold), samt aftaler med en pension og tre KiF-afdelinger ligeledes om at gennemføre holdundervisning i år.

4.6. Undervisningstilbud og gejstlig betjening af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk

Som led i arbejdsgruppens undersøgelse er omfanget af særlige undervisningstilbud til indsatte med anden etnisk baggrund end dansk samt mulighederne for gejstlig betjening blevet undersøgt. Alle fængsler og arresthuse er blevet bedt om at besvare spørgsmål vedrørende disse to emner.

Undervisning

Fængsler

Der er indkommet svar fra ti fængsler inden høringsfristens udløb.

På spørgsmålet om hvorvidt der er særlige undervisningstilbud rettet mod indsatte med anden etnisk baggrund, oplyser syv fængsler, at der er særlige tilbud til etniske indsatte, to fængsler oplyser, at der ikke er særlige tilbud til etniske indsatte, og et fængsel oplyser, at der fra august 2005 oprettes et særligt tilbud til denne gruppe indsatte.

Angående spørgsmålet om hvor mange ressourcer der bruges i fængslet på undervisning i dansk for udlændinge, angives der et varierende omfang af de syv fængsler, der har dette tilbud. Fem fængsler angiver at bruge 4-8 timer per uge på dansk for udlændinge, ét fængsel oplyser at bruge 1,4 årsværk, og ét fængsel angiver, at dansk for udlændinge udgør 40 procent af undervisningsaktiviteten i fængslet. Tre fængsler har ikke tilbud om dansk for udlændinge.

Fem af fængslerne oplyser, at ressourceforbruget er steget siden 2000. To fængsler har et uændret forbrug, og ét fængsel angiver, at de har et lavere budget i år end for fem år siden. To fængsler har ikke oplyst om ressourceforbruget.

Alle fængsler tilbyder differentieret danskundervisning.

Otte fængsler angiver, at de underviser i danske samfundsforhold/livsforståelse. To fængsler har ikke dette tilbud, men det ene overvejer at tilbyde det.

På spørgsmålet om hvorvidt indsatte, der er dømt til udvisning, eller som ikke forstår dansk, har mulighed for at få undervisning i engelsk, svarer syv fængsler bekræftende, mens tre fængsler ikke tilbyder engelskundervisning.

Ingen af fængslerne har specielle undervisningstilbud rettet mod repatriering i hjemlandet for udvisningsdømte. Et fængsel oplyser dog, at indsatte har været selvstuderende for at kunne forberede sig på tilværelsen i deres oprindelige land.

Fængslerne er blevet bedt om at vurdere, hvorvidt de finder tilbudene tilstrækkelige og kvaliteten tilfredsstillende. Fire fængsler finder tilbudene utilstrækkelige, tre finder dem tilstrækkelige, og tre har ikke svaret på dette spørgsmål. Syv fængsler finder kvaliteten tilfredsstillende, tre har ikke svaret.

Arresthuse

Der er inden høringsfristens udløb indkommet svar fra 17 arresthuse; ikke alle er fuldstændigt besvaret.

På spørgsmålet om, hvorvidt der er særlige undervisningstilbud rettet mod indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, svarer seks arresthuse, at de har sådanne særlige tilbud, ni oplyser, at de ikke har særlige tilbud til etniske indsatte, og to arresthuse har ikke svaret på spørgsmålet.

Angående tids- og ressourceforbrug, bruger fire arresthuse mellem 5 og 14 timer om ugen på undervisning i dansk for udlændinge, ét arresthus bruger 30 timer hertil, og de øvrige melder intet om tidsforbruget. Tre arresthuse angiver, at ressourceforbruget er steget siden 2000; der er ingen svar fra de 14 øvrige. Det kan i denne forbindelse oplyses, at ressourcestyringskontoret, Direktoratet for Kriminalforsorgen, udmelder timer til undervisning til arresthusene efter følgende nøgletal: 1 time/pr. indsat/pr. måned.

Ni arresthuse tilbyder differentieret danskundervisning, og ét arresthus oplyser, at det tilbydes individuelt. De øvrige syv arresthuse har ikke svaret på spørgsmålet.

Syv arresthuse tilbyder undervisning i danske samfundsforhold/livsforståelse, mens ét arresthus meddeler, at de har mulighed for at tilbyde det. Ni arresthuse giver ikke mulighed for undervisning heri.

Af særlig relevans for indsatte, der ikke taler godt dansk, eller som er udvisningsdømte, giver otte arresthuse mulighed for engelskundervisning. Et enkelt arresthus tilbyder endvidere repatrieringsundervisning for udvisningsdømte.

Af de 17 arresthuse, der er indkommet hørings svar fra, finder seks omfanget af undervisningstilbud tilstrækkeligt, mens fem finder det utilstrækkeligt. De sidste seks har ikke kommenteret dette spørgsmål. Hvad angår kvaliteten af undervisningen, er syv arresthuse tilfredse, mens fire ikke finder kvaliteten god nok. Igen er der seks arresthuse, som ikke har svaret.

Gejstlig betjening

Fængsler

Der er indkommet hørings svar fra ti fængsler.

Af besvarelserne på spørgsmålet om hvilke trosretninger, der dækkes ind (herunder hvorvidt der er ansat en imam), fremgår det, at der er ansat danske præster i alle fængsler, fra en 20 procentstillings til fuld tid. I to fængsler ønsker man at øge ansættelsesgraden af præsten fra henholdsvis 20 procent til 70 procent og fra 50 procent til 75 procent. I både Ringe og Vridsløselille er der desuden regelmæssige besøg af katolske præster, og det samme er der ved højtiderne i Horsens statsfængsel.

I de lukkede fængsler oplyses, at der er en imam ansat på fuld tid på Københavns Fængsler (KF), i Nyborg er en imam ansat på 2/3 tid, der er besøg af imamer to gange ugentligt og afvikling af

fredagsbøn i Vridsløselille samt et månedligt besøg af en imam i Nr. Snede. I Ringe overvejes det at ansætte en imam, og Horsens oplyser, at der er et behov herfor.

I to åbne fængsler har de indsatte mulighed for at deltage i fredagsbøn uden for fængslet. Det er endvidere oplyst, at den danske præst er behjælpelig med kontakt til repræsentanter fra andre trosretninger.

Vedrørende ansættelsesprocedure i forhold til imamer oplyser tre fængsler, at en imam, der ønskes ansat, tjekkes i Kriminalregisteret. De øvrige fængsler har ikke oplysninger herom – de fleste fordi der ikke aktuelt kommer andre end den danske præst.

Arresthuse

Der er indkommet høringssvar fra 17 arresthuse.

16 arresthuse oplyser, at der kommer en præst i huset. I nogle arrester, kommer præsten regelmæssigt, f.eks. en gang om ugen, mens præsten i andre arrester kommer efter behov. Repræsentanter for andre trosretninger kommer også i arresthusene, når der er ønske herom. Dette gælder f.eks. katolske gejstlige og imamer. Det er oftest den almindelige præst, der er behjælpelig med kontakten til andre trosretninger. Fire arresthuse har supplerende oplyst, at de jævnligt har besøg af en repræsentant fra Kirkens Korshær. Et enkelt arresthus har ikke svaret på spørgsmålet.

Ingen arrester har imamer ansat.

Det gælder for alle repræsentanter fra trosretninger, der kommer i arresthusene, at vedkommende bruges til samtale/sjælesorg. Dansk gudstjeneste finder generelt sted til jul, mens enkelte arresthuse oplyser, at de har mere regelmæssige gudstjenester, f.eks. en gang om måneden.

På spørgsmålet om ansættelsesprocedure angiver syv arresthuse, at den pågældende tjekkes i Kriminalregisteret, mens de øvrige ti arresthuse ikke har oplysninger herom – de fleste angiver, at det ikke har været aktuelt.

4.7. Andre projekter rettet mod indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk

Job-Guide-projektet i Ringe Statsfængsel

Statsfængslet i Ringe fik i 2004 bevilget midler fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration med henblik på at gennemføre et et-årigt projekt med unge indsatte med anden etnisk baggrund end dansk som målgruppe². Formålet med projektet er at vejlede og støtte de unge, således at der kan arbejdes målrettet mod beskæftigelse ved løsladelse.

² Straffuldbyrdelseskontoret, Direktoratet for Kriminalforsorgen, medfinansierede lønudgifter til ordningen.

I 2005 har fængslet ansat en ”etnisk job-guide” som projektleder. Projektlederen har i februar og marts måned 2005 opbygget et netværk af virksomheder, der ønsker at samarbejde med projektet om at udsluse indsatte unge med anden etnisk baggrund end dansk til arbejdsmarkedet. Samtidig er der foregået en kvalitetssikring af fængslets værksteder for at sikre, at de unge under indsættelsen opnår de kvalifikationer, som virksomhederne efterspørger.

Ordningen er på grund af sin nylige opstart ikke evalueret.

Projekt Vil-i-Job

Vil-i-Job er et godt ét år gammelt projektsamarbejde mellem KiF-afdelingen i København og Københavns Kommune. Projektet retter sig mod at bringe unge kriminelle med anden etnisk baggrund end dansk i arbejde. Vil-i-Job består af tre hoveddele:

- Undervisning af klienterne, så de lærer at takle deres problemer på relevant vis (undervisningen bygger på elementer fra Det Kognitive Færdighedsprogram)
- Psykologsamtaler, så klienterne kan få bearbejdet de følelsesmæssige problemer og hæmninger, de har
- Målrettet indsats rettet mod jobmotivering og kontakt med erhvervsliv for at skabe mulighed for, at de unge tilknyttes arbejdsmarkedet

Frem til foråret 2005 havde i alt 35 unge mænd med anden etnisk baggrund end dansk deltaget i projektet. Heraf var 17 kommet i beskæftigelse, hvoraf fire havde fået læreplads, og seks var kommet i arbejde som følge af projektmedarbejdernes henvendelse til arbejdsgiverne. De resterende syv havde selv fundet deres job.

Erfaringerne fra projektet har vist, at den trestrengede indsats har været meget givtig i forhold til at give de unge de kompetencer og den støtte, de har haft brug for, dels for overhovedet at blive motiveret til og kunnet få et job, dels for at fastholde dem i arbejde. Desuden er erfaringerne i forhold til arbejdsgiverne, at på trods af, at mange generelt på forhånd havde mere eller mindre negative forventninger til klientgruppen, har de, som har ansat de unge, været meget tilfredse.

Projektet har bidraget med vigtig viden om, hvad der fungerer som henholdsvis motivation og barrierer for, at målgruppen kan bryde deres kriminelle løbebane og komme ind i et konstruktivt og positivt livsforløb. Både i forhold til metodeudvikling og afdækning af hvilke forhold, det er mest væsentligt at gøre en indsats indenfor, er projektet således nyttigt.

Endelig har projektet medvirket til at opbygge nyttige netværk og samarbejde mellem en række parter – internt i Kriminalforsorgen såvel som med eksterne.

Projektet er ikke blevet eksternt evalueret.

Myndighedskommunikation over for unge med arabisk baggrund

Kriminalforsorgen ser positivt på Syddansk Universitet og Center for Ungdomsforskning forarbejde til udviklingen af et kursus i myndighedskommunikation over for unge med arabisk baggrund. Projektmedarbejdere har i forbindelse med udarbejdelsen af et problemkatalog til brug for kompetenceudvikling gennemført samtaler med indsatte og personale i statsfængslerne i Horserød og Ringe samt i Københavns Fængsler.

4.8. Projekter og initiativer rettet mod unge generelt, herunder unge med anden etnisk baggrund end dansk

JUF – Job, Uddannelse, Fritid

JUF er et cirka 4-måneders kursus for unge kriminelle på Pensionen Lysholmgård, der sigter mod at bringe kursusdeltagerne i enten arbejde eller uddannelse samt motivere dem til at etablere et aktivt fritidsliv. I første halvdel af kursusforløbet foregår der undervisning og afklaring, og i den sidste halvdel vil deltagerne få mulighed for frigang til uddannelse, praktik eller arbejde samt til deltagelse i fritidsaktiviteter. Projektet har et nært samarbejde med det lokale erhvervsliv, der fungerer som hovedaftager i forhold til de unges uddannelses-/praktik-/arbejdsophold.

Som led i undervisningen sker en bearbejdelse af holdninger, der vedrører arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet, og desuden møder deltagerne udefrakommende foredragsholdere og undervisere. I frigangsforløbet kan den enkelte deltager få tilknyttet en mentor, der fungerer som vejleder og støtteperson, og som følger deltageren efter løsladelsen.

Kontakt med henblik på arbejdsmarkedsintegration

Kriminalforsorgen har i samarbejde med SiD kontaktet alle landets kommunale koordinationsudvalg (udvalgene er nedsat for at sætte fokus på ”det rummelige arbejdsmarked”) og opfordret til et samarbejde. Dette har ført til et konkret samarbejde mellem koordinationsudvalget og den lokale KiF-afdeling i flere kommuner.

Samarbejde med eksterne parter

I relation til samarbejdet med de sociale myndigheder skal opmærksomheden særligt henledes på, at en del utilpassede unge har andre og flere problemstillinger end kriminel adfærd. Således har disse unge ofte psykiske problemer, misbrugsproblemer af forskellig art eller udviklingshæmning. Der synes at være behov for større opmærksomhed på disse unges ikke-kriminalitetsrelaterede problemer hos såvel retssystemet som i det sociale system, således at eventuelle behandlingsbehov kan varetages på trods af domfældelse for en begået kriminalitet. I denne forbindelse kan det nævnes, at netop børn og unge under 18 år og udviklingshæmmede kriminelle er omtalt i en rapport

fra maj 2003 afgivet af Arbejdsgruppen om grænsefladen mellem Kriminalforsorgen og social- og sundhedssektoren. I rapporten peges på en række problemstillinger i samspillet mellem henholdsvis det sociale system og det psykiatriske system på den ene side og retssystemet på den anden.

I aftalen med Amtsrådsforeningen for 2005 om amternes økonomi indgår blandt andet, at regeringen sammen med Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen vil se nærmere på mulighederne for at arbejde videre med og gennemføre grænsefladerapportens anbefalinger inden for de nuværende økonomiske rammer med henblik på at sikre et hensigtsmæssigt samspil mellem de retspolitiske og social- og sundhedspolitiske hensyn. Dette arbejde er netop gået i gang i Justitsministeriets regi.

Det kan endvidere nævnes, at der er etableret kontakt mellem Direktoratet for Kriminalforsorgen og det amtslige regi (Centerlederforeningen) med henblik på en mere overordnet drøftelse af mulighederne for at forbedre samarbejdet vedrørende udslusning af klienter. Et af de emner, der vil indgå heri, er vigtigheden af et samarbejde så tidligt som muligt med det sociale system om udslusning fra Kriminalforsorgens behandlingsafdelinger.

5. Arbejdsgruppens kommentarer

Arbejdsgruppen ønsker i det følgende at knytte enkelte uddybende bemærkninger og overvejelser til nogle af de anbefalinger og temaer, som er blevet berørt i rapporten.

5.1. Rusmidler og misbrug

I forhold til misbrug af rusmidler tegner der sig overordnet et billede af, at hash er nogenlunde lige så udbredt blandt indsatte af anden etnisk baggrund end dansk som blandt danske indsatte, mens brugen af hårde stoffer er mindre blandt etniske indsatte. Dog peges der i enkelte interviews dels på stigende brug af anabolske steroider og kokain også blandt gruppen af etniske indsatte, dels på at der specifikt inden for gruppen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk muligvis er et større, skjult misbrug af rygeheroin.

Bortset fra på Søbysøgård angives der ikke i de samtaler, arbejdsgruppen har haft, at misbrug af alkohol er et problem for denne gruppe.

Af Klientundersøgelsen i 1999³ fremgik det, at 55 procent af de indsatte af dansk oprindelse var misbrugere inden indsættelsen, mens dette var tilfældet for 33 procent af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. De tilsvarende tal for misbrug under afsoningen var henholdsvis 47 procent og 28 procent. Der er ikke siden gennemførelsen af Rusmiddelundersøgelsen i 2002 (Kramp et al. 2003) lavet nogen undersøgelser af brugen af rusmidler blandt Kriminalforsorgens klienter. Det er uvist, om omfanget og karakteren af misbrug af rusmidler blandt indsatte/klienter med anden baggrund end dansk har ændret sig i løbet af de seneste år.

Fra efteråret 2004 registrerer Kriminalforsorgen for alle nye indsatte *det oplyste* forbrug af rusmidler i tiden forud for indsættelse⁴. Det vil derfor i fremtiden være muligt at opgøre omfanget af det oplyste forbrug af rusmidler specifikt for særlige grupper, herunder for gruppen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. I denne forbindelse er det dog værd at bemærke, at der i flere af arbejdsgruppens interviews blev peget på, at brug af narkotika kan være forbundet med større tabu og skam blandt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Det er derfor ikke sikkert, at det forbrug, der oplyses af denne gruppe, giver et billede af det reelle forbrug.

Analysevirkomheden Als Research er i færd med at kortlægge omfanget og karakteren af stofmisbrug blandt etniske minoriteter i Danmark. Når denne rapport foreligger, vil den muligvis også kunne give et interessant billede om det misbrug, der kan være blandt gruppen af indsatte/klienter med anden etnisk baggrund end dansk.

5.2. Grupper og ungdomsafærd

Det fremgår af arbejdsgruppens samtaler, at det ofte såvel af personale som af medindsatte opfattes som ubehageligt eller truende, når indsatte går sammen i grupper. Det fremgår endvidere, at det især er de unge og oftest med anden etnisk baggrund end dansk, som danner disse grupper. Personalet oplever gruppedannelsen som en alvorlig barriere for, at de kan få den tætte kontakt med den enkelte indsatte, der er nødvendig for at kunne yde vedkommende ordentlig støtte.

Det er interessant, at en stor del af de etniske indsatte under arbejdsgruppens interviews tog afstand fra gruppebegrebet forstået som ”klike” eller ”bande”. De understregede, at samlingen sker automatisk, utilsigtet, på baggrund af en række sociale, kulturelle og religiøse faktorer, som de har tilfælles, og som for en stor del bunder i den koncentration og udskillelse af etniske minoriteter, der sker ude i samfundet.

³ Britta Kyvsgaard: ”Klientundersøgelsen”, bind 2 til Nordskov-udvalgets rapport om Den institutionsmæssige placering af indsatte, udgivet af kriminalforsorgen i 2000.

⁴ I forbindelse med indsættelsen er det obligatorisk for fængselspersonalet at afdække og anføre de nyindsattes brug af hash og andre illegale stoffer i den sidste måned før indsættelsen samt anføre omfanget/hyppigheden af brugen og hvilken måde, stofferne er indtaget på. Desuden skal et eventuelt misbrug af alkohol anføres.

Det er velkendt sociologi, at der ofte er forskel imellem, hvordan grupper og gruppeadfærd opfattes set udefra, og hvordan de opleves og forstås af dem, som er med i grupperne. I relation til de grupper, der dannes i flere af Kriminalforsorgens institutioner blandt indsatte – og navnlig unge indsatte af anden etnisk baggrund end dansk – er det adfærd som f.eks. høj tale, voldsom gestikulation og småslåseri, der giver anledning til utryghed blandt både andre medindsatte og personale. Det er muligt, at denne adfærd vitterlig *er* truende; det er også muligt, at den er del af gruppens interne adfærdskodeks, og som sådan for deltagerne selv ikke er udtryk for andet end hverdagstrivialiteter og ritualer – om end den samtidig sender helt anderledes signaler til udenforstående.

Arbejdsgruppen vurderer, at det er vigtigt, at Kriminalforsorgen som system og ikke mindst Kriminalforsorgens personale får øget indsigt i de ungdoms- og subkulturer, der i høj grad præger de gruppestrukturer, som dannes i fængsler. Hvis personalet lærer bedre at forstå, hvad der sker i grupperne, bliver det også lettere at adskille, hvad som er almindelig subkulturel ungdomsadfærd, og hvad som er reelt truende adfærd eller situationer.

Arbejdsgruppen vil gerne understrege, at det at finde forståelse *af* disse ungegruppers adfærd, ikke er det samme som at have forståelse *for* eller accept af adfærd. Det er stadig personalets opgave at sikre, at de regler, der er for sikkerhed, ro og orden samt almindelig omgangstone i fængsler og arresthuse, overholdes. Men arbejdsgruppen vurderer, at den enkelte ansattes psykiske velfærd og overskud vil kunne øges, hvis personalet får bedre redskaber til at foretage en korrekt risikovurdering af de konkrete situationer.

Som det også er påpeget i arbejdsgruppens anbefalinger, er det i forlængelse af ovenstående vigtigt, at personalet desuden får konkrete, handlingsorienterede kompetencer i forhold til kommunikation, konflikthåndtering, ungdomspædagogik mv.

Arbejdsgruppen ønsker således at fastslå, at uddannelse/videreuddannelse af fængselsfunktionærer og øvrigt personale er afgørende, fordi:

- Ændringer i Kriminalforsorgens klientel fordrer nye kompetencer blandt personalet for at kunne håndtere disse ændringer – alt andet skaber utryghed.
- De situationer og udfordringer, som Kriminalforsorgens personale skal kunne takle, er refleksioner af de situationer og udfordringer, som opstår udenfor Kriminalforsorgens regi. Den vidensudvikling som løbende sker i samfundet, *skal* tilføres Kriminalforsorgen, således at personalet hele tiden har de mest relevante og adækvate vidensredskaber til rådighed.

5.3. Konsekvenspædagogik

Arbejdsgruppen har i sine anbefalinger til måden at håndtere de konkrete ordensmæssige udfordringer, der opstår som følge af ændringer i klientsammensætningen, blandt andet lagt vægt på *faste rammer, konsensus, konsekvens* og *synlighed*. Dette er ikke kun en anbefaling, der hviler på personalets erfaringer om, hvornår det går godt, men er også en tilgang, som flere af de indsatte efterspørger.

Arbejdsgruppen ønsker at bemærke, at en stor del af Kriminalforsorgens klienter er massivt socialt belastede. F.eks. nævnes det gentagne gange i de interviews, der er gennemført, at mange indsatte og klienter med anden etnisk baggrund end dansk har vanskeligt ved det danske sprog og har ringe viden om danske samfundsforhold. Det fremgår blandt andet af Klientundersøgelsen fra 1999, at henholdsvis 31 procent af de danske indsatte og 22 procent af de indsatte med anden etnisk baggrund, inden de fyldte 18 år, havde været anbragt uden for hjemmet på foranledning af de sociale myndigheder. Mange af de indsatte er således vant til institutionsliv såvel som kontakt med de sociale myndigheder. Disse erfaringer vil naturligvis præge det, de efterspørger.

Arbejdsgruppen vil gerne pointere, at behovet for faste rammer og konsekvens går hånd i hånd med behovet for støttende og motiverende indsatser både under afsoningen og i udslusningsforløbet.

5.4. Racisme

Af de interviews, arbejdsgruppen har foretaget, fremgår det, at der er meget forskellige opfattelser af, hvorvidt og i hvilken retning der forekommer racisme i Kriminalforsorgen. Flere af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk mener, at de engang imellem eller ofte er udsat for racisme fra fængselsfunktionærernes side. Personalet på sin side mener generelt, at beskyldningen om racisme er ufunderet, og nogle nævner, at den fremsættes meget ofte, når der gives et afslag.

Både personalet og de danske indsatte taler om en ganske massiv, negativ, til tider racistisk indstilling til danskere og det danske samfund blandt mange unge indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Arbejdsgruppen finder det bekymrende at opleve, at en gruppe i det danske samfund er så langt fra integration og oplever sig som så udstødt, at der er genereret en så kraftig modvilje mod samfundet som helhed. Et gennemgående tema blandt de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk samt fra især forsorgspersonalets møde med denne gruppe er oplevelsen af manglende muligheder og kompetencer – uddannelses-, arbejds- og samfundsmæssigt. Årsagerne til de unge etniske indsatte oplevelse af udstødelse og efterfølgende afstandtagen fra det danske samfund ligger uden for Kriminalforsorgens regi, men konsekvenserne heraf opleves i høj grad af det personale og de medindsatte, som skal omgås denne gruppe. Arbejdsgruppen ønsker derfor at pointere, at der ligger en stor opgave i relation til integration – og ikke mindst i relation til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet – af unge etniske nydanskere. Hvis ikke denne opgave

løftes nu, er det arbejdsgruppens vurdering, at Kriminalforsorgen i fremtiden vil opleve endnu større problemer i forhold til indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

6. Den kvantitative undersøgelse

6.1. Sammenfatning og konklusion

Med henblik på at belyse udviklingen i omfanget og arten af problemer med etniske minoriteter i Kriminalforsorgen er der gennemført en undersøgelse vedrørende samtlige personer med fremmed etnisk baggrund, som pr. 1. februar 2005 var indsat i arresthus eller fængsel eller underkastet tilsyn af Kriminalforsorgen i Frihed. Undersøgelsen er udformet som en tilsvarende undersøgelse fra 2000.

2005-undersøgelsen viser, at 15 pct. af Kriminalforsorgens klientel er af fremmed etnisk herkomst. Ser man kun på fængsler og arresthuse, er andelen noget større, nemlig på 23 pct., mens 12 pct. af tilsynsklienterne er af fremmed etnisk herkomst. I 2000 var andelen af etniske minoriteter i Kriminalforsorgen 13 pct. Andelen af etniske minoriteter blandt de indsatte udgjorde 20 pct. og af KiFs klientel 9 pct. Tilvæksten er altså sket både i institutionerne og i tilsynsklientellet.

Det skal understreges, at den absolutte tilvækst i antallet af etniske minoriteter er noget større end ovennævnte 3 pct., idet både antallet af indsatte og antallet af tilsynsklienter generelt er vokset fra 2000 til 2005. Det betyder, at antallet af indsatte med fremmed oprindelse er vokset fra 682 til 882 – altså med 200 personer eller med 29 pct. – fra 2000 til 2005. Blandt tilsynsklienterne er antallet af personer af fremmed etnisk herkomst mere end fordoblet i perioden – fra 506 i 2000 til 1106 i 2005.

Samlet set er 34 pct. af de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen i 2005 registreret for en eller anden form for problem under indsættelsen eller under tilsynet, mens denne andel i 2000 var på 33 pct. Overordnet er der således ikke tegn på en stor eller markant tilvækst i andelen af etniske klienter, der foranlediger problemer.

For så vidt angår tilsynsklienter, er der samlet set en *mindre* andel i 2005 end i 2000, som er registreret for problemer – 55 pct. i 2005 mod 59 pct. i 2000. Ser man alene på de lidt alvorligere problemer, dvs. problemer ud over forsømmelser i forhold til at overholde aftaler om møder, var andelen med problemer i 2000 26 pct. og i 2005 23 pct.

For fængsler og arresthuse alene ses derimod en *tilvækst* i andelen af etniske indsatte, som er registreret for problemer. Det er således i 2005 en større andel af disse indsatte, som har fået en disciplinærstraf – 33 pct. mod 25 pct. i 2000. Denne tilvækst beror nok i nogen grad på, at

kontrollen med indsatte besiddelse af narkotika er øget. Tilvæksten fra 2000 til 2005 skyldes således først og fremmest flere disciplinærstraffe for besiddelse af stoffer. På øvrige områder er tilvæksten i antal disciplinærstraffe moderat.

Der er også fra 2000 til 2005 sket en vækst i andelen af etniske indsatte, der ufrivilligt er overflyttet til andet fængsel eller anden afdeling som følge af problemer i fængslet (fra 14 til 18 pct.). Det samme er tilfældet for placeringer i de særlige afdelinger, der er beregnet til indsatte, som skaber problemer for fængslet (vækst fra 12 til 14 pct.). Endvidere ses en øgning i andelen af etniske minoriteter blandt indsatte, der er registreret for kriminalitet under indsættelsen (fra 7 til 12 pct.). Endelig er der også med hensyn til andre former for problemer, som den indsatte må formodes selv at være skyld i, sket en vækst – fra 12 til 20 pct. Dertil kommer, at der i 2005 i modsætning til i 2000 hyppigere er opregnet mange problemer for den enkelte indsatte.

Det skal tilføjes, at der ikke fra 2000 til 2005 er sket en vækst i andelen af disciplinærstraffe eller overførsler, der er forårsaget af vold mod personalet. Tværtimod er der sket en mindskning. Det omvendte viser sig at være tilfældet, for så vidt angår vold mod medindsatte.

Der er meget store forskelle mellem arresthuse, lukkede og åbne fængsler med hensyn til, hvor stor en del af de indsatte af fremmed etnisk herkomst der er registreret for problemer. I arresthusene drejer det sig om 45 pct. mens det i de lukkede fængsler drejer det sig om 61 pct. og i de åbne om 39 pct. I 2000-undersøgelsen var andelen den samme for de lukkede fængsler, mens den for arresthusene i 2000 var på 32 pct. og de åbne fængsler på 29 pct. Væksten i andelen af indsatte med fremmed oprindelse, der registreres for problemer, er således alene forekommet i arresthuse og åbne fængsler.

Der kan ikke påvises væsentlige forskelle mellem andelen af klienter med eller uden problemer med hensyn til oprindelseslandets udvikling eller det geografiske område, personerne stammer fra. Der er heller ikke betydelige forskelle i omfanget af problemer mellem efterkommere, indvandrere og udlændinge uden tilknytning til Danmark.

Samlet vurderet er det knap halvdelen – nemlig 48 pct. – af de indsatte af fremmed etnisk herkomst i 2005, som har givet anledning til en eller anden form for problem for Kriminalforsorgen, mens det i 2000 drejede sig om 38 pct. Desuden er der indikationer på, at de, der afstedkommer problemer, gennemgående gør det i større omfang i 2005 end i 2000. Den nævnte absolutte tilvækst i antallet af indsatte af fremmed herkomst vil desuden højst sandsynligt forstærke personalets oplevelse af, at problemer med etniske minoriteter i fængsler og arresthuse er taget til. De mange spørgeskemaer fra fængsler og arresthuse, som minutløst er udfyldt med en omfattende beskrivelse af problemer med den indsatte, vidner om, at i hvert fald dele af personalegruppen oplever meget store problemer med

indsatte af fremmed etnisk herkomst. Det kan ikke udelukkes, at en øget kontrolindsats i fængsler og arresthuse kan medvirke til at forstærke indtrykket af voksende problemer med indsatte.

Den tidligere rapport om etniske minoriteter i Kriminalforsorgen omfattede en sammenligning med indsatte med dansk oprindelse. Denne sammenligning viste, at der ikke var større problemer med indsatte af fremmed herkomst end med indsatte af dansk herkomst. En tilsvarende sammenligning har ikke været mulig i denne undersøgelse. Det er derfor uvist, om tilvæksten i omfanget af problemer med indsatte med fremmed baggrund afviger fra udviklingstendenserne for indsatte med dansk baggrund, eller om der på tilsvarende vis har været en vækst i problemer med indsatte af dansk herkomst.

7. Den kvalitative undersøgelse på udvalgte institutioner i Kriminalforsorgen

7.1. Forord

Arbejdsgruppen har som nævnt i kapitel 1 foretaget en række fokusgruppeinterviews med personale samt danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på udvalgte tjenestesteder.

Beslutningen om at adskille danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i interviewsituationen blev truffet ud fra en betragtning om, at *hvis* der i relation til arbejdsgruppens fokusområde – etniske minoriteter i Kriminalforsorgen – er forhold, der opleves som problematiske og som ønskes ændret, vil det muligvis være lettere for de interviewede at kunne tale om deres oplevelser inden for den gruppe, som de relateres til.

Det er arbejdsgruppens opdrag at undersøge, hvilke problemer der er og i fremtiden vil kunne komme i forbindelse med Kriminalforsorgens arbejde med indsatte med anden etnisk baggrund end dansk samt at fremsætte anbefalinger i forhold hertil. Undersøgelsens fokus skaber naturligvis en risiko for, at problemer, der måtte være i forhold til etniske minoriteter i Kriminalforsorgen, i fokusgruppesamtalerne kommer til at synes eller bliver fremstillet som større, end de måske opleves i hverdagen. Af denne grund har arbejdsgruppen dels gennemført et stort antal interviews med mange forskellige interessenter for at få så mange nuancer med som muligt, dels er der i samtalerne blevet spurgt om, hvad der gøres, når det går godt, med henblik på at kunne inddrage sådanne positive erfaringer i arbejdsgruppens anbefalinger.

Arbejdsgruppen ønsker desuden kort at nævne nogle af de fordele og begrænsninger, der er ved brugen af fokusgruppeinterviews. Den umiddelbare fordel ved at gennemføre samtaler i grupper er, at flere holdninger og erfaringer kommer i spil, således at interviewererne kan få et bredere indtryk af, hvorvidt noget er en generel oplevelse, eller om det er mere personligt forankret. Endvidere kommer flere sammenhænge og nuancer frem, når flere personer er samlet om at drøfte et tema. Når

gruppesamtaler fungerer godt, bliver deltagerne mere engagerede i samtalen og bliver derved også mindre opmærksomme på at fremstille sig selv i et særligt lys. Det problematiske ved brugen af gruppeinterviews er naturligvis, at man risikerer, at gruppedynamikker går i gang, således at særlige holdninger og erfaringer forstærkes uden, at der egentlig er belæg for det i virkeligheden. Arbejdsgruppemedlemmerne har været opmærksomme på disse risici og har så vidt muligt søgt at gribe ind, hvis de har fået fornemmelsen af, at samtalerne er kørt ”ud ad en tangent”. Endvidere har de forsøgt at få alle i gruppesamtalerne til at bidrage med deres erfaringer og overvejelser, således at det ikke er blevet enkeltpersoners synspunkter, som dominerer.

Arbejdsgruppen har fundet den valgte metode mest hensigtsmæssig i håbet om, at der derved er dannet rum for, at alle parter har kunnet tale åbent om deres oplevelser og erfaringer med Kriminalforsorgens varetagelse af sine opgaver i forhold til indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

Til brug for fokusgruppesamtalerne havde arbejdsgruppen udarbejdet interviewguides rettet mod henholdsvis samtalerne med personale, danske indsatte samt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i fængsler, arresthuse og pensioner. Endvidere blev der udarbejdet en interviewguide til samtalerne med KiF. Som hovedtræk er alle interviewguides opdelt i tre dele med fokus på oplevelsen af hverdagen, personalets holdninger og metoder samt fremtiden og eventuelle forslag til ændringer. Desuden rummede alle interviewguides en række stikord, som arbejdsgruppen vurderede, kunne være af relevans for hovedtemaerne. Alle interviewguides er vedlagt som bilag til rapporten.

Det følgende kapitel rummer sammenskrivninger af de gennemførte interviews opdelt efter institutionstype. Sammenskrivningerne rummer *alene* de erfaringer og forslag, som fremkom fra personale og indsatte under samtalerne og repræsenterer ikke arbejdsgruppens holdninger og indstillinger. Arbejdsgruppens anbefalinger og konklusioner på baggrund af det samlede materiale findes i kapitel 1 under ”Arbejdsgruppens anbefalinger”

Arbejdsgruppen ønsker at tage et vist forbehold over for de afsnit, der handler om ”psykisk syge”. Arbejdsgruppen har erkendt, at der burde være blevet spurgt til ”psykisk påfaldende adfærd”, fordi de persongrupper, der har deltaget i interviews, sjældent vil være i stand til at bedømme, hvorvidt en indsat/klient har eller bør have en diagnose. Desuden er det blevet tydeligt i løbet af sammenskrivninger og analyser af fokusgruppesamtalerne, at forståelsen af, hvad der menes med ”psykisk syge”, varierer mellem såvel institutioner som persongrupper.

7.2. Erfaringer fra de lukkede fængsler i Nyborg, Ringe og Vridsløselille

Der er både ens og forskelligartede erfaringer fra de lukkede fængsler i forhold til arbejdet med indsatte af anden etnisk oprindelse end dansk.

Gruppedannelse

I alle tre lukkede fængsler, som arbejdsgruppen har besøgt, tilkendegiver personalet, at der er tendens til at indsatte grupperer sig på baggrund af etnisk oprindelse. Det er personalets indtryk, at grupperingerne er præget af tydelige hierarkier, ofte med enkelte indsatte som ledere. Dog er disse hierarkier ikke mere statiske end, at der – lige som én nævner, at det også sker ude i samfundet – hele tiden dannes nye klikker og gruppekonstellationer, som personalet må forholde sig til på nye måder. Den overordnede generelle iagttagelse er, at det er grupper af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som er styrende i forhold til de øvrige indsatte. Et sted bemærkes det, at ”den kamp [om hvem som styrer blandt de indsatte] er afgjort for længst”.

Alle personalegrupper nævner den udskillelse i grupper, som sker blandt de indsatte, og den dominans, som visse grupper opnår, som problematisk. Det er dog forskelligt, hvor belastende gruppedannelsen opleves i forhold til det generelle miljø i fængslet. I Ringe, hvor de indsatte er meget unge, taler både personalet og nogle indsatte om store problemer. Også indsatte i Nyborg og Vridsløse, som tidligere har været i Ringe, henviser til Ringe som problemfyldt.

I Nyborg fortæller personalet, at der er sket en markant ændring i situationen i fængslet i løbet af de sidste tre års tid på grund af et stigende antal indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Samtidig bemærkes det, at der er færre problemer end i Ringe, og de ansatte mener, at dette skyldes, at de indsatte generelt er ældre i Nyborg.

I modsætning til de andre to fængsler siger personalet i Vridsløselille, at de synes, at situationen er blevet bedre i løbet af de seneste år. Det skyldes især, at de har lært af erfaringerne og er blevet bedre til at håndtere de udfordringer, der følger med ændringerne i sammensætningen af indsatte. Samtidig tilkendegiver personalet dog, at det går lettere med at undgå problemer, hvis de ikke blander sig i de indsattes interne hierarkiforhold, og så længe det foregår inden for fængslets regler og rammer, skrider de derfor ikke ind. Endelig har der i Vridsløselille gennem de seneste år kun været ganske få unge indsatte under 25 år, som er den gruppe, der efter det oplyste volder flest problemer.

Af samtaler med personale og nogle indsatte i Ringe fremgår det blandt andet, at de negativt styrende grupper af hovedsagelig anden etnisk oprindelse end dansk benytter vold og trusler om vold til at opnå kontrol over de øvrige indsatte. Flere indsatte vælger at gå frivilligt i isolation eller beder om overflytning til det beskyttede afsnit for at slippe for presset. Ligeledes opleves det, at personalet har svært ved at sikre ro og orden på afdelinger, der er stærkt prægede af negativt stærke

grupper. Det fremgår af samtalerne, at gruppedannelserne og den medfølgende negative styring især er fremherskende, når der er en stor andel af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på en afdeling. Det opleves som, at en særlig gruppekultur og -dynamik går i gang, når indsatte med anden etnisk baggrund end dansk går sammen i flok, hvorimod langt størstedelen af de etniske indsatte opleves som rare og omgængelige, når de er alene. Fra ansatte, der tidligere har arbejdet i Ringe, nævnes det, at når der er mange etniske indsatte sammen på én afdeling, giver det mere vold, fordi de ”trapper hinanden op” ved den mindste konflikt.

Vurderingen af hvor stor en andel indsatte af anden etnisk baggrund end dansk, der kan være på en afdeling, uden at det sætter negativt præg på miljøet, varierer mellem institutioner og persongrupper. Anbefalingerne lyder fra mellem højst fem personer af anden etnisk baggrund på en afdeling med cirka 15 indsatte til højst lidt under halvdelen. Alle steder understreges det, at det også kommer an på de indsattes alder; det er først og fremmest de unge indsatte, der kan være problematiske at håndtere og - for de øvrige indsattes vedkommende - bo sammen med. På Vridsløselille, hvor andelen af unge indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har ligget nogenlunde stabilt på 2-3 personer igennem de sidste par år, fortæller både danske og etniske indsatte således om en generelt velfungerende hverdag, hvor de problemer, der opstår med baggrund i kulturforskelle, ikke er større end, at de kan løses i mindelighed.

Af samtalerne med indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i alle tre fængsler fremgår det, at de generelt ikke oplever gruppedannelserne hverken som så rigide eller som så problematiske, som de kan opleves af andre udenforstående. De indsatte med anden etnisk baggrund end dansk understreger, at de er åbne for alle, og at de grupper, der dannes på baggrund af etnisk oprindelse, opstår naturligt med baggrund i en fælles religion og kulturforståelse, der gør det lettere for dem at mødes og omgås hinanden. Desuden nævner én, at det er en del af Islam at tænke på andre muslimer som brødre og søstre, og at muslimske indsatte derfor har en umiddelbar respekt for medindsatte af samme trosretning. En anden indsat nævner, at han ikke finder det problematisk, hvis andelen af indsatte af anden etnisk oprindelse er meget høj på en afdeling.

Derimod forklarer indsatte i Ringe, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har et sammenhold, der kan være ubehageligt at opleve som dansker, og at der af den grund er mange danske indsatte, der er nervøse og bange. Endvidere forklares det, at danske afsonere, der indsættes på afdelingen med et stort overtal af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, udsættes for tyveri, hvor de frastjæles eller fratvinges deres ejendele, herunder også deres tøj, ligesom de også tvinges til at købe hash. De danske indsatte føler sig også udsat for racisme.

Adfærd og fremtoning

Når mennesker optræder i grupper, etableres som regel også særlige adfærdskodekser, der spiller ind på den oplevelse og opfattelse, andre har af gruppen. I de interviews, arbejdsgruppen har

gennemført, står det klart, at både hvad angår danske indsatte, og når det gælder grupper af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, er adfærd og fremtoning i høj grad også et spørgsmål om alder. Personalet på alle tre fængsler oplever især, at de *unge* indsatte med anden etnisk baggrund end dansk er grænseløse, problematiske og frembrusende, når de optræder i grupper. Nogle indsatte siger om dem, at de ”larmer meget”, ”de råber og skriger”, og at de kræver respekt omkring sig. Flere nævner, at det særligt er personer med kulturelle baggrunde, der er meget forskellige fra den danske, som opleves besværlige at håndtere.

Personalet oplever endvidere indsatte med anden etnisk baggrund end dansk som mere spørgelystne og diskuterende end danske indsatte. Det nævnes, at de sjældent accepterer afgørelser, der går dem imod uden at debattere sagen, hvilket også gør dem betydeligt mere tidskrævende end de øvrige indsatte.

Rusmidler og misbrug

Det gennemgående billede fra alle interviews er, at misbrug af narkotika og alkohol blandt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk er mindre end blandt danske indsatte. Flere nævner dog, at den brug af rusmidler, der eventuelt finder sted, er forbundet med større tabu for de fleste etniske indsatte, og at der derfor muligvis er et større mørketal, hvad angår misbrug, end det umiddelbart antages.

Det er især brugen af stærkere narkotika end hash, der adskiller danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Generelt vurderes hashforbruget til at være nogenlunde ens for alle indsatte. En enkelt indsat mener, at forbruget af rygeheroin er stort blandt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, men at dette misbrug er overset, fordi det holdes skjult ikke kun for personalet men også for andre medindsatte.

Kriminalforsorgen har i de senere år oprettet en række behandlingsafdelinger med bevilling fra satspuljen. Der er ikke foretaget undersøgelser af disse afdelingers klientel, som kan be- eller afkræfte indtrykket af, at færre indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har brug for eller er motiverede for at deltage i misbrugsbehandling.

Hvad angår handel med hårde stoffer er der ingen tvivl blandt personalet på Nyborg og Ringe om, at det primært er indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som styrer handlen i fængslerne, og at dette ikke kun gælder de to fængsler konkret, men at det gælder for alle eller så godt som alle fængsler generelt. Fra Ringe nævnes det af såvel personale som indsatte, at de seneste stramninger i forbindelse med nultolerance og urinprøver har mindsket det generelle misbrug, hvilket også har reduceret indtægter fra handel med hash og narkotika. Som følge heraf fortæller personalet, at flere indsatte er blevet truet af forhandlere – indsatte af anden etnisk baggrund end dansk – til alligevel at

købe hash og stoffer for at kompensere for indkomstnedgangen, eller alternativt truet til at betale kompensation for den indkomstnedgang, som nultolerancen har medført.

Sprog

Alle interviewede grupper nævner, at mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har varierende grader af problemer med det danske sprog. Ud over de indsatte der ikke har opholdt sig længe i landet og oftest står foran en udvisning efter endt afsoning, og som slet ikke forstår dansk, er der også en stor mellemgruppe af indsatte, der i længere tid og måske stort set hele deres liv har opholdt sig, boet og gået i skole og/eller haft arbejde i Danmark. I denne gruppe er der nogle, som har meget svært ved at tale, læse, skrive og forstå dansk, mens andre kan sproget flydende. Fælles for alle tre fængsler er, at personalet finder sprogkunderskaberne blandt nogle af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk foruroligende dårlige, taget i betragtning at de i størstedelen af deres liv har boet i Danmark.

Dårlige sprogkunderskaber er ikke kun en væsentlig barriere for disse indsatte i forhold til resocialisering og muligheder for at starte på en uddannelse/job efter afsoningen men er også en medvirkende faktor til problematiske situationer under afsoningen. Det nævnes f.eks., at en del konflikter opstår som følge af sproglige misforståelser. Ofte drejer det sig om indsatte, der taler næsten flydende dansk og også giver udtryk for at have forstået personalets anvisninger eller forklaringer. Først senere opdages det – somme tider ved et tilfælde – at vedkommende alligevel ikke har forstået indholdet / budskabet i kommunikationen. Flere ansatte oplever, at de indsatte nødtigt vil indrømme, at de ikke har forstået, hvad der bliver sagt, og i stedet reagerer med vrede og frustration. Der kan også opstå mere kulturelt betonedede misforståelser på grund af manglende sprogfærdigheder, og både i Nyborg og Vridsløselille nævner personalet, at de ofte gør sig umage for at ”skære tingene ud i pap” for at sikre, at de ikke bliver misforstået, når de har samtaler med indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Andre situationer af misstemning kan opstå, hvis personalet bruger ironi eller anden humor, som kan være meget svært at forstå for dem, som ikke kender og forstår den. I et fængsel efterspørger personalet decideret mere viden om, hvordan de kan håndtere situationen og glatte ud, hvis de uforvarende er kommet til at sige noget, som en indsat har opfattet som stødende.

Også den anden vej kan sprog give anledning til sammenstød. I alle tre fængsler nævnes det både af personale og danske indsatte, at det kan opleves som frustrerende, når indsatte af anden etnisk baggrund end dansk taler sammen på deres eget sprog, fordi danske ansatte/indsatte bliver usikre på, hvad der foregår og føler sig sat uden for dialog. ”Man ved ikke, hvad det handler om”, og ”Man tænker: Snakker de bag om vores ryg?”, udtrykkes det. På samme vis kan de sproglige koder være anderledes, f.eks. nævner personalet både i Nyborg og Ringe, at mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk udtrykker sig hårdere og bruger et mere blomstrende sprog med kraftige gloser og gestik, end danske indsatte gør. Dette kan medføre misforståelser og overtolkning blandt

personalet, som nogle gange opfatter kropssproget og attituden som truende. Personalet fortæller, at de er blevet bedre til at vurdere nuancerne i både sprog og gestik og har vænnet sig mere til denne form for kommunikation, men at der stadig kan opstå overtolkninger og misforståelser.

I alle tre fængsler efterspørger personalet større indsigt i det arabiske sprog, både for selv at kunne forstå mere af hvad der foregår, og fordi de mener, at de derved vil have lettere ved at komme ind på livet af nogle af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

Kultur og hverdagsliv

I alle tre fængsler oplever personalet, at mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har en meget begrænset almenviden om det danske samfund. Nogle danske indsatte og ansatte oplever ligeledes, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk kan være meget afvisende over for dansk kultur og kan blive racistiske i deres holdninger til danske medindsatte, personale og det danske samfund. En ansat peger på, at denne holdning formentlig bunder i den følelse, mange unge etniske indsatte har af at være afvist og udstødt fra det danske samfund, sammenkoblet med den frustration de føler over at mangle de basale færdigheder, der er behov for, for at begå sig i samfundet. En anden ansat mener, at de unge også reagerer på den magtesløshed, deres forældre oplever i forhold til Danmark generelt og deres egne børn i særdeleshed. Endelig mener flere ansatte, at de etniske indsattes negative holdning til det danske samfund også er begrundet i kultur og religion.

Det nævnes endvidere, at der også i forhold til værdier og forståelse for og af begreber såsom demokrati, respekt for andre og ære kan være stor forskel på danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

I Ringe er personalet opmærksomt på at gå i dialog med de unge og forklare dem forskellige aspekter af dansk kultur, som de ikke forstår. I et fængsel peger de danske indsatte på, at der bør gøres en større indsats i samfundet for at støtte forældre med anden etnisk oprindelse end dansk i opdragelsen af deres børn for at sikre en ordentlig integration.

Som en anden kulturforskel nævnes forholdet til familien. I alle tre fængsler nævnes det, at indsatte af anden etnisk oprindelse end dansk får mange og hyppige besøg af familien dog sjældent af forældrene. En ansat mener, at de ikke bryder sig om, at forældrene skal visiteres – en procedure der måske kan opfattes endnu mere krænkende for muslimer end for andre (se også senere under ”Religion”). De indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk nævner i Vridsløselille, at de er kede af, at familien ikke må tage mad med ind. Også de danske indsatte i Nyborg beklager de stramninger, der er kommet i den senere tid, og nævner blandt andet nye restriktioner på hvilke effekter, der må komme ind i fængslet. Endelig fortæller etniske indsatte i Nyborg, at det er en

betydelig økonomisk belastning, at telefonpriserne, når man ringer til udlandet fra afdelingen, er meget dyre, fordi man ikke kan bruge globale telekort.

Angående de indsatte forhold til den kriminalitet, de er dømt for at have begået, oplever personalet især i Vridsløselille og i Nyborg, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte angrer mindre og har mindre dårlig samvittighed end danske indsatte.

Mad

I to af de tre fængsler skaber madlavning ikke problemer på afdelingerne. Det er gennemgående, dels at der er madklubber, dels at madklubberne typisk er opdelt i henholdsvis dansk og etnisk. I Vridsløselille er der to madklubber – henholdsvis for en gruppe danske indsatte og for en gruppe indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk. De to klubber spiser hver for sig men deler køleskabe og bruger de samme køkkenredskaber til madlavningen. De indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk tilkendegav her over for arbejdsgruppen, at det er helt i orden for dem, som er muslimer, at lave mad og spise sammen med ikke-muslimske indsatte, så længe der ikke laves svinekød.

I Ringe er situationen lidt anderledes. P.t. er der én afdeling udelukkende med indsatte af anden etnisk baggrund end dansk og én afdeling med stort overtal af etniske indsatte. På begge afdelinger er de muslimske indsatte tolkning af halal/haram mere striks. Personalet oplyser, at de indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk på én afdeling har bestemt, at man ikke må spise svinekød på afdelingen.

De indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk i Ringe siger, at det er svært at købe halalkød, fordi der går lang tid fra, man bestiller det hos købmanden, til det leveres, og desuden er det dyrt. Også de danske indsatte i Nyborg mener, at købmanden er for dyr. De nævner desuden, at det pengeløse fængsel gør det svært at afregne fælles ved madklub, fordi de indsatte er nødt til at købe ind hver for sig. Bortset fra det opleves der i Nyborg ingen problemer i forbindelse med spisning.

Uddannelse og forsorg

Skolen

Personalet især i Nyborg og Ringe oplever, at flere indsatte med anden etnisk baggrund end dansk fagligt er meget svage, og nogle karakteriseres som regulære analfabeter – også selv om de har boet mange år i Danmark. For personalet i alle tre fængsler gælder det, at de oplever, at mange af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har en meget begrænset almen viden, og det samme gælder deres færdigheder i forhold til uddannelse og arbejde. I to fængsler fortæller personalet, at det er deres indtryk, at der kommer flere og flere etniske indsatte, som er endog meget dårligt funderede, men at det sjældent er blevet opdaget hen ad vejen, fordi de indsatte ikke selv bryder sig om at indrømme det og har været gode til at skjule det. En ansat i Ringe mener, at der tegner sig et

billede af en udskillelse, hvor dem som har afsluttet 9./10. klasse klarer sig udmærket, mens de andre klarer sig meget dårligt. En anden ansat i Nyborg har det indtryk, at de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i Ringe generelt er fagligt dygtigere end dem i Nyborg, og der peges på, at det måske kan skyldes forskelle i alderen.

Af forskellige forslag fra personalet kan nævnes tilrettelæggelse af specialundervisning for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, så de bedre kan klare sig sprogligt, samfundsmæssigt og kulturelt, samt indførelse af flere AMU-lignende kurser f.eks. i madlavning, rengøring og andre servicefag, som det typisk vil være muligt for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk at få arbejde indenfor efter løsladelsen. Specifikt i Nyborg nævnes det som positivt, at indsatte kan få udleveret et bevis/diplom på de færdigheder, som de har erhvervet sig på skrædderiet. De indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i Ringe efterlyser mere undervisning i egentlige uddannelser, f.eks. handelsskolefag. P.t. får de tilbudt VUC-undervisning, som de ikke har svært ved at se, hvad de skal bruge til. Også i Nyborg tilkendegiver de etniske indsatte, at såfremt integrationen af etniske nydanskere skal lykkes, må skolegangen intensiveres markant – såvel i samfundet som i Kriminalforsorgens regi.

Om selve skoleundervisningen siger både en personalegruppe og en gruppe danske indsatte, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk oftere end danske indsatte forstyrrer undervisningen. Forstyrrelserne kan både være larm og inaktivitet, eller de kan bestå i insisteren på hele tiden at diskutere politik og religion også uden for sammenhænge, hvor dette er relevant. Dette har bevirket, at man i Nyborg har valgt at begrænse andelen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i skolen.

Forsorg og handleplaner

Både i Ringe og Nyborg nævner personalet, at det kan være svært at lave handleplaner med indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, fordi mange har svært ved at forholde sig til langsigtede planer. Det opleves som svært at motivere denne gruppe indsatte for uddannelse og skolegang, måske også på grund af den sproglige barriere. En ansat i Vridsløselille nævner, at det er hans indtryk, at mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har haft en opvækst, der er meget forskellig fra danskeres opvækst, og at forældrenes utilfredshed i forhold til det danske samfund er blevet overført til børnene. De unge etniske indsatte har også en længsel efter at blive accepteret af det danske samfund, men de har ikke redskaberne – viden, sprog, uddannelse og kulturkendskab. Mange af dem har ingen drømme med hensyn til deres fremtid og arbejde, fordi de er så vænnede til tanken om, at de skal løslades til et arbejde i familiens kiosk eller pizzabar eller som taxachauffør. De har derfor ofte svært ved at forholde sig til muligheden for at kunne uddanne sig til netop det, som de selv har lyst til at blive. I Vridsløselille oplever personalet generelt dog ikke, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk adskiller sig fra danske indsatte i forbindelse med deltagelse i udarbejdelsen af handleplaner.

I Vridsløselille siger de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at der er meget stor forskel på motivationen hos den enkelte indsatte, men de mener i øvrigt, at forsorgen i fængslet fungerer udmærket. Dette mener hverken de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i Ringe eller de danske indsatte i Nyborg, som oplyser, at der generelt ikke er så megen kontakt med forsorgen.

Hvad angår udslusning fortæller personalet i Ringe, at de har oplevet, at det ofte er svært at udsluse indsatte med anden etnisk baggrund end dansk til arbejdsmarkedet. De har derfor ansat en etnisk konsulent, som er bindeled til arbejdsmarkedet, og denne ordning fungerer godt. Desuden har man opbygget et udmærket samarbejde med forskellige eksterne parter, om end der i forhold til nogle kommuner kan være problemer og uenigheder.

De danske indsatte i Vridsløselille kommenterer i forbindelse med udslusning, at det er meget uheldigt og dårligt for recidivprocenten, at en indsat risikerer at blive løsladt med 350 kr. til at klare sig for i den første tid. En indsat foreslår, at man gør som i Tyskland, hvor indsatte kun får en tredjedel af lønnen udbetalt, mens det resterende beløb indsættes på en konto, som først udbetales ved løsladelsen.

Arbejde og fritidstilbud

En værkfører mener, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte har manglende færdigheder i forhold til at udføre manuelt arbejde. I de to øvrige fængsler nævner personalet ligeledes, at etniske indsatte oftere end danske er meget svagt funderet, hvad angår indlærte kompetencer. Det billede, der tegnede sig i forrige afsnit i forhold til uddannelse, generel viden og almene færdigheder, går altså igen i arbejdsdriften, og peger på, at en særlig gruppe personer i det danske samfund i nogen udstrækning ikke har fået samme udbytte af samfundets muligheder, som danske indsatte har.

I forlængelse heraf lader det til at være en gennemgående oplevelse for personalet, at arbejdsdisciplinen blandt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk generelt ikke er så høj som blandt danske indsatte. Det nævnes blandt andet, at arbejdsindsatsen falder i takt med, at andelen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk stiger, og at det derfor har været nødvendigt at indføre en strammere styring af arbejdstiden og udførelsen af opgaver. I et fængsel nævnes det, at værkfører har gode erfaringer med at tage en snak med alle de nye, første dag de møder på værkstedet, fordi det giver nogle personlige relationer, som er positive på længere sigt.

Både en gruppe danske indsatte og en gruppe indsatte med anden etnisk baggrund end dansk tilkendegiver under samtalerne med arbejdsgruppen, at de er glade for at arbejde, og at de synes, arbejdsdriften fungerer fint. En indsat i Vridsløselille nævner dog, at tempoet på værkstedet er

meget langsomt, og han foreslår, at man lader de indsatte renovere bygningen, hvilket den kan trænge til.

Fritidstilbud

Både i Nyborg og Vridsløselille er indsatte danske og etniske utilfredse med, at fritidstilbudene er blevet skåret ned. De nævner blandt andet, at udbudet af aktiviteter er blevet mere begrænset, at der er kommet reduktion af gårdturene, at der er mindre fælles samvær, og at kondirummene er spartanske. I Vridsløselille beklager de indsatte desuden, at der i år ikke er sommerskole. Gruppen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i Ringe siger, at de er tilfredse med de tilbud, der er, og nævner, at de primært ønsker mulighed for boldspil, vægttræning og gårdture.

Psykisk syge

Ingen af de adspurgte mener, at omfanget og karakteren af psykisk sygdom blandt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk adskiller sig nævneværdigt fra danske indsatte. I et fængsel er det personalets indtryk, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte er mere afvisende end danske indsatte over for at modtage psykologhjælp.

Mentorordningen

Der nævnes både af personale og indsatte kun gode erfaringer med mentorordningen. I to fængsler understreger personalet dog, at de mener, at mentorerne skal have en dansk baggrund, hvilket ikke altid er tilfældet i dag. I det ene af disse fængsler ønsker personalet desuden, at ordningen kan iværksættes tidligere under afsoningen, end det sker i dag. I det tredje fængsel har man ingen erfaring med ordningen.

Religion

Religion og udøvelse af religion opleves generelt ikke af hverken indsatte eller ansatte som noget, der i markant grad præger dagligdagen. Det nævnes i et fængsel, at enkelte muslimske indsatte er meget dedikerede, men at det ikke er noget generelt billede. Bøn på arbejde og i cellerne samt den fælles fredagsbøn forløber uden problemer. I Nyborg nævner personalet, at de har indtryk af, at religion – dvs. Islam – er blevet mindre synlig og mindre aktivt udøvet end tidligere, men de mener også samtidig, at de muslimske indsatte er blevet mere lukkede over for personalet, hvad angår inddragelse af de ansatte i deres religion. I Vridsløse nævnes det, at muslimske indsatte både har samtaler med imamen og med præsten, mens der i Nyborg er mange muslimske indsatte, som primært gerne vil tale med imamen. I Nyborg siger muslimske indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at de ønsker mere tid sammen med imamen, og de beklager en intern regel, som begrænser antallet af personer i bederummet til 25, hvor de vurderer, at der p.t. er 40-50 indsatte muslimer i fængslet.

Der er lidt mere delte oplevelser blandt personalet af, i hvilket omfang indsatte bruger deres religiøse overbevisning som argument for at opnå noget. I Nyborg og Vridsløselille sker det, at muslimske indsatte f.eks. protesterer over visitation eller urinprøver med henvisning til deres religion, men det opleves ikke som noget omfattende problem.

Generelt er erfaringen, at muslimske indsatte ofte gerne vil tale om religion og om Koranen. I Ringe synes personalet, at det kan være en fordel at kende lidt til Islam, dels fordi det er et positivt signal at sende muslimske indsatte, at man interesserer sig for deres baggrund, dels fordi det gør det muligt engang imellem at gå i dialog med muslimske indsatte om religionen og dens betydning i deres hverdag i fængslet. Ligeledes giver det mulighed for at modargumentere, hvis de bruger Koranen som argument for, hvorfor de vil eller ikke vil gøre noget. Også flere af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som arbejdsgruppen talte med, siger, at de gerne vil lære mere om Islam.

Kun i ét fængsel opleves religiøse tilhørsforhold som mere problematiske. Her siger både personalet samt nogle indsatte, at nogle muslimske indsatte tager afstand fra kristendommen og ikke respekterer danske, kristne eller ikke-troende indsatte. Dette indtryk deles dog ikke af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i det pågældende fængsel – de mener ikke, at muslimer tager afstand fra andre ikke-muslimske medindsatte.

Fællesafdeling for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk

På grund af det forslag, som har været fremme i medierne om at etablere afdelinger specifikt for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, har arbejdsgruppen i flere af sine samtaler bedt deltagerne om deres vurdering af et sådant tiltag.

Det er gennemgående, at der ikke er ønske om at samle indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på én afdeling. Det frarådes både af personale og af de fleste indsatte. Det bemærkes især, at et sådant tiltag vil virke yderligere marginaliserende for en gruppe, som i forvejen oplever sig udstødt af det danske samfund, og at det er et tiltag, som i sig selv vil skabe problemer.

I relation til andelen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på afdelingerne er det en gennemgående iagttagelse – som også er nævnt i første afsnit om gruppedannelse – at mange af de problemer, der opstår med disse indsatte, kun opstår, når de er samlet i grupper. Både nogle ansatte og nogle danske indsatte finder det derfor problematisk, at det på grund af det samlede antal indsatte med anden etnisk baggrund end dansk kan være svært at få en antalsmæssigt god balance mellem danske indsatte og etniske indsatte. I denne sammenhæng er det som tidligere nævnt også blevet fremhævet, at det måske først og fremmest er de indsattes alder, der er afgørende for, hvornår et antal er ”for mange”.

Forhold til personale samt personalets kompetencer

Der tegner sig tre lidt forskellige billeder af forholdet mellem indsatte og ansatte i de tre fængsler, som arbejdsgruppen har besøgt. I det følgende vil hvert fængsel derfor blive gennemgået for sig.

Vridsløselille

I Vridsløselille mener personalet, at der er sket en bedring i personalets forhold til og håndtering af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk sammenlignet med for fire år siden. De nævner som grunde hertil, at der er sket en tilvænnning både fra personalets og fra de indsatte – danske såvel som etniske – side, og de synes, at alle parter har lært noget hen ad vejen. Desuden har flere ansatte deltaget i efteruddannelseskurser på Kriminalforsorgens Uddannelsescenter. Derved har personalet fået større kendskab både til baggrunden for, at nogle indsatte med anden etnisk baggrund end dansk reagerer og handler, som de gør, og de har fået bedre redskaber til at forebygge og håndtere eventuelle konflikter, der kan opstå på grund af misforståelser, kulturelle forskelle, sproglige barrierer mv. Endvidere ser de det som en fordel, at personalegruppen ikke er helt ung, men at der er mange ansatte, som har en mere bred erfaring og har oplevet lidt af hvert. Endelig har det stor og måske allerstørst betydning, at der i Vridsløselille ikke er så mange helt unge indsatte, som typisk er dem, der skaber problemer. Hvis bare der er en enkelt eller to lidt ældre indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, kan de lægge en dæmper på de unge, fremgår det af samtalerne.

Alligevel føler personalet nogle gange, at de kommer til kort i forhold til viden om religion og kultur, samt at de mangler redskaber til at håndtere situationer, hvor de uforvarende – f.eks. ved brug af ironi – er kommet til at sige noget, der virker krænkende på en indsat. Endelig nævner de også, at konflikterne begrænses, hvis de danske indsatte såvel som personalet undlader at forsøge at opbryde den styring, som indsatte med anden etnisk baggrund end dansk udøver på visse afdelinger. Der er enighed i personalegruppen om, at måden at håndtere eventuelle problemer på er ved i endnu højere grad end i dag at vise konsekvens, når regler brydes. Denne indstilling deles af nogle indsatte, der også understreger, at håndfasthed og konsekvens er vejen frem, navnlig over for de unge.

Heller ikke hverken de danske indsatte eller indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som arbejdsgruppen talte med i Vridsløselille, oplever nævneværdige problemer i forhold til personalet, og de mener heller ikke, at personalet gør forskel på danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. De indsatte med anden etnisk baggrund end dansk nævner dog, at de senere års negative medieomtale og fokus på diverse bandedannelser i København også smitter af på det, der tales om i fængslet, hvilket påvirker både dem selv og personalet.

Nyborg

I Nyborg oplever flere indsatte, at der generelt er stor afstand mellem ansatte og indsatte uanset etnisk baggrund. De mener, at der er mange ”negativt styrende” fængselsfunktionærer, men nævner

samtidig, at der er stor forskel på personalet, alt efter hvilken afdeling der er tale om. De oplever ikke generel forskelsbehandling mellem indsatte fra personalets side men nævner, at de nogle gange har indtrykket af, at f.eks. udgangssager måske trækkes mere i langdrag, når det er indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, det drejer sig om.

Særligt i forhold til de unge indsatte med anden etnisk baggrund end dansk siger personalet i Nyborg at det er deres erfaring, at det er vigtigt at sætte meget markante grænser, fordi denne gruppe indsatte ofte er meget grænsesøgende. Erfaringen er desuden, at der kan opstå konflikter, hvis personalet giver direkte ordrer – evt. foran andre indsatte – til indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. På den baggrund efterspørger personalet mere uddannelse i den muslimske kultur og religion, samt gerne noget arabisk, så de bedre kan forstå baggrunden for de indsattes reaktion og derved også bedre kan takle forskellige situationer. De mener at især førstnævnte – Islam og muslimsk kultur – bør være obligatorisk på fængselsfunktionærernes grunduddannelse.

Ringe

I flere interviews i Ringe efterlyses der mere personale til afdelingerne. Det opleves som problematisk, at det i høj grad er grupper af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, der bestemmer på visse afdelinger, frem for personalet. Det anses for påkrævet, at andelen af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på disse afdelinger reduceres.

Også personalet nævner problemer med at sætte sig igennem over for de unge indsatte af anden etnisk baggrund end dansk, der opleves som meget grænsesøgende. Hertil kommer, at personalet som tidligere nævnt også har erfaret, at en del af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har et meget ringe kendskab til dansk kultur, normer og værdier (her nævnes ”demokrati” som eksempel). Derfor vurderer personalet, at det er vigtigt, at de får mere tid til at tale med de indsatte, dels for at få mulighed for at skabe fortrolighed og lære dem bedre at kende, dels for at kunne gå i dialog og forklare indsatte med anden etnisk baggrund end dansk aspekter ved det danske samfund og dansk kultur, som de ikke tidligere har lært at kende eller har fået forståelse for. I denne forbindelse finder personalet, at det vil være godt, hvis de får et bedre kendskab til såvel Koranen som det arabiske sprog. Ligeledes peger personalet på, at det er vigtigt at dele succes historier med kolleger og at rose de indsatte, når det går godt, for at bevare en positiv ånd i arbejdet.

I forhold til den generelle håndtering af regler og retningslinjer mener personalet i Ringe, at det er vigtigt, at alle i personalegruppen er enige om, hvilken linje der lægges i forbindelse med varetagelse af opgaver og konsekvens i forhold til regler. Ligeledes er det vigtigt at drøfte holdningen til og reaktionerne på forskellige situationer – f.eks. hvis en indsat kalder en ansat racist, hvilket sker relativt hyppigt. Denne konsensus er vigtig for, at de indsatte ikke oplever, at der er forskel i de ansattes skøn og reaktioner, og for at det ikke bliver muligt for dem at spille personalet

ud mod hinanden. Nogle indsatte efterlyser i den forbindelse generelt strammere regler og mere konsekvens, hvis reglerne overtrædes.

Uniformering

Også i forhold til spørgsmålet om uniformering er der delte meninger. I Ringe og Vridsløselille er oplevelsen blandt personalet, at uniformeringen måske virker til at forstærke afstanden til personalet. Personalet i Vridsløselille nævner, at deres indtryk er, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk kan have svært ved at forstå det uniformerede personales dobbelte rolle med både at udøve kontrol og hjælpe og støtte de indsatte. I stedet ser de kun kontroldelen. Samtidig kan indsatte med anden etnisk baggrund end dansk også have tendens til at undervurdere den kontrolfunktion, som det civile personale har.

Kvindelige ansatte og ansatte med anden etnisk baggrund end dansk

Kvindelige ansatte

Erfaringerne med kvindelige ansatte varierer fra fængsel til fængsel.

I Vridsløselille siger personalet, at de har brugt nogle år på at lære at omgås hinanden – ansatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk – herunder at lære indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at det ikke tolereres, hvis de kalder kvindelige ansatte for ukvemsnavne, samt at kvindelige ansattes anvisninger skal tages lige så alvorligt som mandlige ansattes. Også de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i Vridsløselille tilkendegiver, at de i starten skulle vænne sig til at modtage ordrer mv. fra kvindelige ansatte. I dag oplever hverken de danske indsatte, indsatte med anden etnisk baggrund end dansk eller personalet, at der er særlige problemer forbundet med at være kvindelig ansat.

Heller ikke i Nyborg taler hverken de danske indsatte eller personale om store problemer desangående – om end enkelte ansatte har indtryk af, at især ældre indsatte med anden etnisk baggrund end dansk søger at undgå megen kontakt til kvindelige ansatte. De etniske indsatte er lidt mere delte. En siger, at det i hans land typisk er manden, der bestemmer, og at kvinder, der har så udpræget et mandearbejde, er svære at omgås. Samtidig understreger han, at der er stor forskel på betjente, og at der findes mange gode kvindelige betjente også.

I Ringe nævnes det, at kvindelige ansatte kan opleve, at de skal markere sig stærkt for at opnå respekt. Dette gælder især, hvis den ansatte er ung, og hvis de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk optræder i en gruppe. Dette vurderes mest af alt at handle om forskelle i kultur og religion. De indsatte med anden etnisk baggrund end dansk er dog ikke enige og tilkendegiver, at de respekterer alle som mennesker, uanset om det er en kvindelig eller mandlig ansat.

Generelt opleves det, at ældre kvindelige ansatte har lettere ved at opnå respekt hos de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, end yngre kvinder har. Samtidig er det også erfaringen, at kvindelige ansatte somme tider må markere stærkere for at blive respekterede. Det er lidt uklart i hvilken udstrækning, dette mest gælder i forhold til indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, eller hvorvidt det gælder i forhold til alle unge indsatte, danske inklusive.

I forhold til motivationsdelen tilkendegiver nogle ansatte, at det ofte kan være en fordel at være kvinde.

Ansatte med anden etnisk oprindelse end dansk

Det er ikke et emne, som er blevet berørt systematisk i samtalerne. Dog mener både nogle ansatte og nogle indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at det vil være en fordel, hvis der kommer flere ansatte med anden etnisk oprindelse end dansk. Dels vil det kunne lette noget af det daglige arbejde, hvis de også har sprogfærdigheder, der matcher sprog blandt de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, dels vil det være en fordel at have nogen, som kender og forstår andre kulturelle og religiøse baggrunde, og som kan være brobyggere i forhold til såvel indsattes som ansattes forståelse for og af hinanden.

Forholdet mellem indsatte

I to af de tre fængsler omtales det individuelle forhold mellem danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ikke som problematisk. Det står dog klart, at der er gruppedannelse, og at det er grupper af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som dominerer i alle tre fængsler. Der danner sig også et billede af et hverdagsliv, hvor de indsatte til dels fungerer meget adskilt efter deres etniske oprindelse. Alligevel er solidariteten i første omgang med medindsatte uanset baggrund.

Kun i ét fængsel, Ringe, fremgår det, at de to grupper har et anspændt forhold. I Ringe gælder det dels, at andelen af danske indsatte på to af afdelingerne er meget lille, dels at de indsatte er meget unge. Det er således to af de – i hvert fald som nævnt i interviewsamtalerne – for afsoningsmiljøet mest betydningsfulde faktorer, som dette fængsel skal håndtere.

Andre kommentarer

Det fremgår af flere af samtalerne med både indsatte og personale, at udviklingen i fængsler ikke kan ses adskilt fra den udvikling, der sker i samfundet. I Nyborg nævner de indsatte, at udviklingen i samfundet generelt går imod mere forråelse og vold, og at dette afspejles i relationen mellem indsatte og ansatte, der står mere markant over for hinanden. Ligeledes peger nogle indsatte på, at de problemer, der opstår med indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, bunder i en opgave, der ikke er løst godt nok uden for fængslerne.

Et par enkelte indsatte har gode erfaringer med deltagelse i det kognitive færdighedsprogram og foreslår, at personalet også kunne lære meget ved at deltage i dette program⁵.

Endelig foreslår nogle indsatte, at udvisningsdømte samles på én afdeling, samt at langtidsafsonere samles på én afdeling.

7.3. Erfaringer fra arresthuse i Århus og Odense samt Vestre Fængsel

Gruppedannelse

Det er en gennemgående erfaring i arresterne, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk optræder meget forskelligt alt efter, om de er alene eller i grupper. Når de er alene, omtales de som ”helt nede på jorden”. I grupper derimod beskrives de af personalet som ”mere provokerende, voldsomme, råbende, slående og sparkende” og ét sted som ”ganske forfærdelige”. Det nævnes af både personale og danske indsatte, at det er som om, de unge etniske indsatte skal bevise en masse over for hinanden, når de er i en gruppe. Personalet oplever, at det er umuligt at have en fornuftig dialog med én indsat, når vedkommende er med en gruppe, fordi alle andre i gruppen blander sig, og dialogen let optrappes til konflikt. I en arrest siger de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at de godt kan forstå, at personalet kan føle sig truet, når de står alene over for en hel gruppe indsatte, som støtter hinanden.

Flere indsatte med anden etnisk baggrund end dansk tager afstand fra gruppebegrebet. De forklarer, at de ikke samler sig for at danne grupper eller bander, men at de går sammen automatisk, dels fordi mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk kender hinanden fra uden for Kriminalforsorgens institutioner, dels fordi de deler samme kultur og religion, og det derfor falder dem naturligt at hjælpe og støtte hinanden. I tråd hermed bemærker personalet i Odense Arrest, at især indsatte med arabisk baggrund har et stort netværk, hvilket gør, at nyindsatte næsten altid kender andre indsatte allerede, når de ankommer til arresten.

I en arrest mener flere indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at gruppedannelsen kun bliver problematisk, fordi fængselsfunktionærerne håndterer det, som om det er organiserede bander, det drejer sig om. Det er dog generelt ikke personalets opfattelse, at problemerne primært bundes i (manglende) forståelse for de etniske indsattes fællesskab, og f.eks. i Odense Arrest fortæller personalet, at indsatte med anden etnisk baggrund, når de går i grupper, kan finde på at true andre medindsatte med bemærkninger om, at ”de er mange”, når vedkommende engang bliver løsladt. I Odense har personalet på baggrund af indberetninger om vold opgjort, at der er en overvægt af anmeldelser for vold begået af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

⁵ For mere om det kognitive færdighedsprogram, se også afsnittet om Pensionen Lysholmgård.

For at undgå problemer med gruppedannelse, trusler og vold arbejder ledelsen i Odense Arrest meget på at fordele de indsatte sådan, at indsatte med anden etnisk baggrund ikke får mulighed for at gruppere sig.

Unge, adfærd og fremtoning

Det er meget tydeligt fra arbejdsgruppens samtaler med både indsatte og personale, at de problemer, der er med indsatte af anden etnisk baggrund end dansk, i høj grad er relateret til alder. Det er de unge – defineret forskelligt som 16-17-årige og 18-20-årige – som skaber problemer, og som er svære at håndtere, mens de ældre – fra midt i 20'erne og op efter – er mere rolige og lettere at komme i dialog med. Danske indsatte i Vestre og etniske indsatte i Odense Arrest påpeger, at det ikke kun er etniske unge, som ”vil give den gas og skabe respekt”, men at det er kendetegnende for alle unge generelt.

Særligt om de unge med anden etnisk baggrund end dansk er personalets og flere danske indsattes beskrivelser meget samstemmende: ”De er ligeglade med alt”, ”De har ingen respekt”, ”Mange er uden for pædagogisk rækkevidde”, ”De er egocentrerede og krævende”, og ”De råber og skriger og vil alle sammen gerne styre det hele – de har set for mange gangsterfilm”, lyder nogle af kommentarerne. I en arrest siger personalet: ”Det er som om, at når de bliver 15 år, skal de til at bevise deres maskulinitet. Især de 15-17-årige vil gerne afprøve grænser frem for at bruge forhandling”.

Både danske indsatte i en arrest og personalet i en anden mener, at mange unge etniske indsatte simpelthen mangler færdigheder i, hvordan man begår sig mellem mennesker.

De lidt ældre etniske indsatte, som arbejdsgruppen talte med, beskriver også de unge etniske som ”ret vilde” og ”ligeglade”. I en arrest siger de lidt ældre etniske indsatte, at nogle unge etniske ser op til de ældre kriminelle, og at nogle af dem, der ikke selv har prøvet det, synes, det er sejt at være i fængsel. Det samme indtryk har personalet i Vestre, som siger, at det for nogle er blevet et statussymbol at komme der. De ældre etniske forklarer, at de generelt bliver klogere med alderen, blandt andet fordi de oplever nogle andre konsekvenser af at være i fængsel f.eks. at miste kæresten eller se mindre til deres børn. Derfor vokser lysten til at lave positive ting med sit liv, når man bliver ældre.

Rusmidler og misbrug

I ingen af arresterne nævnes det, at alkohol udgør et problem i forhold til indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

I forhold til hash og andre former for narkotika tegner der sig et billede af, at etniske indsatte generelt ikke adskiller sig fra danske indsatte, hvad angår brug af hash, men at misbrug af narkotika

(endnu) lader til at være mindre udbredt blandt denne gruppe indsatte. Flere både blandt personalet og de etniske indsatte vurderer dog, at misbrug af stoffer er stigende blandt etniske indsatte.

I Århus Arrest, der er et af de arresthuse, som har et motivationsprojekt for misbrugere, angives det, at 2/3 af deltagerne i motivationsbehandling er udlændinge. Det er erfaringen her, at jo flere indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, der har et misbrug og kommer i behandling, desto lettere bliver det for andre etniske indsatte at erkende deres egne misbrugsproblemer. En gruppe indsatte med anden etnisk baggrund end dansk forklarer, at mange etniske indsatte skammer sig over misbruget især over for deres familie – de er kede af at være et dårligt eksempel for deres søskende – og de er bange for at søge hjælp, fordi de tror, at det vil blive noteret i alle deres papirer.

I to arrester fortæller personalet, at det er de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som står for handlen med hash og stoffer.

Endelig kommenterer en gruppe danske indsatte, at de finder mulighederne for behandling ”fuldstændig overdrevne”. Fokuset på behandling af stofmisbrugere gør, at man ”overser 99 pct. af de indsatte, som har måttet gå ned i fritidsaktiviteter mv.”. Denne gruppe danske indsatte mener endvidere, at mange går til behandling bare for at få de goder, der følger med.

Sprog

I to arrester siger de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at mange etniske indsatte har så dårlige danskundskaber, at de ikke forstår personalets anvisninger, og at der tit opstår konflikter på den baggrund. Personalet i alle tre arrester deler denne erfaring. De har blandt andet lært, at især brug af ironi og humor kan medføre misforståelser og konflikt.

På denne baggrund foreslår flere, at der etableres udvidede muligheder for danskundervisning til gruppen af indsatte med anden etnisk baggrund af dansk.

I forlængelse af sproglige problemer siger de ansatte i en arrest, at de trusler, som etniske indsatte nogle gange kommer med, måske ofte virker hårdere, fordi mange af disse indsatte ikke formår at formulere sig ordentligt på dansk. Derfor bliver det at sige ”jeg slår dig ihjel” næsten et slogan, de har, mener personalet i denne arrest.

Det fremgår, at etniske indsatte ofte taler deres eget sprog indbyrdes, hvilket kan virke ekskluderende og til tider endda truende for andre medindsatte og personalet. I Århus Arrest forstår de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk godt, at samtaler på deres eget sprog kan opleves på denne måde af udenforstående.

Kultur og hverdagsliv

I to arrester oplever personalet, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk generelt ikke ved så meget om Danmark og det danske samfund, og at de heller ikke udviser stor interesse for at lære noget herom. De foreslår, at etniske indsatte får undervisning i velfærdskundskab og i helt basale færdigheder så som at forstå og kommunikere. I forlængelse heraf forklarer de etniske indsatte i Odense Arrest, at det kan være svært for etniske minoriteter i Danmark at få nok viden om det danske samfund, fordi deres forældre ofte kender meget lidt til samfundet og kulturen, og fordi etniske minoriteter ofte lever i meget homogene boligområder, hvor der ikke er mange danskere at omgås.

En etnisk indsat, som har deltaget i det kognitive færdighedsprogram, er meget positiv over for dette og anbefaler, at flere får mulighed for at deltage i kurset.

Mad

Der er forskellige oplevelser i forhold til forplejning blandt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. I Århus Arrest er de etniske indsatte tilfredse med madforholdene og nævner blandt andet, at de har mulighed for at handle hos en arabisk købmand samt købe pizza en gang om ugen. I Vestre Fængsel derimod fortæller de etniske indsatte, at muslimske indsatte selv køber mad, fordi de ikke tror på det, når personalet siger, at det kød, der serveres, er halal.

Uddannelse og forsorg

Skolen

Personalet i en arrest siger, at de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk generelt er ”langt bagud” både skolemæssigt, og hvad angår almen viden. Personalet oplever, at mange af disse indsatte er opgivende, samt at de ikke har haft så mange muligheder i deres liv og derfor slet ikke kender til det at ”ville mere”.

I alle tre arrester tilkendegiver personalet, at især hvad angår de unge indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, er det vigtigt at give dem meget mere undervisning. De burde have mulighed for at kunne tage en folkeskoleeksamen og få undervisning helt ned på 7.-8. klasses niveau. Desuden burde de få målrettet danskundervisning, samfunds-/integrationsundervisning samt i øvrigt resocialiseres.

De etniske indsatte i Odense Arrest mener, at det kan virke forvirrende i skolen, at læreren skal tage hånd om elever, der er på meget forskellige niveauer. De mener, at det vil være bedre, hvis der ikke kun er én lærer, som skal lave differentieret undervisning, men hvis man kan dele klasserne op og så have flere lærere til at undervise på forskellige niveauer. De danske indsatte i Odense foreslår, at man opretter en særlig afdeling for de indsatte, som gerne vil i skole og koncentrere sig om det.

I det hele taget mener de danske indsatte i Odense, at der burde blive oprettet flere positive afdelinger i stedet for kun at oprette afdelinger med negativt forklang – for stofmisbrugere, for negativt stærke, for særlig svage indsatte etc.

Forsorg og handleplaner

Både i Århus og Odense Arrester vurderer personalet, at indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk generelt er venligere over for forsorgspersonalet og KiF. Begge steder mener personalet, at det skyldes, at de indsatte kan få løst konkrete problemer eller få hjælp til f.eks. uddannelse fra disse ansatte, mens der ikke er samme forhold til almindelige fængselsfunktionærer. Arbejdsgruppen erindrer i denne forbindelse samtaler med personale i de lukkede fængsler, hvor det i en institution er blevet bemærket, at indsatte med anden etnisk oprindelse end dansk ofte synes at have sværere ved at forstå, at såvel civilt som uniformeret personale kan have en dobbeltrolle i både at hjælpe og kontrollere. Oplevelsen var, at mange etniske indsatte gjorde en mere markant skelnen, hvor fængselsfunktionærer kun sås som kontrollanter, mens forsorgspersonale kun blev betragtet som hjælpere. Også dette kan spille ind på de etniske indsattes forhold til henholdsvis fængselsfunktionærer og forsorgspersonale.

I Odense Arrest er det personalets indtryk, at de etniske unge tit har sværere end andre indsatte ved at forholde sig til fremtiden. Det drejer sig for dem om ”her og nu”, og det kan gøre det svært at lægge langsigtede planer. Personalet understreger dog, at der generelt set er lige så stor forskel på indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som der er på danske indsatte, og de påpeger samtidig, at alle indsatte oftest har samme type sociale og økonomiske problemer uanset etnisk baggrund.

De indsatte med anden etnisk baggrund end dansk nævner som et stort, næsten altoverskyggende problem, at etniske har meget svært ved at finde arbejde eller praktikplads efter løsladelse. De får afslag fra arbejdsgiverne og oplever det især problematisk, at stadig flere arbejdsgivere kræver en ren straffeattest. Generelt får den udstødelse, der sker af etniske minoriteter i samfundet, mange af de unge etniske til at give helt op på forhånd. I forlængelse heraf mener de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ikke, at der gøres nok for at hjælpe og støtte etniske indsatte efter løsladelsen. Det foreslås, at der lægges mange flere kræfter i at følge op på de unges liv og muligheder efter endt afsoning. Der skal være mere tilsyn, og der skal gøres meget for at få de unge i arbejde eller i anden konstruktiv og fast beskæftigelse.

Kun i Århus Arrest nævnes det, at eksterne parter regelmæssigt kommer på banen i forhold til initiativer rettet specifikt mod unge. Det sker i Turbo-projektet samt ved henvendelser fra forsorgshjem og skoler.

I en enkelt arrest tilkendegiver de danske indsatte, at forsorgen slet ikke fungerer – uanset om der er tale om danske eller etniske indsatte.

Arbejde og fritidstilbud

Arbejde

Der er ikke fremkommet så mange bemærkninger vedrørende arbejde i de interviews, arbejdsgruppen har gennemført i arresthuse.

I Århus Arrest nævner personalet, at de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk generelt mangler færdigheder, hvad angår arbejde, og at mange aldrig har prøvet at lave manuelt arbejde før. Hvis man sørger for at motivere dem rigtigt – f.eks. ved at have en lang samtale med dem, inden de starter i værkstedet – kan det dog gå godt. I værkstedet opleves det også, at det er sværere at få etniske indsatte til at arbejde, når de er mange sammen. Generelt er det dog indtrykket, at det er populært blandt de indsatte – danske såvel som etniske – at være i værkstedet.

Anderledes er meldingen fra nogle indsatte i Odense Arrest. De karakteriserer det arbejde, der er, som ”idiotarbejde der fornærmer ens intelligens”.

I forhold til hvorvidt indsatte med anden etnisk baggrund end dansk generelt ønsker at deltage i arbejde, nævner personalet i to arrester, at det måske også kan have en betydning, at flere af disse indsatte får økonomisk støtte af deres familie og derfor ikke er så afhængige af indtjeningen ved arbejde, som mange af de danske indsatte er.

Fritidstilbud

Generelt opleves der ikke nogen forskel på de aktiviteter, som danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk laver i fritiden. Ligeledes udøves mange fritidsaktiviteter som f.eks. sport ofte i fællesskab, uden at der bliver skelet til etnisk baggrund. Derfor er det vigtigt at opprioritere fritidsaktiviteterne, mener en gruppe danske indsatte – både for den generelle trivsels skyld og for at modvirke negativ gruppedannelse. Når danske og etniske indsatte bruger fritiden sammen, lærer de hinanden at kende og får et godt forhold til hinanden, hvilket modvirker konflikter. Det tilføjes, at opprioriteringen af fritidsaktiviteter ikke behøver koste meget, men kan bestå bare i køb af en fodbold eller lignende.

Psykisk syge

Der er lidt forskellige meldinger, hvad angår indsatte med anden etnisk baggrund end dansk med hensyn til psykisk sygdom. Arbejdsgruppen vil derfor henvise til de indledende kommentarer til kapitel 7.

Religion

Det nævnes i flere interviews, at mange muslimske indsatte bruger imamen. I en arrest nævner personalet, at de muslimske indsatte også bruger præsten, og det vurderes her, at både imam og præst ”fungerer lidt som kaffestue”.

I forhold til religionens betydning i øvrigt er der forskellige meldinger. I Århus Arrest mener personalet ikke, at religion – Islam – fylder meget for de indsatte; end ikke under ramadanen. I modsætning hertil oplever personalet i Vestre Fængsel, at muslimske indsatte ofte bruger Koranen, når de vil argumentere for noget, og at nogle muslimske indsatte siger, at de ikke behøver lytte til personalets anvisninger, fordi personalet ikke er rettroende. I Odense Arrest vurderer personalet, at religionens betydning er tiltagende blandt muslimske indsatte.

Fællesafdeling for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk

Gennemgående anser både danske og etniske indsatte det for en dårlig ide at oprette specialafdelinger for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Det nævnes blandt andet, at et sådant tiltag slet ikke vil komme de problemer, der er med unge etniske indsatte til livs, fordi problemernes rod ligger uden for Kriminalforsorgens institutioner idet, at de unge alle kender hinanden fra udenfor og derfor også går sammen, når de kommer ind i fængslerne.

En indsat med anden etnisk baggrund end dansk siger: ”Hvis vi bliver isoleret, bliver vi ikke integreret, vi bliver bare perkere”. Andre indsatte frygter, at særafdelinger eller andre særlige tiltag over for etniske indsatte vil kunne blive tolket som positiv særbehandling. De understreger, at i stedet for at adskille, gælder det om at blande danske og etniske indsatte, så de lærer hinanden at kende, og så der med tiden kan komme gruppedannelser efter andre parametre så som alder, interesser mv.

Personalet i Odense Arrest foreslår, at det måske i fremtiden kan blive nødvendigt at flytte indsatte fra de arresthuse, som ligger tættest på boligområder med mange sociale problemer (f.eks. Gjellerup og Vollsmose), hvis udviklingen fortsætter i den retning, den er gået hidtil.

Personalet i Vestre ønsker at oprette en ungeafdeling for de 15-18-årige – etniske såvel som danske. I denne afdeling skal der være mere personale, bedre fysiske rammer blandt andet med et ordentligt kondirum, og samtidig skal de ansattes håndtering af samværet med de unge bygge på konsekvenspædagogik med mærkbare sanktioner, hvis reglerne overtrædes.

Forhold til personale samt personalets kompetencer

Personalets erfaringer med regler og generel håndtering

I alle tre arrester har personalet gennemgående erfaret, at det fungerer bedst, når der er faste rammer samt konsekvens, hvis regler brydes. Alle understreger, at det er vigtigt, at ”der ikke er tvivl om hvem, som bestemmer”.

”Det er vigtigt at lægge linjen fra starten af, skære tingene ud i pap. Så kommer der færre problemer senere”, siger en ansat i Århus Arrest. Her har personalet oplevet, at de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk tit åbner mere op, når de har mærket, at der er klare reaktioner, hvis reglerne brydes. Samme erfaring har personalet i Odense Arrest gjort sig: ”Rigtig mange af drengene er glade for, at der er nogle faste rammer og klare beskeder, som er lettere at forholde sig til end skøn og forhandling”, siger en ansat.

Selv om personalet generelt er enige om, at det skal have en konsekvens, hvis regler brydes, er der delte meninger om brugen af sanktioner. I Vestre Fængsel har personalet erfaret, at brug af sanktioner såsom strafcelle og bøder har en positiv virkning. Denne erfaring deles ikke af personalet i Odense, som tværtimod tilkendegiver, at f.eks. bøder ikke har nogen virkning på de helt unge, som er ”pisse-ligeglade”. Den sanktionsform, som personalet i Odense Arrest har bedst erfaring med, er udelukkelse fra fællesskab. Endelig nævner personalet i Vestre Fængsel, at de engang imellem bruger det at tage indsatte med ud at løbe eller spille fodbold som en gulerod for at fremme god opførsel.

Også i personalets egen overholdelse af regler og retningslinjer er det vigtigt at være stringent, siger de ansatte i en arrest. De påpeger, at det er vigtigt, at personalet følger op på det, de siger eller lover indsatte at gøre. Hvis ikke man kan det, må man fortælle, at det kan man alligevel ikke og forklare hvorfor. Det nævnes endvidere i to arrester, at det har stor betydning, at personalet sikrer ”fælles fodslag”, så at der er ens holdninger og reaktioner. Endelig er det vigtigt, at de ansatte er opmærksomme på at støtte og bruge hinanden.

Personlige forhold og oplevelser med forskelsbehandling

I flere arrester tilkendegiver de indsatte – danske såvel som etniske – at der er stor forskel på de ansatte. Forholdet mellem indsatte og ansatte varierer fra generelt at blive betegnet som ok til i en anden at være meget tilspidset.

På spørgsmålet om hvad der gør, at man som indsat har respekt for en fængselsfunktionær, er der nogenlunde enslydende svar fra såvel danske som etniske indsatte. En god funktionær beskrives som én, der både er hjælpsom og fleksibel og forstår de indsattes behov, og som samtidig gør sit arbejde ordentligt, det vil sige påpeger, hvordan reglerne er og forventer, at de bliver fulgt – og samtidig også selv overholder dem. Desuden handler det meget om den måde, personalet taler til de

indsatte. En god funktionær ”besidder helt almindelig fingerspidsfornemmelse og god omgangstone”, siger én; og en anden: At vedkommende ”åbner døren med et smil”.

Funktionærer som ikke er gode, er typisk dem, der har behov for at manifestere, at de har magten.

Hvad angår personalets forhold til indsatte med anden etnisk baggrund end dansk oplever de etniske indsatte hverken i Odense eller Århus Arrester generelle problemer eller racisme. Heller ikke personalet i disse arrester mener, at de forskelsbehandler de indsatte, og de føler generelt, at der er en god tone i arresten. En enkelt dansk indsat ønsker dog at punktere myten om de ”negativt stærke indsatte”. Han mener, at det yderst sjældent er de indsatte, som er truende over for personalet, men at det snarere er omvendt. Og når dette sker, tør de andre indsatte ikke blande sig, fordi de er bange for at blive stemplet som ”negativt stærke”. 80-90 procent af dem, som systemet betegner som negativt stærke indsatte, er dem, som andre indsatte ser som positivt stærke, mener han.

Anderledes ser det ud i Vestre Fængsel, hvor forholdet mellem etniske indsatte og personalet virker mere polariseret. Nogle indsatte med anden etnisk baggrund end dansk mener, at personalet forskelsbehandler og f.eks. ikke giver etniske indsatte lov til at ringe, er langsommelige med at rykke i deres sager og tager mange flere urinprøver fra etniske indsatte end fra danske. Det opleves som, at nogle fængselsfunktionærer ”kører personligt had” og hele tiden ”er efter os”. Danske indsatte i Vestre kan godt genkende lidt af dette billede. Personalet i Vestre mener ikke selv, at de forskelsbehandler, men tilkendegiver derimod, at de er trætte af at blive kaldt racister, hver gang de siger nej til en indsat med anden etnisk baggrund end dansk. Endvidere oplever de det som meget frustrerende, at nogle etniske indsatte simpelthen ignorerer dem, når de kommer med anvisninger eller taler til dem.

Kompetencer og særlige tiltag

Både i Odense og Århus Arrester er der stor interesse blandt personalet for at deltage i kurser om f.eks. pædagogik for unge, sprog, kulturforståelse og konflikthåndtering. Også de indsatte i Vestre Fængsel ønsker, at fængselsfunktionærerne bliver uddannet bedre i psykologi, kommunikation og pædagogik

Det nævnes i Århus Arrest, at de har iværksat et særligt projekt for unge med massive og komplekse problemer. I Vestre Fængsel har man ansat en ungekonsulent, der tager sig specielt af de unge indsatte.

Uniformering

Om uniformering siger de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i en arrest, at de civile er mere vellidte og ikke så magtorienterede, mens de uniformerede er meget nøgleorienterede.

Kvindelige ansatte og ansatte med anden etnisk baggrund end dansk

Kvindelige ansatte

I alle arrester mener personalet, at kvindelige ansatte – og især unge kvindelige ansatte – kan opleve, at de har sværere end mænd ved at blive respekteret af især de unge indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Det er lettere for de lidt ældre kvindelige ansatte at blive lyttet til.

De indsatte af anden etnisk baggrund end dansk i alle tre arrester er uenige heri. De mener, at de respekterer kvinder og mænd på lige fod, og at det er de samme præmisser, der er afgørende for respekten. I Vestre Fængsel er det både danske og etniske indsatte vurdering, at det oftest er det kvindelige personale, som gider tale og lytte, og som er mere venligt. Dette være sagt er der dog ikke den store forskel mellem mandligt og kvindeligt personale, mener de.

Ansatte med anden etnisk oprindelse end dansk

I både Århus og Odense Arrester ønsker såvel indsatte som personale flere ansatte med anden etnisk oprindelse end dansk; ikke mindst fordi de forventes at have nogle nyttige sprogkundskaber. I Vestre Fængsel vurderer hverken personalet eller indsatte med anden baggrund end dansk, at det vil gøre nogen forskel at få flere ansatte med etnisk baggrund.

Nogle etniske indsatte foreslår, at det vil være en god strategi at rekruttere gennem tv – ikke via radio, for det hører udlændinge ikke, men de ser de danske kanaler.

Forholdet mellem indsatte

Det er forskelligt i arresterne, hvordan forholdet er mellem danske og etniske indsatte. Fælles for alle tre arrester er dog et billede af en hverdag, hvor de indsatte opdeler sig meget på baggrund af etnisk baggrund: Danske går sammen med danske, arabiske med arabiske og så fremdeles (se også første afsnit om grupper).

I Odense Arrest vurderer personalet, at der oftere er konflikter internt i grupperne end mellem grupperne. De etniske indsatte mener dog her, at konflikter mellem grupper kan opstå, hvis der kommer overvægt af enten danskere eller indsatte med anden etnisk baggrund. Så længe der er en nogenlunde ligevægt mellem de to grupper, er der ingen problemer. Samme holdning deles af danske indsatte i Vestre Fængsel.

Det er også forskelligt, hvor meget danske og etniske indsatte blander sig i fritiden. Mest sker det i Odense Arrest, hvor ledelsen gør meget ud af at mindske mulighederne for gruppedannelse.

Heller ikke i Århus nævnes der problemer mellem danske og etniske indsatte, men de to grupper holder sig mest for sig selv.

I en arrest påpeger de danske indsatte, at det går fint at sætte velfungerende danske indsatte sammen med etniske. Svage danske kommer let under tøflen og får taget cigaretter, tøj mv.

Andre kommentarer

”Vi er sat til at løse en opgave, som samfundet ikke har løst”, konstaterer en ansat.

De fleste kommentarer, som rækker ud over arbejdsgruppens direkte opdrag, relaterer til samfundet uden for Kriminalforsorgens institutioner.

Flere etniske indsatte nævner, at det er et stort problem, at der mangler fritidsaktivitetstilbud til de unge i samfundet udenfor. Dette gælder især for de over 18-årige, fordi de efter denne alder ikke længere kan komme i fritidsklubberne. I stedet går de rundt og keder sig og laver ballade. Den kriminelle løbebane fremmes yderligere af, at mange af de unge med anden etnisk baggrund end dansk ikke har nogen tro på fremtiden og generelt ikke føler, at de har nogen muligheder på grund af samfundets generelle udskillelse af etniske minoriteter.

I forlængelse heraf mener noget personale og nogle af de indsatte, at det nuværende straffesystem fejler. I stedet for at straffe som man gør nu, burde lovovertrædere tvinges til at deltage i kurser, hvor de bliver sluset ud i samfundet igen. Kurserne skulle give basiskundskaber og adfærdstræning samt mere målrettede arbejdsorienterede færdigheder.

Andre af de interviewede mener, at der skal slås hårdere ned på førstegangskriminalitet for, at de unge med det samme kan mærke, hvad det vil sige at være i fængsel. Desuden skal fængselsophold være mere ’ubehagelige’ for at have en afskrækkende virkning. ”Ligesom i udlandet”, siger én: ”Nul radio, nul fjernsyn, én gårdtur, og håndvask og toilet på samme celle som du deler med fire andre”.

Hvad angår risikoen for udvisning, fortæller nogle af de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at de fleste etniske indsatte er meget bange for denne straf. De fleste ville ikke ane, hvad de skulle gøre, hvis de blev udvist, fordi de slet ikke har nogen tilknytning til det land, de så ville blive sendt til. Også nogle danske indsatte nævner dette og siger, at de udvisningsdømte er i en helt desperat situation, hvor de intet har at miste, hvilket gør dem helt ligeglade og farlige. I en arrest er det dog ikke personalets indtryk, at frygten for udvisning spiller en stor rolle for de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk.

7.4. Erfaringer fra de åbne fængsler i Horserød og Søbysøgård

Gruppedannelse

Både personalet og indsatte med dansk og anden etnisk baggrund nævner i begge fængsler, at gruppedannelse blandt etniske minoriteter er meget gennemgående i fængsler, og at de etniske grupper bliver en voldsom magtfaktor. Der nævnes både kulturelle og sociale faktorer som årsager til gruppedannelsen.

Både i Horserød og Søbysøgård betoner de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, at grupperingen – når den sker – ikke er en bevidst klikedannelse, men at etniske indsatte ofte går sammen, fordi deres kulturelle baggrund på flere måder adskiller sig fra den danske. Det nævnes blandt andet, at de ”tænker på hinanden som brødre”, at de forstår hinandens baggrund, sprog og værdier, at de har fælles madklubber, og at de automatisk holder sammen. Både danske og etniske indsatte i Horserød nævner desuden, at grupperinger baseret på etnisk oprindelse hænger meget sammen med den udskillelse, der sker af etniske minoriteter i samfundet generelt altså uden for fængslerne. Mange af de etniske indsatte kender hinanden fra udenfor fængslet, og derfor holder de sammen, når de kommer ind. Også nogle danske indsatte nævner, at det kan mærkes, at mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk på forhånd kender hinanden og derfor holder sammen, når de kommer ind. Såvel danske som etniske indsatte mener derfor, at hvis man skal bryde gruppedannelsen i fængsler, må man først bryde den udenfor. De danske indsatte nævner dog, at man måske også kan opløse grupperingerne ved at blande de indsatte mere, både på afdelinger og i beskæftigelsen.

Både personalet og nogle indsatte oplever i begge fængsler, at grupperne af etniske indsatte er blevet en meget styrende faktor i fængslet. I et fængsel oplever nogle danske indsatte – også med reference til et arresthus – at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ”styrer det hele”, og at trusler og vold indgår i den måde, det gøres på. Personalet mener, at der internt i de etniske grupper synes at foregå hårde kampe om magt og position i hierarkiet.

Rusmidler og misbrug

Det vurderes generelt af de indsatte, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har mindre misbrug af hårde stoffer end danske indsatte. Dog mener en gruppe indsatte, at hashforbruget er ens blandt danske og etniske indsatte, og det nævnes, at brugen af anabolske steroider og kokain er stigende både blandt danske og blandt etniske indsatte. I Søbysøgård oplever personalet, at de nye strengere regler, der er indført for at komme brug af hash i fængsler til livs, har bevirket, at flere indsatte er gået over til at drikke alkohol i stedet. Personalet fortæller, at alkohol smugles ind ”i store mængder”.

Det siges i flere interviews, at det generelt er indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som "sidder på" handelen med hash i fængslerne. I et fængsel vurderes dette også at gælde handlen med hårde stoffer, mens det i det andet vurderes mest at være danske indsatte, som styrer denne handel.

I Horserød oplever personalet det desuden som et problem, at mange etniske indsatte spiller kort om meget store beløb, og at de handler med stoffer for at få dækket deres spillegæld. De foreslår, at de indsatte låses inde om natten for at komme dette problem til livs.

Forskelle mellem danske og etniske indsatte

Både danske indsatte og personalet kan i begge fængsler nævne en del faktorer, som de synes specifikt kendetegner etniske indsatte, mens de etniske indsatte, som deltog i interviews, ikke selv følte – eller tilkendegav – at de adskiller sig fra danske indsatte.

Personalet i Horserød nævner, at de ofte oplever, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk – når de ikke er i grupper – er høfligere end danske indsatte, men at de samtidig også er mere distancerede og sværere at komme ind på livet af. Derfor opdager personalet ofte først deres problemer, når de er meget store, hvor danske indsatte typisk nævner eventuelle problemer tidligere. I grupper opleves de etniske indsatte som mere larmende, grove og grænseløse end danske indsatte. Dette leder noget af personalet til at vurdere, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk kan være mere følelseskolde og kan have mindre empati, hvorfor f.eks. et program som Brootts-Brytet ikke passer til dem.

Nogle danske indsatte siger, at de kan finde det svært at tage en konflikt med etniske medindsatte, fordi deres temperament er voldsommere. I Søbysøgård fortæller de danske indsatte, at etniske indsatte ofte handler hurtigere end danske indsatte, hvis nogen skal konfronteres.

Det understreges af de indsatte i både Horserød og Søbysøgård, at etniske indsatte er mere dominerende, fordi de går i grupper. Når man er sammen med dem én til én, er der sjældent konflikter.

Nogle indsatte nævner endvidere, at de ofte oplever, at etniske grupper kan være meget hadefulde over for Danmark, og at de kan blive meget racistiske i deres omtale af danskere. Denne oplevelse deles af dele af personalet.

Praktiske forhold

Det nævnes af personalet og nogle af de danske indsatte, at det skaber problemer, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte har nogle andre grænser for rod og orden, end danske indsatte typisk har. De rydder mindre op, og det skaber konflikter i forhold til andre indsatte – som dog nogle gange er bange for at sige fra. De etniske indsatte oplever ikke selv dette som et problem.

De danske indsatte mener, at det vil være godt med et ugentligt eller lignende informationsmøde for nyindsatte, hvor regler for oprydning, almindelig omgangstone, sagsbehandling mv. gennemgås.

Sprog og kulturforståelse

Personalet i Horserød oplever, at mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk har varierende grader af sproglige problemer. Dette kan i sig selv skabe problemer, fordi det kan være meget frustrerende for indsatte ikke at forstå de beskeder, der bliver givet, og de kan så reagere med vrede. I Søbysøgård er det personalets indtryk, at de fleste indsatte med anden etnisk baggrund end dansk godt forstår det meste, men at de ikke altid *vil* forstå. De indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i Søbysøgård siger også selv, at de godt kan forstå dansk, men medgiver, at det ikke er alle, som har lige let ved det.

Endvidere nævner personalet i begge fængsler, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte har en meget lille viden om det danske samfund, og at de også kan have en anderledes kulturforståelse og have svært ved at forstå værdier og begreber som f.eks. demokrati.

Endelig nævner nogle af de danske indsatte, at de finder det irriterende, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte taler arabisk sammen.

Uddannelse og arbejde

I Søbysøgård er både indsatte og ansatte generelt tilfredse med skolen. De indsatte med anden etnisk baggrund end dansk fortæller, at mange etniske ikke kan få job, selv om de er uddannede, og at dette virker demotiverende på alle etniske. De mener, at det er utroligt vigtigt, at man bliver løsladt til et godt, lønnet arbejde.

En etnisk indsat siger, at han gerne vil have en 9. klasses eksamen. Den har han ikke trods mange års skolegang i Danmark.

En indsat fortæller, at mange indsatte med anden etnisk baggrund end dansk arbejder mindre end danske indsatte, fordi de ofte får økonomisk støtte fra deres familie, mens de afsoner.

Rollemodeller

De etniske indsatte nævner selv, at de ser op til ældre indsatte. Personalet i Horserød oplever også dette og bruger det til tider i deres arbejde således, at de sætter en ældre indsat sammen med nogle af de yngre indsatte for at få lidt hold på dem. Samtidig nævner personalet, at de har oplevet tilfælde, hvor de har fået indtryk af, at en ældre indsat med anden etnisk baggrund end dansk har fået for stor autoritet og har fået for megen magt over en gruppe yngre etniske indsatte.

Generelt mener personalet, at mange af de etniske indsatte trænger til bedre rollemodeller, og i denne forbindelse nævner personalet i Horserød mentorerne som en rigtig god ordning. Der burde både være flere mentorer, og de burde have bedre muligheder for at komme ind tidligere i forløbet og for at komme ind i fængslet og være til stede for de unge. I Søbysøgård fortæller én etnisk indsat, at han har haft en kontaktperson som ung, og at det ikke hjalp, mens en anden mener, at alle har brug for nogen at snakke med om deres problemer, og at mentorordningen måske kan være god for dem, som ikke har en familie, de kan snakke med. En dansk indsat i Søbysøgård mener, at mentorordningen burde bruges til alle, også til danske indsatte.

Religion

Nogle indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i Horserød efterlyser bedre bedeforhold for muslimer. De sammenligner med de forhold, der er for den kristne menighed i fængslet, og synes ikke, at forholdene for muslimer er tilfredsstillende. I Søbysøgård nævner de etniske indsatte, at de gerne vil have mulighed for udgang til deltagelse i fredagsbøn hver fredag i stedet for som nu hver anden fredag.

I forhold til håndteringen af religionen i dagligdagen nævner personalet i Horserød, at deres erfaring er, at det er vigtigt, at de er nysgerrige og kritiske og stiller spørgsmål til de fortolkninger og forståelser af Islam, som nogle af de indsatte muslimer fremkommer med. I Søbysøgård fortæller personalet, at de ikke oplever, at de indsatte muslimer er synderligt religiøse, og nævner blandt andet, at de ikke beder til hverdag, at de ryger hash og i øvrigt ikke overholder Koranens regler.

Forhold til personale og til fængslet i øvrigt

De etniske indsatte, der deltog i samtalen i Horserød, mener ikke at have oplevet racisme blandt de fængselsfunktionærer, som de omgås nu. De nævner dog, at det er deres erfaring, at der er stor forskel på personalet i henholdsvis fængsler og arresthuse, og giver det eksempel at indsatte i fængslerne godt kan spise sammen med fængselsfunktionærerne, hvilket aldrig ville ske i et arresthus.

Heller ikke de danske indsatte eller personalet selv mener, at danske indsatte og indsatte med anden etnisk baggrund end dansk forskelsbehandles. Personalet nævner dog, at de ofte bliver anklaget af etniske indsatte for at være racister og for at forskelsbehandle.

I Søbysøgård mener de etniske indsatte derimod, at der sker en klar forskelsbehandling, og at det er de danske indsatte, som favoriseres af personalet. De nævner, at danske indsatte ”får længere snor og bliver bedre behandlet”

Danske indsatte kritiserer i et af fængslerne, at fængselsfunktionærerne ikke altid er gode nok til at gribe ind for at holde ro på afdelinger eller i skolestuen.

Kvindelige ansatte og ansatte med anden etnisk baggrund end dansk

I begge fængsler nævner personalet, at de kvindelige ansatte til tider kan føle, at etniske indsatte ikke lytter til dem, fordi de er kvinder. I et fængsel mener det interviewede personale, at kvindelige ansatte ikke altid er gode nok til at sætte grænser, og at mange etniske indsatte forsøger at charme sig ind på dem. I det andet nævner en kvindelig ansat, at hun nogle gange bliver kaldt skældsord af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk. Hun mener, at de gør det i afmagt og frustration over at føle sig udstødte fra det danske samfund og over den manglende sproglige og begrebsmæssige forståelse.

De etniske indsatte i Søbysøgård siger, at de ”skal respektere kvinderne som vores mor” – og tilføjer, ”men far bestemmer i sidste ende...”. De nævner dog samtidig, at de generelt oplever det kvindelige personale som sødere og venligere og nemmere at snakke med end det mandlige personale.

I begge fængsler ønsker de etniske indsatte flere fængselsfunktionærer med anden etnisk baggrund end dansk – specielt hvis disse også har sproglige færdigheder, som kan gøre det lettere for indsatte, som ikke taler eller forstår så godt dansk. Ønsket deles af personalet i Søbysøgård, mens der blandt personalet i Horserød er delte holdninger hertil: En ansat mener, at ansatte med anden etnisk baggrund end dansk nyder mere respekt blandt de unge etniske end andre, mens en anden snarere mener, at etniske ansatte af de etniske indsatte opfattes som stikkere.

Personalets håndtering og kompetencer

Personalet i Horserød oplever, at de mangler viden om etniske indsattes kultur, baggrund, religion og sprog for at kunne have den forståelse, som mange af disse indsatte har brug for. Dette efterlyses. Én nævner, at også sprogbarriererne virker begrænsende for, at man som fængselsfunktionær opsøger de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som har problemer, for at tale med dem. I begge fængsler nævner personalet, at det er et stort problem, at der er så stort et tidspres i dagligdagen, at man som fængselsfunktionær oftest ikke har tid til at gå ind i dybere og mere fortrolige samtaler med de indsatte. Det nævnes i Horserød, at tidspreset også bevirker, at det især er de uproblematisk indsatte, som nedprioriteres, hvad angår daglig snak.

Det nævnes af personalet i Horserød som et konkret og gentaget konfliktpunkt, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte ikke lytter til begrundelsen for et afslag, men i stedet reagerer med umiddelbar vrede. Personalet mener, at konflikter på denne baggrund er sjældnere i forhold til danske indsatte og vurderer, at det skyldes, at de fleste danske indsatte er mere vant til, at der er en grund og er opdraget med, at man i forskellige situationer kan skønne forskelligt, og de forventer derfor, at der kommer en forklaring efterfølgende. Mange etniske indsatte, som har en anden baggrund, oplever i stedet de individuelle afgørelser baseret på skøn som inkonsekvente, hvilket de til tider tolker som racistisk betonet.

I Søbysøgård nævner personalet, at deres erfaring er, at indsatte med anden etnisk baggrund end dansk ofte bliver ved med at søge at omforhandle en afgørelse, som de er utilfredse med. De forklarer dette med, at mange etniske indsatte er vant til det sociale system uden for fængslet, hvor man ofte kan få mange chancer, og derfor kan det måske være svært at vænne sig til, at der ikke gives lige så mange chancer i fængslet.

Personalet i Horserød mener, at det er vigtigt, at der er en fælles konsensus blandt personalet angående rammer og reaktioner. Blandt andet nævner de, at der skal være en konsekvens, hvis en indsat siger noget grimt eller ”går over stregen” på anden måde. Denne holdning deles af de danske indsatte. Desuden siger personalet, at det er vigtigt at være synlige. Personalet nævner endvidere, at det ville være godt, hvis imamen kunne komme nogle flere timer om ugen, fordi han ofte med sin forståelse både af de etniske indsattes baggrund og af det danske samfund, kan forklare forhold og afgørelser, som personalet har svært ved at forklare.

Fællesafdeling for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk

I Søbysøgård er både etniske indsatte og personalet afvisende over for denne ide. De etniske indsatte vil hellere være på en blandet afdeling for at blive bedre integreret, og alle parter mener hellere, at man skal bruge fortyndingsprincippet – også hvis dette bevirker, at det bliver nødvendigt at se bort fra Kriminalforsorgens Nærhedsprincip for at kunne sikre en ordentlig spredning især af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, som er vokset op i samme boligområder såsom Vollsmose eller Gjellerup.

Blandt de etniske indsatte i Horserød er der delte meninger herom. Én mener, at det vil være godt, fordi de etniske indsatte så bedre ville kunne støtte hinanden. En anden er meget imod tanken, fordi han mener, det vil øge marginaliseringen. En indsat i Søbysøgård er heller ikke imod tanken. Han foreslår, at man opretter én afdeling for de stille og rolige indsatte, én for de vilde, og én for etniske indsatte. Måske endda et fængsel kun for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, siger han.

7.5. Erfaringer fra interviews i KiF-afdelingerne i København, Odense og Århus.

Indledning

Der kan knyttes vilkår om tilsyn af Kriminalforsorgen i forbindelse med bl.a. en betinget dom, prøveløsladelse og retlige foranstaltninger efter straffelovens §68/69. Tilsynet føres af medarbejdere fra Kriminalforsorgen i Frihed, der alle har en socialrådgiveruddannelse eller lign. Tilsynets formål er – gennem støtte og kontrol – at nedsætte recidivrisikoen. Klienterne skal som udgangspunkt møde en gang om ugen den første måned, de følgende to måneder hver 14. dag og herefter møde ud fra en konkret vurdering – dog mindst én gang månedligt.

De interviewede sagsbehandlere i de tre KiF-afdelinger oplever ikke, at der overordnet set er flere problemer med de etniske klienter end med de danske. Det fremhæves, at de etniske klienter i deres fremtoning ofte optræder mere høflige og velsoignerede end de danske klienter, men at arten af deres problemstillinger på visse punkter adskiller sig fra de danskes.

Rusmidler og misbrug

Generelt oplever de interviewede sagsbehandlere, at en stor del af de etniske klienter ryger hash, men at misbrug med hårde stoffer og alkohol er mindre end hos danskerne – om end stigende indenfor de sidste par år. Sagsbehandlerne er dog opmærksomme på, at dette måske skyldes, at misbrug kan være tabubelagt hos de etniske klienter, hvorfor et misbrug forsøges holdt skjult, ligesom det afholder dem for at søge behandling. En sagsbehandler bemærker, at når man først kan se det på dem, er det for sent. Så er de allerede meget længere ude end de danske misbrugere.

Sprog/kontakten til samfundet

Alle interviewede nævner, at manglende sprogfærdigheder udgør et af de største problemer i kontakten til de etniske klienter. De fleste taler dansk men mangler ofte en egentlig forståelse af, hvad der bliver sagt – en dybere fornemmelse for sprogets nuancer. Personalet forsøger derfor at undgå for mange fremmedord, ordsprog m.v. og er bevidst om vigtigheden af at kontrollere, om klienten har forstået, hvad der bliver sagt. Kun når der skal tales om tunge ting som f.eks. indberetninger, anvendes tolke. I flere tilfælde foregår samtalen derfor på gebrokkent engelsk og dansk. Desuden mangler mange inden for den etniske gruppe viden om, hvordan man skal begå sig i sociale sammenhænge i Danmark i modsætning til mange af de danske klienter.

Kultur og hverdagsliv

Alle de adspurgte bemærker, at de etniske klienter har et stort familiemæssigt netværk. Det opfattes både positivt og negativt. Mange vil gerne hjælpe, men i afdelingen i Odense har man oplevet, at familienetværket kan være så stærkt, at det i stedet blokerer. De unge indser ikke nødvendigheden af f.eks. uddannelse, ligesom de kan have svært ved at klare sig selv i modsætning til danskerne, der ved, at de skal ”skubbes ud af reden”. En sagsbehandler vurderer desuden, at de problemer, der findes internt i familien, undertiden kan nærme sig ”rockertilstande”. I afdelingen i København bemærkes det, at de etniske klienter godt nok har tætte familieband men ikke den samme form for kontakt til familien som de danske. Generelt tales der f.eks. ikke så meget om følelser. Forældrene er gode til at støtte deres børn på det menneskelige plan, mens det kniber i forhold til deres liv i Danmark – herunder arbejde og uddannelse. De forstår ikke, hvad børnene er involveret i og vil. Mange unge føler sig derfor ”alene i verden”. I afdelingen i Odense oplever man, at de etniske klienter ikke giver et realistisk billede af deres familie men fremstiller forholdene mere positivt, end tilfældet er på grund af loyalitet. Medarbejdere har tillige oplevet eksempler på, at klienterne bliver presset til tvangsægteskaber med uheldige konsekvenser til følge.

I den københavnske afdeling oplever personalet en frustration hos de etniske klienter over, at de ikke kan få lov til at blive danskere. ”Der er mange gode drenge. De skal bare have en tro på, at de ikke kun er ofre”. De føler, at alle er imod dem, og er derfor ofte i opposition til myndighederne.

Der udtrykkes generelt en oplevelse af, at det er vanskeligt for klienterne at skulle forholde sig til to – ja undertiden tre normsæt. Udover at skulle forholde sig til forældrenes og samfundets kultur har de unge deres egen kultur, som har sit udspring i den gruppe, de tilhører. I forhold til kriminalitet oplever de ansatte i København, at de etniske unge synes, det er i orden, at man hjælper sine venner, hvis de er i knibe – en såkaldt ”æreskodeks” – også hvis det ender med vold.

Uddannelse og forsorg

Generelt gives der udtryk for, at de etniske klienter har et meget lavt uddannelsesniveau. Mange har end ikke afgangseksamen fra niende klasse. Dette gør, at det er svært for KiF at hjælpe med at få dem placeret på arbejdsmarkedet eller få dem i gang med en uddannelse. Som det fremgår ovenfor hænger det for en stor dels vedkommende sammen med sproglige mangler og begrænset viden om det danske samfund. I afdelingen i Odense oplever man så, at de etniske klienter i stedet bliver henvist af kommunen til produktionsskoler, hvor der i forvejen er en del belastede unge, hvilket vurderes som værende med til at fastholde dem i den kriminelle løbebane.

Arbejde

I afdelingen i Odense har medarbejderne erfaring for, at de fleste etniske klienter gerne vil have et arbejde, og at de gør en indsats for at komme i beskæftigelse. Dog oplyser en af de ansatte, at ud af 13 etniske klienter er kun tre under uddannelse. Resten ”laver ikke noget”. Det opleves generelt vanskeligere for etniske grupper at finde et arbejde på grund af manglende sprogfærdigheder og etnisk tilhørsforhold. Dertil kommer en uren straffeattest – en problematik, de deler med de danske klienter. En medarbejder i afdelingen i Odense mener, at det har en positiv betydning, hvis forældrene selv har arbejde og/eller uddannelse. I afdelingen i København nævnes, at man har gode erfaringer med et specifikt erhvervsrettet projekt med hurtig visitation.

Psykisk syge

Medarbejderne oplever generelt, at mange har psykiske problemer. Der har været en voldsom stigning i etniske klienter dømt efter § 68/69 inden for de seneste år. En af de interviewede mener, at det måske kan hænge sammen med en udvidet tolkning af reglerne, som nu også synes at dække personer, som ikke er egentlig psykisk syge men skadet på anden vis – altså flere socialpsykiatriske lidelser. En anden ansat peger i øvrigt på, at det er et problem, at de personer, der får en behandlingsdom, ikke er underlagt de samme sprogkrav som de øvrige. Generelt er det de interviewedes indtryk, at det blandt de etniske familier er tabubelagt at tale om psykisk sygdom. Man går f.eks. ikke til psykolog. Sagsbehandlerne gør desuden opmærksom på, at særlig den

gruppe, der er stærkt traumatiserede på grund af krig, ophold i flygtningelejre m.v., kan være svære at arbejde med. Det kan være vanskeligt at forstå deres tankegange og hjælpe dem.

Religion

Sagsbehandlerne i afdelingerne i Odense og København vurderer, at de etniske klienter ikke går højere op i religion end alle andre – ”mest som hos danskerne til højtiderne”, men at forældregenerationen ofte er meget troende. Børnene følger de synlige regler for familiens skyld men er ikke deciderede religiøse. En enkelt sagsbehandler bemærker dog, at hun har oplevet, at enkelte bruger religionen som motivation for at komme ud af kriminalitet.

Forhold til personale samt personalets kompetencer

Det generelle indtryk er, at den etniske gruppe fremtræder positiv og flink, hvilket i nogen grad adskiller den fra danske klienter. Bagsiden af medaljen er, at nogle af sagsbehandlerne kan føle, at de etniske klienter blot taler dem efter munden. En sagsbehandler fra afdelingen i Odense mener, at en del af de etniske klienter ikke er ”vilde med” at være under tilsyn og ikke er stabile i deres fremmøde men gode til at melde afbud, hvis de ikke kan komme. Ansatte i afdelingen i Århus oplever ikke, at de på dette punkt adskiller sig væsentligt fra det øvrige klientel. Det vurderes generelt, at mange ønsker at komme videre, men føler sig fastlåst på grund af deres straffeattest og hudfarve. De er præget af deres forældre og kultur. Der er meget, de er ”nødt til at gøre”.

Medarbejderne i afdelingen i Odense har indtryk af, at mange er meget dårligt tilpassede danske forhold. Man kan have gode samtaler med dem men kan ikke styre, hvad der sker, når de er på gaden. Der er her forhold, som vejer tungere end de aftaler, de indgår med KiF. En medarbejder oplever dog, at nogle af de etniske klienter giver udtryk for, at det er bedre at være i tilsyn end på gaden uden støtte. Hun vurderer, at mange kæmper og er meget engagerede. Som motivationsfaktor nævnes frygten for at miste f.eks. børn, kæreste, arbejde og uddannelse – og ikke mindst frygten for udvisning.

Generelt opleves der forskelle alt efter hvilket land, de etniske klienter har rødder i. Somalierne bliver nævnt som en gruppe med meget store problemstillinger og en så fremmedartet kultur, at det ind imellem kan være svært at arbejde med dem.

Alle de adspurgte oplever, at det betyder meget, at man har klienterne på tomandshånd. Der er ingen at spille op til og holde facaden overfor. Sagsbehandlerne i afdelingen i Odense har således ikke oplevet en eneste episode med vold eller trusler fra den etniske gruppe, hvorimod mange danskere kan blive ubehagelige og vrede.

Som udgangspunkt er god kontakt til klienten udgangspunkt for, at tilsynsarbejdet lykkes. De tre afdelinger giver udtryk for, at dette hos de etniske klienter opnås ved åbenhed, ved at være direkte

og give udtryk for respekt, at vise, at man forstår deres kultur (hvilket ikke nødvendigvis er det samme som accept) – kort sagt at få skabt en alliance. Der arbejdes hen mod at få klienterne til at reflektere over deres situation. En sagsbehandler bruger ofte at spørge om, hvilken rollemodel de vil være for deres børn. Andre tager klientens familie med på råd. I afdelingen i Århus fremhæver sagsbehandlerne, at det er vigtigt at opstille få, helt konkrete mål – ud fra den enkeltes forudsætninger - som der tages afsæt i. Dette viser, at der ikke bare snakkes men handles. Det understreges af alle, at gruppen af etniske klienter er lige så differentierede som danskerne, og at mange af de ovenfor nævnte elementer også benyttes i kontakten til de danske klienter.

Generelt efterlyser afdelingerne mere viden om de forskellige kulturer – herunder en uddybning af begreber som ære og respekt. Man ønsker tillige projekter af kortere varighed – noget der ikke stiller for store krav til den enkelte, men som kvalificerer til bedre at kunne indgå i det danske samfund – gerne en eller anden form for erhvervsrettet praktik. Desuden ville det være lettere, hvis KiF fik fat i klienterne allerede inden, de blev løsladt fra fængslerne, og at samarbejdet med de eksterne myndigheder blev styrket. I afdelingen i Odense foreslår man, at der knyttes en psykolog til afdelingen for at blive bedre til at afdække den enkeltes situation. Der gøres desuden opmærksom på, at det er svært for afdelingen selv at igangsætte projekter på grund af manglende viden om, hvordan man gør det på den bedste måde.

I den københavnske afdeling efterlyser man kurser omkring udlændingelovgivningen, så man står bedre rustet, når man skal varetage klienternes interesser over for kommunerne.

Man finder, at de kognitive programmer som udgangspunkt er gode, men at de i højere grad bør tilpasses de etniske grupper.

Kvindelige ansatte

Alle de interviewede afviser, at afdelingerne (kvinder er stærkt overrepræsenteret på KiF-området) oplever manglende respekt fra de etniske klienter. Snarere tværtimod - hvilket de mener, måske kan hænge sammen med de interviewedes modne alder sammenholdt med, at man nok i KiF i højere grad arbejder med støttefunktioner end kontroldelen.

Ansatte med anden etnisk baggrund end dansk

Københavnerafdelingen efterlyser ansatte med anden etnisk baggrund. Der er brug for flere rollemodeller internt, så klienterne kan se, at systemet ikke kun er for danskere.

Mentorordningen

Mentorordningen vurderes generelt positivt men kunne måske bruges mere. Det er en god måde for KiF til at kunne følge med i, hvad klienterne foretager sig, til praktisk hjælp – som forlængere forældre – og som gode rollemodeller.

Kriminalitet

I afdelingen i Århus giver de interviewede udtryk for, at der er kommet flere kvinder til gruppen – primært dømt for bedrageri. Desuden opleves kriminaliteten som værende blevet voldsommere. Man kæmper om narkomarkedet. Det minder om rockerne.

Fritid

Dette er ikke et område, der bliver berørt i interviewene men er et punkt, der måske i højere grad fortjener opmærksomhed fremover.

7.6. Erfaringer fra Pensionen Lysholmgård

Lysholmgård er en pension, der er oprettet med et særligt fokus på udslusning. Som led i dette fokus er der sket en satsning på det kognitive færdighedsprogram, blandt andet har størstedelen af medarbejderne på pensionen deltaget i undervisning heri, og der gennemføres løbende hold for beboerne på pensionen.

Det kognitive færdighedsprogram tilbydes indsatte i de fleste fængsler samt klienter i enkelte KiF-afdelinger og sigter mod at lære deltagerne en række færdigheder relateret til kommunikation, problemløsning og sociale færdigheder. Kurset er oprindeligt importeret fra Canada, men har gennemgået en betydelig tilpasning til en dansk sammenhæng.

Fordi kurset er meget møntet på at give deltagerne bedre færdigheder i forhold til at kunne begå sig i sociale sammenhænge, er det også et kursus, hvor den enkelte deltagers normer, værdier, tankemønstre, forventninger til roller og andre mindre synlige kulturelle grundsten, træder tydeligere frem. Personalets erfaringer fra Lysholmgård kan derfor være gode til at belyse, om der i forhold til gruppen af indsatte/beboere med anden etnisk baggrund end dansk er særlige forhold, der gør sig gældende, og som personalet i Kriminalforsorgen bør være opmærksomt på.

Det kognitive færdighedsprogram, kultur og værdier

Instruktørernes erfaring er, at det generelt ikke fungerer så godt, hvis der er mange elever med en anden kulturel baggrund end dansk med i det kognitive færdighedsprogram. De vurderer, at der på et hold med 6-8 elever helst ikke skal være mere end en enkelt elev med anden etnisk baggrund end dansk. Det skyldes, at disse elever ofte ”på en eller anden måde kommer med noget i bagagen hjemmefra, der ikke er magen til det, som danskerne har med sig”. Denne forskellige bagage gør, at instruktører på hold med flere etniske elever ofte kommer til at bruge megen energi på at skabe de fælles forståelser, referencer og den fortrolighed, som lettere opnås ved hold kun eller overvejende med danske elever.

På spørgsmålet om, hvad den forskellige bagage består i, nævnes, at den især handler om forskelle i værdier – blandt andet i forhold til forståelsen og betydningen af begreberne ære og respekt – samt om en individualitet, som danskerne typisk er vokset op med i modsætning til den familieorientering, som mange etniske elever kender til. De danske elever – hvis værdier kurset i højere grad er modelleret efter – kan derfor bedre se nytten af og bruge de kognitive og adfærdsmæssige redskaber, som kurset tilbyder, hvorimod en del af de elever, der har en lidt anderledes kulturel referenceramme, bliver skuffede over kursets moduler, fordi de ikke oplever at de færdigheder, der læres, støtter op om deres værdisæt.

Forskellene i forståelser af begreberne ære og respekt forklares med, at det ofte ikke så meget er medmenneskelig respekt, som – især de unge – etniske ønsker fra andre, men frygt.

Instruktørerne mener derfor, at man bør tilrettelægge et kognitivt færdighedsprogram specielt for elever med anden etnisk baggrund end dansk. Snarere end at bygge videre på nogle grundsten, som kurset gør i dag, skal undervisningen gå ind og udfordre og skabe refleksion i forhold til nogle af de værdier og begreber, som kan være forankrede i elever med anden kulturel baggrund end dansk.

Instruktørerne understreger, at det er vigtigt at udfordre de værdier og begreber, som en del af de kriminelle med anden etnisk baggrund end dansk har fået indlært, fordi det er værdier og begreber, som giver dem mange problemer i det danske samfund.

Rollemodeller

Det opleves, at beboere med anden etnisk baggrund end dansk ofte har mange rollemodeller, men disse rollemodeller vurderes af personalet sjældent som positive for integrationen i det danske samfund. Derfor er det vigtigt, at give dem andre rollemodeller – f.eks. nogle, der også har anden etnisk baggrund, men som er blevet integrerede i samfundet.

Uddannelse, forsorg og arbejde

Personalet mener, at der bør være et betydeligt stærkere fokus på udslusning og resocialisering, end der ofte er i Kriminalforsorgen i dag. De foreslår, at så godt som alle indsatte bør udsluses gennem en pension som Lysholmgård, der har et særligt fokus på udslusning – evt. med forskellige bi-temaer. Det vil være godt, fordi de indsatte på pensioner ”langsomt kan få barberet deres løsladelseshorn af” og kan vænne sig til overgangen til frihed og til dagligdags aktiviteter som f.eks. at handle i supermarkeder, gå på posthuset mv.

I forhold til arbejdsdriften nævnes det, at især de unge beboere med anden etnisk oprindelse end dansk er svære at fastholde i en arbejdsproces. Som regel går det, hvis der er personale sammen med dem, men når de skal arbejde selvstændigt uden opsyn, bliver det ofte til, at de sætter sig og

snakker i stedet. Denne erfaring adskiller sig fra oplevelser med danske indsatte. Derfor kræves der mere synlighed og tilstedeværelse fra personalets side.

Gruppedannelse

Også på Lysholmgård oplever personalet, at beboere med anden etnisk baggrund end dansk grupperer sig, hvis de er mange. En ansat forklarer det med, at de som marginaliserede i det danske samfund ”er vant til, at for at være stærke er de nødt til at stå sammen”. Problemet er, at de bliver meget stærke, når de er i grupper. De gør noget på andres bekostning – spiller lidt for høj musik, holder dørene lukket mv. – og de andre bryder sig ikke om det, men tør ikke sige fra.

Det tilføjes dog, at personalet er blevet bedre til at afbøde dette ved at sætte grænserne i opløbet. Desuden nævnes muligheden for at sende en beboer et par uger i arresthus for at lære vedkommende at opføre sig ordentligt.

Adfærd og alder

Det opleves, at de unge 18-25-årige er mere respektrævende og har stærkere æresbegreber end de ældre etniske beboere. Endvidere kan det skabe misstemning og konflikt i forhold til andre beboere, at mange beboere med anden etnisk baggrund end dansk har andre vaner i forhold til oprydning og rengøring. Det nævnes, at de f.eks. ikke altid vasker op efter sig, og at andre beboere bliver irriterede over dette.

Personalet finder det positivt, at mange beboere med anden etnisk baggrund end dansk ofte i deres umiddelbare møde med personalet er glade, venlige og smilende i modsætning til mange danske beboere, som kan være mere præget af negative forventninger til og uvilje mod alt personale.

I forhold til den helt unge gruppe af etniske beboere opleves en tendens til, at de i de senere år har fået mindre respekt og udviser stadig mere magt og selvtilid over for andre indsatte.

Håndtering

Personalet nævner, at det er af stor betydning, at rammerne på Lysholmgård er meget anderledes, end de er i fængslerne. Det beskrives som, at i fængslerne ”er der Dem, og der er Os”, mens filosofien på Lysholmgård er, at personalet ”møder alle på lige fod; vi tager dem, som de er”. Den tilgang opløser grupperingerne.

Det spiller endvidere en stor rolle, at næsten alle medarbejdere på Lysholmgård selv har deltaget i det kognitive færdighedsprogram og derved har lært meget i forhold til deres kommunikation både med hinanden og med beboerne. Personalet mener, at alle medarbejdere i Kriminalforsorgens institutioner burde deltage i kurser i det kognitive færdighedsprogram.

Et gennemgående træk er, at personalet viser alle beboere respekt. ”Når en indsat henvender sig ordentligt, så får han også et ordentligt svar”. Samtidig understreges det, at respekten fordrer gensidighed på den måde, at personalet også sætter grænser og melder fra, f.eks. hvis en beboer ikke taler ordentligt. ”Vi tager slagsmålene men husker også at tage tid til at tale om og tage hånd om deres individuelle problemer”. På spørgsmålet om hvilke mere konkrete metoder personalet bruger, når det går godt, lyder svaret: ”Vi bruger vores sunde fornuft. Vi behøver ikke specielle uddannelser, men man skal have en tilgang, hvor man behandler folk ordentligt. Vi respekterer dem, og vi behandler folk ordentligt. Og det er måske første gang for mange af vores beboere, at de møder nogle voksne, som de kan stole på”. I denne forbindelse nævnes det også som betydningsfuldt, at medarbejderne generelt har en bred livserfaring og er i alle aldre.

Personalet oplever, at det er særligt udviklende at kunne undervise beboerne i kognitiv færdighedstræning, mens de er på en pension, hvor de også har mulighed for at komme ud og afprøve nogle af færdighederne i praksis. Derved får de mulighed for at erfare, at det giver positiv respons at opføre sig godt. Som eksempel nævnes, at de kan opleve, at hvis de henvender sig venligt og assertivt til kassedamen i Netto, får de et smil; eller at de kan finde ud af at gå på diskotek uden at ende i detentionen for at have slået en dørmænd ned. I flere fængsler, hvor kurset gennemføres, støtter fængselsfunktionærerne ikke op om de indsatte, der deltager, og det kan derfor være meget svært for eleverne at få indøvet det, de har lært.

I forhold specifikt til beboere med anden etnisk baggrund end dansk nævnes det blandt andet, at der også er positive erfaringer med, at personalet er synligt og viser, hvem der bestemmer. Tilgangen skal være åben – som én ansat forklarer: ”jeg melder ud både om mine forventninger til dem og om mine holdninger og meninger om ting. Det er vigtigt, for det betyder, at der ikke er overraskelser; der er ingen skjult dagsorden, vi kan diskutere ting – de ved, hvor de har mig, og hvor langt de kan gå”. I den sammenhæng tilføjer den ansatte, at hvis der bliver behov for at gribe ind og sætte grænser for en beboer, er det vigtigt ikke at gøre det, mens de andre hører på men at tage det alene med den, det vedrører, ”fordi det er ubehageligt for alle at blive irettesat, og jeg føler, at det giver mere respekt også i resten af gruppen, hvis jeg tager den udenfor”.

Uniformering

Personalet mener, at det, at de ikke bærer uniform, har stor betydning, fordi de derved undgår at blive sat i en bestemt bås i beboernes opfattelse. ”Noget af det, som gør en stor forskel herude, er, at vi har ingen håndjern, (...) jeg ved end ikke, hvordan man slår på et andet menneske. Vi har kun mundtøjet og vores hjerne og vores ører. Det er utrolig afgørende. Der er ingen, der kan føre sig frem, ingen der kan gemme sig bag en uniform og vokse og tillade sig mere, end man ellers kan. Vi skal være voksne mennesker, som de har tillid til, og det skal vende den anden vej”.

Kvindelige ansatte

Der opleves ikke problemer i forhold til kvindeligt personale. En ansat mener, at det en gang imellem kan være en fordel at være kvinde, fordi den fysiske fremtoning kan virke mindre provokerende end ”en stor, veltrænet mandlig funktionær”.

Specialafdelinger for indsatte med anden etnisk baggrund end dansk

Ingen blandt de ansatte, arbejdsgruppen har talt med, anser denne løsningsmodel for frugtbar. ”Det er grupperinger, det er ghettodannelse inde i fængslerne. Det er modsat det, vi alle vil: modsat integrationen”, siger en ansat, mens en anden peger på, at hvis man samler de indsatte med anden etnisk baggrund end dansk, vil det virke til at fastholde den gruppering og mentalitet, som føler med, hvilket igen gør det sværere at trænge ind. I stedet henvises til f.eks. Sølager, og der anbefales en model, hvor man har ressourcer til at arbejde med den enkelte unge.

8. Den kvalitative undersøgelse på udvalgte sikrede amtslige institutioner

8.1. Forord

På de sikrede amtslige institutioner er målgruppen unge mellem 12 og 17 år, og opholdet skal være påbegyndt før det fyldte 18. år.

Der er i hele landet i alt 7 sikrede amtslige institutioner med i alt 110 pladser, og de er fordelt således:

- I Ringkøbing Amt er institutionen Koglen med plads til 10 unge fordelt på 2 afdelinger.
- I Århus Amt er institutionen Grenen med plads til 5 unge.
- I Fyns amt er institutionen Egely med plads til 20 unge fordelt på 4 afdelinger samt et særligt sikret afsnit med plads til 5 unge.
- I Vestsjællands Amt er institutionen Bakkegården med plads til 19 unge fordelt på 4 afdelinger.
- I Frederiksborg Amt er institutionen Sølager med plads til 21 unge samt yderligere et særligt sikret afsnit med plads til 5 unge. Der er på institutionen Sølager i alt 7 afdelinger.
- I Københavns Kommune er institutionen Sønderbro med plads til 15 unge fordelt på 3 afdelinger
- I Storstrøms Amt er institutionen Stevnstøtten med plads til 10 unge fordelt på 2 afdelinger.

Det er oplyst på de institutioner, hvor arbejdsgruppen har interviewet personalet, at erfaringen har vist, at afdelinger med maksimalt 5 pladser er optimalt set i forhold til den pædagogiske påvirkning og for at kunne undgå bandenormers indflydelse på dagligdagen. På denne måde kan eleverne, som

de unge benævnes, splittes op og skilles ad, og betingelser for en påvirkning og kontakt er tilstede. Ligeledes får det psykiske arbejdsmiljø bedre vilkår.

Normalt er personalenormeringen på institutionerne generelt 10 medarbejdere til 5 elever, og derudover kommer faglærere, madmødre, administration og ledelse.

Unge, der er anbragt på en sikret amtslig institution, kan være anbragt i medfør af Socialministeriets bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet. Endvidere kan unge, der i medfør af straffelovens § 74a er idømt en ungdomssanktion, også anbringes på de amtslige sikrede institutioner og tillige anbringes i medfør af straffuldbyrdelseslovens § 78, stk. 2, unge strafafsonere under 18 år også i de sikrede institutioner i stedet for i et fængsel. Endelig anbringes i medfør af retsplejelovens § 765 (og udlændingelovens § 35) og efter rettens kendelse unge varetægtsfængslede i varetægtssurrogat i en amtslig sikret institution i stedet for i et arresthus.

De fleste unge, der er anbragt i de sikrede amtslige institutioner, er varetægtsfængslede unge. Den 23. juni 2005 var det 80 pladser ud af de 110 pladser, hvoraf 94 var optaget.

8.2. Erfaringer fra interviews på de sikrede institutioner Stevnstortet, Sønderbro og Egely

Erfaringer med målgruppen

Personalet på Stevnstortet oplever eleverne med anden etnisk baggrund meget anderledes end de danske.

Forskellen mellem danske og de etniske viser sig blandt andet på den måde, at danskerne godt forstår, at fastsatte regler skal overholdes, mens eleverne med anden etnisk baggrund fører det over i noget racistisk. De beskylder personalet for at have fastsat reglerne mod eleverne, fordi de er mørke i huden.

De etniske elever behandler kvindeligt personale anderledes end mandligt personale, men når de finder ud af, at det kvindelige personale godt kan sige nej og samtidig hjælpe eleven med f.eks. rengøring, så opstår der en eller anden form for respekt.

På Egely opleves det, at udviklingen er gået i retning af, at de unge, der i dag er anbragt i Egely, har begået meget alvorlig kriminalitet set i forhold til for få år siden, hvor de anbragte typisk havde begået brugstyveri. Nu er det typisk røveri og vold.

På Sønderbro bemærker personalet navnlig stor forskel på, hvorvidt de etniske elever er født og opvokset i Danmark, eller om de er kommet til landet som asylansøgere. De, der er kommet som asylansøgere, betegnes som mere ”eksplosive”.

Metodiske erfaringer

Stevnsfortet

På Stevnsfortet har man gode erfaringer med, at der er faste rammer på afdelingerne. Inden for disse rammer kan der så fastsættes yderligere og mere konkrete regler og aftaler. Og det er lige så vigtigt, at overskridelse af rammerne og overtrædelse af reglerne er forbundet med en følelig konsekvens. Personalet kalder det valg i stedet for konsekvens. Hverdagen for eleverne er bygget op omkring en masse valg, så eleverne kan vælge, hvordan de vil have det på institutionen. Hvis en elev f.eks. vælger ikke at gide stå op, så vælger eleven samtidig ikke at have nogen goder på institutionen, da der så ikke er lommepenge, ingen fjernsyn og video, og eleven vælger en masse fra i øvrigt. Sådan bliver det præsenteret for de unge som valg, at hvis man vælger at ryge hash, så vælger man samtidig, at mulighederne bliver meget små her, og man kan stort set ikke foretage sig noget på institutionen.

”Vi er mange gange de første, der siger nej til de her drenge. De har truet deres skolelærere, de har truet deres pædagoger. De truer med at ”smadre hele lortet” og de har truet sig igennem det hele. Det prøver de også på her på Stevnsfortet, men det virker ikke. Er der truffet en beslutning, skal den efterleves – også selv om de f.eks. sparker en dør ind. Det er en kæmpe opgave, vi gør, for at prøve at lære at holde fast. Når jeg siger nej til dig, så mener jeg nej, det er ikke et måske”, siger en ansat.

De faste rammer og regler og en meget homogen personalegruppe, der følger reglerne på Stevnsfortet, har været positivt. Personalet fortæller, at hvis eleverne mærker en usikkerhed hos personalet, forsøger de straks på at lave splittelse. Tidligere, da der ikke var faste regler, rammer og konsekvens, brugte eleverne al deres energi på at lave splittelse af personalet. Nu anvender eleverne energien på at få deres hverdag til at fungere på fornuftig vis.

Ofte møder personalet tidligere elever udenfor institutionen, og de viser glæde over gensynet og husker tiden på Stevnsfortet som noget positivt og godt. Det, at der var faste rammer og troværdighed, har været en anderledes og positiv oplevelse for de unge. Der er også ind imellem nogen, der ringer og ønsker at komme til at tale med en bestemt medarbejder for at få gode råd. Og her bliver der også ringet til det kvindelige personale. Personalet vurderer på baggrund af erfaringerne, at de har gjort en positiv forskel i relation til de unge elever med anden etnisk baggrund.

Egely

På Egely er det erfaringen, at de unge gennem årene er blevet bedre til sproget men at mange ikke evner at forstå nuancerne i det danske sprog.

Når personalet taler med de etniske unge, lægger de meget mærke til drengenes kropssprog, deres mimik og ansigtstræk, da man ofte kan se på dem, hvis de ikke har forstået, hvad der er blevet sagt. Når de så bliver spurgt, om de har forstået samtalen, indrømmer de gerne, at det har de ikke, hvis man er på tomandshånd med dem, men hvis der er flere, gør de ikke, da de skal holde deres "status og facade, det går de meget op i," fordi de ikke skal tabe ansigt over for andre.

Man skal passe meget på med at anvende humor og ironi, for det kan de ikke forstå.

I arbejdet med de unge med anden etnisk baggrund er det vigtigt, at der er firkantede og enkle regler, synligt personale samt konsekvens og ensartethed i regeladministrationen. Hvis der er faste regler, og hvis personalet er synligt, så er der ro på afdelingerne, og når der er ro, kan man behandle de unge. Hvis personalet ikke er synligt, "så flagrer det hele," og man kan rende rundt og lukke huller, men når personalet er synligt og styrer, så kan personalet også behandle de unge. "Respekten for personalet daler jo også væsentligt, hvis det er sådan, at de unge kan mærke, her har vi ingen regler. Men har man regler, så kommer respekten, og der kommer også mange diskussioner, men diskussionerne er meget givtige." Man får mange gode diskussioner, når der er stramme regler, men det er ikke i selve konfliktsituationen, at personalet diskuterer reglerne med eleverne, da får eleverne alene konsekvensen at vide, og den er ikke til diskussion. Det er vigtigt, at konsekvensen kommer prompte. Diskussionerne foregår efterfølgende.

Personalet på Egely understreger, at man endelig ikke må samle de unge med anden etnisk baggrund på specialafdelinger, som man har gjort med rockerne. De vil i givet fald føle status ved at blive anbragt i en særafdeling, og de vil også blive meget svære at styre. Man skal i stedet have dem i små afdelinger, da man så bedre kan nå dem pædagogisk, og de skal være blandet med andre indsatte.

Sønderbro

På Sønderbro bruges der også meget tid på at lære de unge almindelige manerer og god opførsel. Desuden bruger personalet meget tid på at tale med hver enkelt elev og kan se, at det har en meget positiv virkning, når de unge oplever, at der er voksne, som bekymrer sig om dem, og som gerne vil tale med dem. Samtidig har personalet også erfaret, at det er vigtigt for de unge, at der er rammer og struktur, og at regler kobles med konsekvens f.eks., at en elev der ikke vil stå op om morgenen, så heller ikke får lommepenge. For at personalet kan yde den mangesidede indsats, der er behov for, forudsætter det dog, at der er en meget tæt personaledekning, så de hele tiden kan være over de unge.

I forhold til danske elever på institutionen oplever personalet, at de etniske elever har større "flokdyrkelse". Hvor de danske elever godt engang imellem kan have behov for at trække sig og være alene, oplever etniske elever somme tider netop dette behov som en personlig afvisning af *dem* og mistænker det let for at være racistisk begrundet.

Personalet fortæller, at de ofte oplever både trusler og vold, men også at de har lært at vurdere, at de f.eks. ikke behøver at være bange, hver gang en etnisk elev truer med at "slå dig ihjel".

Generelt oplever personalet, at udviklingen går mod, at de etniske elever, der kommer ind på institutionen, er dårligere og dårligere funderet og forstår mindre end tidligere elever. Desuden nævnes det, at de også ofte mangler empati for andre.

Elevernes erfaringer

Både danske elever og elever med anden etnisk baggrund end dansk udtaler tilfredshed med, at institutionerne fungerer efter meget faste regler, og at der er konsekvens, hvis eleverne bryder dem. De faste regler gør hverdagen bedre og giver også eleverne mere overskud, siger en elev.

En etnisk elev mener dog, at sanktionerne både i den sikrede institution, han er i, og i det danske fængselssystem generelt er for milde, og at det er bedre at tale med de unge om deres fejl, så de får dårlig samvittighed. Dårlig samvittighed er en værre straf end f.eks. at sidde fire timer i isolation. Han mener også, at det generelt er en dårlig ide at sætte unge kriminelle i fængsel sammen med f.eks. andre kriminelle fra Gjellerup, Vollsmose eller Nørrebro, fordi de lærer hinanden at begå kriminalitet.

Et par etniske elever nævner, at de er glade for, at de hver dag skal se Tv-avisen med personalet og bagefter tale om samfundsforhold. Det er her, de har brug for at lære noget, mens de etniske generelt ikke oplever, at de har problemer med sproget.

I forhold til en række af de temaer, som arbejdsgruppen har spurgt særligt ind til, opleves der ikke problemer men derimod tilfredshed blandt eleverne. Det gælder blandt andet undervisningen, religiøse forhold herunder mad samt forholdet til kvindeligt personale.

Flere danske elever nævner, at de oplever en del etniske elever som meget racistiske og hadefulde over for danskere og Danmark, samtidig med at de beskylder danskerne – andre elever, personalet og danskere generelt – for at være det. I denne rapport's følgende kapitel (kapitel 9), vil nogle af de årsager, der kan ligge bag denne polarisering, blive berørt.

9. Etniske minoritetsunges livsvilkår i Danmark

Af Gunna Funder Hansen og Susanne Branner Jespersen⁶

Et afgørende livsvilkår for en meget stor andel af unge med anden etnisk baggrund er, at de kommer fra socialt dårligt stillede familier, der er karakteriseret ved manglende arbejdsmarkedstilknytning, dårlig sundhedstilstand, dårlige boligforhold og lignende.⁷ I en nylig udgivelse fra Socialforskningsinstituttet taler man endda om etniske minoriteter som det nye proletariat.⁸ Der er mange forskellige, men tæt forbundne, indikatorer på, at den sociale opdeling af det danske samfund, som gennem en årrække i en vis udstrækning har været under afvikling i takt med velfærdsstatens udvikling, i dag synes at blive genskabt med en ny etnisk-social skævhed til følge. Nogle centrale elementer i denne udvikling præsenteres i denne redegørelse med henblik på at illustrere baggrunden for, at de unge, der er centrale i denne forbindelse, for de flestes tilfælde føler sig marginaliserede i forhold til en dansk majoritet, og i deres daglige liv oplever at stå udenfor det danske samfund.

Ung i Danmark i dag

Generelt er ungdommen i dag en læringsmæssig brydningstid, hvor den enkelte gennem et bredt spektrum af erfaringer og utallige valgsituationer gradvis opbygger den kombination af identitet og fleksibilitet, der sætter ham eller hende i stand til at navigere som et voksent og ansvarligt menneske i det åbne, senmoderne videns- og markedssamfund. Det er en psykologisk proces, der starter i den tidlige pubertet, og som i sit normalforløb fører frem til en nogenlunde stabil identitetsdannelse – i dag så sent som omkring 30-års alderen. Faglig læring, social læring, personlig udvikling og identitetsudvikling kan således ikke adskilles, og det har vidtgående konsekvenser for det samspil mellem motivation og modstand, der præger de unges forhold til undervisning og uddannelse. Unges håndtering af overgangen fra uddannelse til arbejde sker på andre måder i dag, end vi tidligere har været vant til, og de ældre generationer har i mange tilfælde svært ved at forstå og forholde sig til de unges adfærd i denne sammenhæng. De unge opfattes som forkælede og ustabile, men ser snarere sig selv som engagerede i en meget alvorlig proces, der drejer sig om at skabe grundlaget for det liv, som man i dag både kan og skal skabe selv. Samtidig skal man komme overens med sine måske begrænsede muligheder. Det vil sige at unge *generelt* har meget store og personlige forventninger til deres fremtid, men samtidig har de store problemer med at orientere sig og træffe valg i en uoverskuelig verden af tilbud. For de etniske minoritetsunge på kanten af det danske samfund gælder, at mange af disse tilbud ikke eksisterer reelt – der er mange lukkede døre for disse unge.

⁶ Gunna Funder Hansen er cand.negot. i arabisk og er tilknyttet Center for Mellemøststudier ved Syddansk Universitet som Ph.D.-studerende. Susanne Branner Jespersen er antropolog og tilknyttet Center for Ungdomsforskning ved Danmarks Pædagogiske Universitet. De har udarbejdet et problemkatalog vedrørende god myndighedskommunikation med etniske minoriteter for SCKK.

⁷ Skytte Jakobsen, Marianne: *Etniske minoritetsfamilier – og socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag, København, 1997.

⁸ Socialforskningsinstituttet: *Etniske minoriteter – et nyt proletariat?* Temanummer, marts 2005.

Minoritetsbørns sprog og uddannelse

Ét aspekt, der medvirker til at lukke døre for disse unge, er, at de generelt har et forholdsvis ringe uddannelsesniveau. Mens man tidligere så en markant uddannelsessocial mobilitet hos børn af indvandrere, er denne udvikling siden midten af 1990'erne stagneret, og i dag klarer anden generation, der er født og opvokset i Danmark, sig ikke afgørende bedre end første generations indvandrere i deres skoleforløb. Ganske vist har man i 2005 haft det største antal nyudsprungne studenter med etnisk minoritetsbaggrund nogensinde, men dette kan ikke hamle op med den proportionale udvikling i antallet af unge med anden etnisk baggrund. Således viser det sig, at op mod halvdelen af unge med minoritetsbaggrund i folkeskolens ældste klasser har så ringe læsefærdigheder, at de ikke kan gennemføre en ungdomsuddannelse, og denne gruppe har da også et markant højere frafald på ungdomsuddannelserne end unge med etnisk dansk baggrund. Denne forskel forplanter sig i det videre uddannelsessystem, hvor de etniske minoriteter er stærkt underrepræsenterede.⁹

Forklaringen på disse ringe skolemæssige resultater angives ofte at være sproglige vanskeligheder hos de etniske minoritetsbørn og -unge. Internationale forskningsresultater fra de sidste 25 år har da også ret overbevisende vist, at selvom børn med et andet modersmål normalt hurtigt lærer at begå sig på majoritetssproget enten i daginstitution eller indslusningsklasse i skolen, viser det sig alligevel ofte at være en stor ulempe at møde op i skolen med et andet modersmål end det sprog, der undervises på. Selv for børn, der taler uden accent og synes at klare almindelige kommunikationssituationer problemfrit, viser skolesproget sig tit at være en større udfordring, og de får derfor ofte sværere ved at klare sig i de forskellige skolefag end andre børn. Forskningen viser, at disse børn i gennemsnit bruger fem-syv år på at opnå samme niveau i akademisk sprogbrug som jævnaldrende, der har undervisningssproget som modersmål. Resultatet er, at mange minoritetsbørn har et løbende efterslæb i de fleste skolefag gennem hele skoleforløbet. Men forskningsresultater viser samtidig, at de ringe resultater i meget høj grad knytter sig til tosprogede børn, hvis modersmål har lav social status, som fx arabisk, tyrkisk eller pakistansk, mens børn, hvis modersmål har høj social status som fx engelsk eller fransk, normalt undgår de nævnte problemer.

Der synes at være flere grunde til, at det især for minoritetsbørn, der stammer fra ikke-vestlige lande, er vanskeligt at indhente deres jævnaldrendes sproglige niveau. Ud over at de generelt tilhører et lavere socialt samfundslag, er det ifølge amerikanske forskningsresultater af afgørende betydning, at disse minoritetsbørn ofte problematiseres som gruppe. Mange lærere har – bevidst eller ubevidst – som udgangspunkt lave forventninger til tosprogede børn, hvilket smitter af på

⁹ Peter Seeberg: *Uddannelse og migration i Danmark – en undersøgelse af etniske minoriteter i ungdomsuddannelserne med særlig henblik på en belysning af efterkommeres uddannelsespraksis i perioden 1989-2001*, Ph.d.-afhandling, Center for Mellemostudier, Syddansk Universitet, 2003; Merete Tonnesen: *Unge, uddannelse og integration*. Nyhedsbrev maj 2005, Videnscenter for integration, Randers; Niels Egelund & Beatrice Scindler Rangvid: *PISA København – Kompetencer hos elever i 9. klasse i København*. Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, Januar 2005.

børnenes forventninger til sig selv og dermed bliver en medvirkende årsag til deres dårlige resultater (Rosenthal-effekten). Faktisk er der ret overvældende dokumentation for, at blot det at tilhøre et sprogligt mindretal, der har lav status i skolen og i samfundet, i sig selv får stor negativ indflydelse på elevers akademiske resultater. Dermed bliver alene børnenes etniske og sproglige baggrund en hæmsko for dem i skoleforløbet.¹⁰

Psykosociale problemstillinger

Mange etniske minoritetsbørn får altså gennem deres skoleforløb meget tidligt en opfattelse af, at de af majoritetssamfundet rubriceres som en del af en problematiseret gruppe. Og dette gælder ikke kun i undervisningsmæssige, men også i sociale sammenhænge. Mange oplever i forbindelse med deres skolegang eksempelvis konflikter affødt af, at skolen opstiller krav til forældrene, som disse ikke kan eller vil honorere. Det kan dels skyldes kulturelle barrierer, hvor skolens rutiner og forældrenes religiøse eller kulturelle normer ikke stemmer overens (de fra pressen bedst kendte eksempler er konflikter omkring f.eks. lejrskoleophold, bespisning og svømmeundervisning), dels kan der være tale om, at forældrene ikke magter at etablere et samarbejde med skolen omkring barnets skolegang.

Disse problemer viser sig især i de store socialt belastede boligområder, hvor en meget stor andel af beboerne har anden etnisk baggrund end dansk, og hvor stort set alle familier er under offentlig forsørgelse. I tilgift til de sociale problemstillinger, der generelt præger befolkningsgrupper, der mangler tilknytning til arbejdsmarkedet, er mange etniske minoritetsfamilier negativt præget af deres flygtningebaggrund, som i nogle tilfælde indebærer, at de har krigstraumer og/eller har været udsat for tortur i hjemlandet. Sådanne problemstillinger resulterer ofte i dysfunktionelle familier med voksne, der har vanskeligt ved at påtage sig ansvaret for forælderollen og børn, der i høj grad lever uden faste rammer og positiv voksenkontakt.

Samtidig er mange familier præget af dyb desillusion i forhold til det danske samfund. Mange er kommet til Danmark med en forventning om et bedre og lettere liv, men er blevet mødt af en langsommelig asylproces og manglende anerkendelse af de uddannelsesmæssige forudsætninger, de eventuelt måtte have med sig. Ofte har de fra hjemlandet medbragt et idylliseret billede af vesten, men deres forventninger til ubesværet at kunne få del i ressourcerne er ikke blevet honoreret. De store krav til sproglige og faglige kundskaber på det danske arbejdsmarked har vist sig uoverstigelige, og mange står tilbage med en dybfølt oplevelse af at være blevet uretmæssigt holdt uden for det gode selskab og være ofre for diskriminerende adfærd fra de danske myndigheder.

Alle disse forhold bevirker ganske ofte, at børn og unge i socialt belastede etniske minoritetsfamilier allerede gennem deres opvækst socialiseres ind i en modsætningsfyldt tilværelse,

¹⁰ Jim Cummins: *Language, Power and Pedagogy. Bilingual children in the crossfire*. Multilingual matters, 2000.

hvor familiernes negative holdninger til det danske samfund og det danske samfunds negative forventninger til dem gør det særdeles vanskeligt at udvikle en selvstændig identitet, hvor tilhørsforholdet til både familie og samfund bevares.

Det kulturelle krydsfelt

Mange børn med etnisk minoritetsbaggrund går således den turbulente ungdomsperiode i møde med en følelse af at være splittet mellem den danske kultur og den kultur, deres forældre repræsenterer.¹¹ Udover at de unge skal tage stilling til og forholde sig til deres anderledeshed som etnisk minoritet i et samfund, der indtil for ganske nylig blev opfattet som kulturelt meget homogent, skal de også tage stilling til hvem, de vil være, og hvad de vil med deres liv på en lang række områder, hvor henholdsvis forældrene og det omgivende samfund ofte ”trækker i hver deres retning”, forstået på den måde, at de krav og forventninger, den unge mødes med henholdsvis i og uden for hjemmet, ofte kan opfattes som modsatrettede.

Denne tendens er inden for de senere år forstærket som resultat af, at samfundet i dag meget eksplicit opstiller klare ”krav om integration” og i høj grad problematiserer, at andre kulturers livsformer i Danmark overføres til de yngre generationer. Og denne udvikling synes igen at forstærke de krav og forventninger, der i mange minoritetsfamilier omvendt er til, at de unge ikke flytter sig for langt fra deres kulturelle ophav. Det pres, der fra forældrenes side lægges på de unge i denne henseende, afspejler således formentlig meget nøje graden af deres mistillid til det danske samfund.

De centrale overvejelser og valg, der skal foretages i ungdomsårene – herunder valg af uddannelse og erhverv – indeholder derfor for etniske minoritetsunge ofte en bearbejdning af både deres etniske identitet og af deres tilhørsforhold til det danske samfund, og det er en bearbejdning, de ofte oplever, at de står alene med. De etniske minoritetsunges kontinuerlige bearbejdning af deres tilhørsforhold betyder, at de på den ene side bekymrer sig om, hvorvidt de vil møde racisme eller fremmedfrygt, mens de på den anden side også ofte søger uddannelse og arbejde, hvor deres etnicitet ikke negligeres, men også kan komme dem til gode og blive brugt positivt. For den del af disse unge, der ikke magter at leve op til de faglige krav, der stilles på en uddannelsesinstitution eller arbejdsplads, bliver omgivelsernes racisme og fremmedfrygt derfor også en oplagt og samtidig bekvem forklaring på de personlige nederlag.

Oplevelse af diskrimination og netværksdannelse

Da identitet og tilhørsforhold til dels skabes gennem erfaringer og dagligdags relationer, ser vi især i socialt belastede boligområder en tendens til, at de, der oplever det danske samfund som

¹¹ Se blandt andet Yvonne Mørch: *Bindestregsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. Forlaget Sociolog, 1998; Flemming Røgilds: *De udsatte. Bander, kulturmøder og socialpædagogik*, Forlaget Politisk Revy, 2004.

diskriminerende, vender ryggen til danske netværk og søger venner blandt deres egne. Hvorvidt oplevelsen af Danmark som et diskriminerende land er en forestilling eller er knyttet til specifikke hændelser, er i denne sammenhæng uden betydning. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at oplevelsen af at være udsat for racisme og diskrimination synes at være til stede hos en meget stor del af de etniske minoriteter – og ikke kun hos de socialt udsatte unge. Faktisk viser en undersøgelse af integration af etniske minoriteter på arbejdsmarkedet, at mange indvandrere ikke føler sig hjemme i Danmark. De føler sig ikke accepterede og anser derfor ikke det danske samfund som noget, de er en del af. Paradoksalt nok viser denne undersøgelse, at de familier, der ønsker at leve mest isoleret, er mest tilfredse med at bo i Danmark, mens de, der ønsker at blive integreret eller assimileret i det danske samfund, er mest utilfredse med deres situation og føler, at de ikke får lov til at integrere sig.¹²

Hvad angår de marginaliserede etniske minoritetsunge er det karakteristisk, at de oplever ikke at være velkomne eller høre til i en række forskellige konkrete sammenhænge. Særligt i kommunalt regi oplever de ofte at være uønskede. Disse oplevelser er både knyttet til, at de reelt i perioder er udelukkede fra at bruge de almindelige fritidstilbud og ungdomsklubber i de områder de bor i, da sanktioner i form af karantæner og udelukkelse ofte rammer gruppen som helhed.¹³ Men ofte er oplevelserne også knyttet til, at de unge synes, at de bliver ”set skævt til” eller ”mødt med mistænksomhed”, uden at de kan referere til specifikke hændelser. Oplevelsen af ikke rigtig at være velkommen og være en naturlig, accepteret del af det danske samfund er det, der står tilbage for disse unge.

Derfor finder de unge også ofte sammen i en samhørighed ”på trods”. De finder sammen med andre i samme situation og skaber dér en identitet i modstand til det omgivende samfund, som de oplever ikke vil kendes ved dem. Denne modidentifikation er markant for marginaliserede unge og bliver særlig markant for marginaliserede etniske minoritetsunge.

Mange af disse unge tilhører en subkultur, som er præget af en bestemt form for maskulinitet, hvor respekt, ære og loyalitet er centrale begreber knyttet til en meget lille tolerance over for ”at tabe ansigt”. Opfattelsen af disse begreber er del af en blandingskultur, der er hentet fra hip-hop og rap-musik, gangsta-film og amerikansk street-kultur, og som ikke kan siges at være en direkte fortsættelse af deres forældres ”oprindelige” kultur. Yderligere er marginaliserede unges indbyrdes omgangstone præget af en indforstået sprogbrug og opførsel, der kører på provokationer og krænkelser i form af f.eks. grove tilråb og hånlige bemærkninger. Endvidere spiller forestillinger om krænkede rettigheder en stor rolle for disse unge. De har en konstant følelse af, at deres

¹² Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: *Prisopgave om integration af etniske minoriteter på arbejdsmarkedet*, juni 2004.

¹³ Center for Ungdomsforskning: *Konflikt på gadeplan – når etnisk minoritetsungdom og politi mødes*. Roskilde Universitetscenter, 2003.

rettigheder – gerne på baggrund af racistiske motiver – trædes under fode. Selvom flere undersøgelser har vist, at etniske minoritetsunge rent faktisk udsættes for negativ forskelsbehandling i flere forskellige sammenhænge, er denne forestilling ofte ude af proportioner. For eksempel florerer der blandt mange af disse unge en overbevisning om, at politiet kan finde på at digte videre på referater efter afhøringer og dermed konstruere falske tilståelser, hvorfor de unge aldrig skriver under på afhøringspapirer og lignende.

Afsluttende kommentarer

Som det fremgår af ovenstående, er det karakteristisk for etniske minoritetsunge, som kommer fra de vilkår, vi her har beskrevet, at de møder den danske verden og repræsentanter for det danske samfund og den danske stat med mistillid. De har ofte gennem hele deres opvækst levet i et miljø, hvor denne mistillid er fremherskende, ligesom de fra det omgivende samfunds side sandsynligvis har oplevet at være blevet kategoriseret som del af en problematisk gruppe på baggrund af deres fremmede modersmål og måske anderledes udseende. De har med rødder i et socialt udsat miljø og to forskellige kulturer dårlige forudsætninger for at gennemgå en sund og normal identitetsudvikling og finde fodfæste i en uddannelse eller på arbejdsmarkedet, og dermed bliver tilhørsforholdet til en subkultur, hvor man identificerer sig som stående i modsætning til samfundet – med hvad dertil hører af kriminel aktivitet og frustrationspræget adfærd – et oplagt valg for alt for mange.

En altafgørende faktor, når man skal arbejde med og møde disse unge, er at kende til og tage højde for denne mistillid. En forudsætning for at arbejde med disse unge med henblik på at de bliver kriminalitetsfri er, at man åbent anerkender, at det kan være svært begå sig i Danmark i dag med en etnisk minoritetsbaggrund. Men det kræver også, at de unge åbner øjnene for, at det danske samfund ikke kun er en barriere for dem, men også har en række tilbud, som de har mulighed for at udnytte – hvis de gør en personlig indsats. I det pædagogiske arbejde med denne gruppe er det derfor nødvendigt konstant at konfrontere de unge med deres forestillinger om, hvad det danske samfund byder dem, og om hvilken rolle de selv og deres personlige valg spiller i deres tilværelse.

Bilag

- 1. Arbejdsgruppens Kommissorium**
- 2. Interviewguides**
- 3. Den kvantitative undersøgelse**

Bilag 1. Arbejdsgruppens Kommissorium

København d. 25.11.2004

Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen har nedsat en arbejdsgruppe, der skal beskæftige sig med etniske minoriteter blandt kriminalforsorgens klienter.

Kommissorium

Der har tidligere været nedsat en arbejdsgruppe, som afgav indstilling i 2001. Hovedkonklusionen fra denne indstilling var, at "Det at have en fremmed etnisk baggrund ikke i sig selv er særligt problemskabende for Kriminalforsorgen." Indstillingen pegede dog samtidig på, at unge med anden etnisk baggrund (ligesom unge med dansk baggrund) skaber flere problemer.

Vedrørende fremtiden pegede indstillingen på, at det kan forventes, at der sker en stigning i antallet af klienter med anden etnisk baggrund (er sket), hvilket kan skabe flere problemer end tilfældet var i 2001. Indstillingen indeholdt ligeledes en række anbefalinger for det videre arbejde i Kriminalforsorgen i forhold til målgruppen.

Den nye arbejdsgruppe har til opgave at foretage en nærmere analyse og vurdering af omfanget og karakteren af problemer, der er, eller der kan forudses at komme, med gruppen af klienter, særligt unge op til 25 år, med en anden etnisk baggrund end dansk, i forhold til medindsatte og personalet. Arbejdsgruppen skal desuden overveje, hvordan Kriminalforsorgen også på længere sigt kan imødegå sådanne problemer. Det skal undersøges, hvorvidt der har været en udvikling i omfanget og karakteren af problemer siden undersøgelsen i 2001 og det forudsættes på den baggrund, at den kvantitative del af undersøgelsen tilrettelægges på tilsvarende vis.

Arbejdsgruppen skal overveje, i hvilket omfang der er tale om et geografisk afgrænset problem, og hvorvidt der er tale om et problem knyttet til bestemte grupper. I den forbindelse skal der foretages en nærmere opgørelse af antallet og en nærmere lokalisering af etniske minoriteter blandt klienterne i Kriminalforsorgens institutioner og Kriminalforsorgen i Frihed.

Der skal desuden ske en vurdering af effekten af de initiativer, der blev iværksat på baggrund af indstillingen i 2001, ligesom erfaringer fra igangsatte projekter, og materialet vedrørende unge med anden etnisk baggrund, indsamlet af udslusningskonsulenten, bør inddrages.

I forbindelse med overvejelsen om, hvordan Kriminalforsorgen på længere sigt kan imødegå problemer i forbindelse med de etniske minoriteter, skal arbejdsgruppen opstille forskellige indsatsmuligheder

Arbejdsgruppen skal i forbindelse med sine overvejelser være opmærksom på de svenske og evt. andre udenlandske erfaringer på området. Det vil ligeledes være relevant at inddrage erfaringer fra projekter og institutioner udenfor Kriminalforsorgen i Danmark. Såfremt arbejdsgruppen finder behov herfor, kan den ad hoc indkalde særlig fagkundskab.

Arbejdsgruppen skal afgive indstilling senest 1. juli 2005.

Arbejdsgruppens medlemmer er:

Fængselsinspektør Arne Thornvig Christensen, Statsfængslet i Nyborg (formand)
Udslusningskonsulent Marie Louise Jørgensen, Direktoratet for Kriminalforsorgen (sekretær)
Dokumentationsmedarbejder Therese Heltberg, Direktoratet for Kriminalforsorgen
Sikkerhedschef Ole Hansen, Direktoratet for Kriminalforsorgen
Uddannelsesleder Ulla Hjarne, Kriminalforsorgens Uddannelsescenter
Værkmester Tage Laursen, Statsfængslet i Ringe
Afdelingsleder Anette Storm, Københavns fængsler
Viceforstander Anette Cronquist, Pensionen Lysholmgård
Forsorgsassistent Gitte Mejnert Larsen, Afdelingen i København

Derudover vil der være mulighed for at tilknytte eksterne eksperter ad hoc

Bilag 2. Interviewguides

TEMAER INTERVIEW FÆNGSLERNE/pensionerne – PERSONALE

ERFARINGER MED KLIENTERNE

- Hvilke erfaringer har institutionen med indsatte af anden etnisk baggrund, positive såvel som negative
- Er disse erfaringer anderledes end erfaringer med danske indsatte. Hvis ja, hvori består forskellen eller forskellene
- Er de indsattes alder af betydning i forhold til ovenstående
- Er de indsattes nationalitet af betydning i forhold til ovenstående
- Erfaringer med kvindelige indsatte med anden etnisk baggrund - adskiller de sig fra mændene
- Er der sket en ændring i forhold til i 2001

PERSONALETS HOLDNINGER OG METODER

- Hvad gør personalet, når det går godt i arbejdet med de etniske indsatte
- I hvilke situationer kommer personalet til kort og mangler viden og metoder
- Hvorledes er holdningerne i personalegruppen overfor etniske indsatte

FREMTIDEN/LØSNINGSMULIGHEDER

- Er der iværksat særlige initiativer overfor indsatte med anden etnisk baggrund
- Har institutionen et bud på, hvordan fremtiden vil tegne sig
- Hvad kan institutionen selv gøre
- Hvilke initiativer kunne institutionen ønske sig, at der anbefales i indstillingen

STIKORD

Nedenstående liste er emner, som arbejdsgruppen har vurderet, det vil være relevant at få belyst i forhold til temaerne. Listen kan bruges som støtte i forhold til at huske alle relevante emner.

- Mad
- Religion
- Sprog
- Kultur
- Almen viden og færdigheder
- Den indsatte holdninger til kriminalitet
- "Deltagelse" i afsoningen/handleplanen
- Undervisning i fængslet
- Arbejde i fængslet
- Fritid i fængslet
- Forsorg
- Besøg/kontakt til familie
- Uniformeret personale
- Civilt personale
- Kvindeligt personale
- Gruppe/kliedannelser

- Misbrug
- Psykiske problemer
- Adfærdsproblemer
- Attitude
- Vold/trusler mod ansatte
- Vold/trusler mod indsatte
- Samarbejde med samarbejdspartnere
- Udslusning
- Mentorordningen

TEMAER INTERVIEW FÆNGSLERNE – INDSATTE

HVERDAGEN

- Hvorledes opleves hverdagen som indsat
- Har de særlige oplevelser i forbindelse med indsatte med anden etnisk baggrund end dansk (positive/negative)

PERSONALET

- Hvordan opleves personalet
- Opleves det, at personalet har forskellige forventninger, alt efter om det er danske indsatte eller indsatte med anden etnisk baggrund end dansk
- Opleves det, at personalet har forskellig opførsel / reaktioner, alt efter om det er danske indsatte eller indsatte med anden etnisk baggrund end dansk

FREMTIDEN

- Er der forhold, der ønskes anderledes (i forhold til håndtering af indsatte med anden etnisk baggrund end dansk)
- Hvad kan de selv være med til at gøre
- Hvad kan institutionen
- Hvad kan arbejdsgruppen foreslå

STIKORD

Nedenstående liste er emner, som arbejdsgruppen har vurderet, det vil være relevant at få belyst i forhold til temaerne. Listen kan bruges som støtte i forhold til at huske alle relevante emner.

- Uniformeret personale
- Personale med anden etniskbaggrund
- Civilt personale
- Kvindeligt personale
- Religion
- Sprog
- Mad
- Undervisning
- Arbejde

- Fritid
- Forsorg
- Besøg/kontakt til familie
- Behandling
- Medindsatte med anden etnisk baggrund
- Medindsatte med dansk baggrund

TEMAER INTERVIEW FÆNGSLERNE – ETNISKE INDSATTE

HVERDAGEN

- Hvorledes opleves hverdagen som indsat
- Er der særlige forhold forbundet med at være indsat med anden etnisk baggrund (positive/negative)

PERSONALET

- Hvordan opleves personalet

FREMTIDEN

- Er der forhold, der ønskes anderledes
- Hvad kan de selv være med til at gøre
- Hvad kan institutionen
- Hvad kan arbejdsgruppen foreslå

STIKORD

Nedenstående liste er emner, som arbejdsgruppen har vurderet, det vil være relevant at få belyst i forhold til temaerne. Listen kan bruges som støtte i forhold til at huske alle relevante emner.

- Uniformeret personale
- Personale med anden etnisk baggrund
- Civilt personale
- Kvindeligt personale
- Religion
- Sprog
- Mad
- Undervisning
- Arbejde
- Fritid
- Forsorg
- Besøg/kontakt til familie
- Behandling
- Medindsatte med anden etnisk baggrund
- Medindsatte med dansk baggrund

TEMAER INTERVIEW - KIF

ERFARINGER MED KLIENTERNE

- Hvilke erfaringer har afdelingen med klienter af anden etnisk baggrund, positive såvel som negative generelt
- Er disse erfaringer anderledes end erfaringer med danske klienter. Hvis ja, hvori består forskellen eller forskellene
- Er klienternes alder af betydning i forhold til ovenstående
- Er klienternes nationalitet af betydning i forhold til ovenstående
- Er der sket en ændring i forhold til i 2001

PERSONALETS HOLDNINGER OG METODER

- Hvad gør I, når det går godt i arbejdet med de etniske klienter
- Hvor kommer I til kort og mangler metoder i arbejdet.
- Hvorledes er holdningerne i personalegruppen overfor etniske klienter

FREMTID/LØSNINGSMULIGHEDER

- Er der iværksat særlige initiativer overfor indsatte med anden etnisk baggrund
- Har afdelingen et bud på, hvordan fremtiden vil tegne sig
- Hvad kan afdelingen selv gøre
- Hvilke initiativer kunne afdelingen ønske sig, at der anbefales i indstillingen

STIKORD

Nedenstående liste er emner, som arbejdsgruppen har vurderet, det vil være relevant at få belyst i forhold til temaerne. Listen kan bruges som støtte i forhold til at huske alle relevante emner.

- Fremmøde
- ”Deltagelse” i tilsyn/handleplan
- Holdninger til kriminalitet
- Attitude
- Religion
- Sprog
- Kultur
- Uddannelse
- Arbejde
- Fritid
- Familie
- Personale
- Kvindeligt personale
- Misbrug
- Psykiske problemer
- Adfærdsproblemer
- Vold/trusler mod ansatte
- Mentorordningen

ETNISKE MINORITETER I KRIMINALFORSORGEN

1. Undersøgelsens formål

Den arbejdsgruppen vedrørende etniske minoriteter, der er nedsat af Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen i 2004, er bl.a. blevet bedt om at undersøge, hvorvidt der har været en udvikling i omfanget og karakteren af problemer med klienter med en anden etnisk baggrund end dansk i forhold til det, en undersøgelse fra 2000 viste. Undersøgelsen fra 2000 indgår i rapporten ”Etniske minoriteter i Kriminalforsorgen”, indstilling afgivet af arbejdsgruppen vedr. etniske minoriteter i Kriminalforsorgen, januar 2001 (se www.kriminalforsorgen.dk).

Der er på denne baggrund gennemført en spørgeskemaundersøgelse, svarende til undersøgelsen fra 2000. Undersøgelsen vedrører samtlige personer med fremmed etnisk baggrund, som d. 1. februar 2005 var indsat i arresthus eller fængsel eller var underkastet tilsyn af Kriminalforsorg i Frihed (i det følgende kaldt 2005-undersøgelsen). Med ”fremmed etnisk herkomst” menes personer, som er eller har været udenlandske statsborgere, eller som er efterkommere af nuværende eller tidligere udenlandske statsborgere.

2. Undersøgelsens materiale

Spørgeskemaer til brug for undersøgelsen er udfyldt af det personalemedlem i institutionen/afdelingen, som har bedst kendskab til den indsatte/klienten. I et følgebrev til personalet i institutioner og afdelinger foreslås, at der foretages en første gennemgang af klientellet for – på baggrund af klientens navn, cpr-nummer og kendskabet i øvrigt til klienten – at ekskludere dem, der med en rimelig grad af sikkerhed ikke er omfattet af persongruppen af etniske minoriteter. Det kan ikke udelukkes, at denne fremgangsmåde har betydet, at enkelte med fremmed etnisk baggrund ikke er kommet med i undersøgelsen. Særligt personer med danskklingende navne og/eller ’dansk’ udseende kan være udeladt.

Til 2005-undersøgelsen er der modtaget i alt 2010 besvarede spørgeskemaer. Deraf er 32 skemaer frasorteret, i de fleste tilfælde fordi personen har vist sig at være af dansk afstamning, i nogle tilfælde fordi skemaet vedrører asylansøgere og i et enkelt tilfælde på grund af mangelfulde oplysninger. *Undersøgelsen er baseret på de resterende 1978 personer.* Det bemærkes, at en enkelt

afdeling ikke har indsendt skemaerne rettidigt, hvorfor den ikke indgår i undersøgelsen. Dog er der indhentet oplysninger om statsborgerskab og etnisk baggrund for klienter af fremmed etnisk herkomst, hvorfor de er inkluderet i de indledende analyser. *Tabel 1-6 omfatter således 1988 personer.*

2000-undersøgelsen, som resultaterne af 2005-undersøgelsen sammenlignes med, blev gennemført d. 2. maj 2000 og omfatter i alt 1191 personer.

3. Nationalitet og indvandrerstatus

Her skal ses på, hvorledes de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen fordeler sig efter nationalitet og indvandrerstatus. Der skelnes mellem, om personerne har dansk statsborgerskab eller ej, om de har fast tilknytning til Danmark, og – såfremt de har det – om de er indvandrere eller efterkommere efter indvandrere.

Med indvandrere forstås personer, som har fast ophold i Danmark, som er født i udlandet, og hvis forældre – eller den ene, hvis den anden er ukendt – er udenlandske statsborgere. Indvandrergruppen omfatter såvel flygtninge, der er kommet til Danmark, familiesammenførte og indvandrere fra de nordiske lande, fra det øvrige EU eller fra lande uden for EU.

Med efterkommere forstås personer, som er født og har fast ophold i Danmark, og hvis forældre – eller den ene, hvis den anden er ukendt – er indvandrere. Det er den gruppe, der undertiden kaldes ”andengenerationsindvandrere”.

Udlændinge uden tilknytning til Danmark er personer uden fast bopæl i Danmark (på tidspunktet for pågribelse). Det kan dreje sig om asylsøgere, om turister eller andre med midlertidigt ophold i Danmark, eller det kan være personer uden lovligt ophold i Danmark på gerningstidspunktet.

Tabel 1. De to undersøgelsesmaterialer fordelt efter statsborgerskab og indvandrerstatus.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Indvandrere m. dansk statsborgerskab	239	20 %	494	25 %
Indvandrere u. dansk statsborgerskab	617	52 %	903	45 %
Efterkommere m. dansk statsborgerskab	118	10 %	355	18 %
Efterkommere u. dansk statsborgerskab	68	6 %	122	6 %
Udlændinge uden tilknytning til Danmark	100	8 %	108	5 %
Uoplyst statsborgerskab/indvandrerstatus	49	4 %	6	0 %
I alt	1191	100 %	1988	100 %¹⁴

¹⁴ Når de viste procenttal ikke sammenlagt giver 100 pct. skyldes det, at decimaler er udeladt.

Sammenlignet med 2000 er det mest iøjnefaldende, at der i 2005 er et betydeligt større antal klienter i Kriminalforsorgen, som ikke er af dansk oprindelse, jf. tabel 1. I 2000 drejede det sig om 1191 af klienterne, mens det i 2005 drejer sig om 1988. Dette beror dog ikke alene på en vækst i *andelen* af etniske minoriteter, men også på, at både antallet af indsatte og antallet af tilsynsklienter er vokset ganske meget i den mellemliggende periode (se også tabel 4 nedenfor).

I øvrigt ses af tabel 1, at flere af de etniske minoriteter i 2005 end i 2000 er efterkommere (24 pct. mod 16 pct.), og at en større andel af indvandrerne og efterkommerne har dansk statsborgerskab i 2005 end i 2000 (43 pct. mod 30 pct.). Derimod er andelen af udlændinge uden tilknytning til Danmark mindre i 2005 end i 2000.

Kriminalforsorgens klienter med fremmed oprindelse spreder sig over et meget stort antal nationaliteter. I 2005-undersøgelsen er i alt 106 forskellige lande repræsenteret, mens det drejer sig om 96 lande i 2000-undersøgelsen. Fordelingen efter område fremgår af tabel 2.

Tabel 2. Personer af fremmed etnisk herkomst i de to undersøgelsesmaterialer fordelt efter geografisk område for national oprindelse.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Norden	29	2	60	3
Europa i øvrigt	472	40	747	38
Mellemøsten	287	24	511	26
Asien	117	10	255	13
Afrika	195	16	338	17
Nordamerika	12	1	4	0
Sydamerika	18	2	30	2
Statsløs	35	3	10	1
Uoplyst	26	2	33	2
I alt	1191	100	1988	100

Fra 2000 til 2005 er der kun sket forholdsvis små forskydninger mellem, hvilke områder de etniske minoriteter især kommer fra. Også med hensyn til, hvilke lande der i særlig grad er repræsenterede, er billedet stort set det samme i 2005 som i 2000.

Ser man på 2005-tallene, ses af tabel 2, at forholdsvis få kommer fra de øvrige nordiske lande, hvilket antagelig beror på overførselsaftaler disse lande imellem. Derimod kommer en stor del af personerne af fremmed etnisk herkomst fra europæiske lande ud over Norden, herunder især fra Tyrkiet (15 pct.), det ex-jugoslaviske område (12 pct.) og Polen (2 pct.). Personer fra Mellemøsten kommer især fra Libanon (9 pct.), Iran (6 pct.) og Irak (6 pct.), og fra Asien kommer mange fra

Pakistan (6 pct.), men også en del fra Afghanistan (2 pct.), Sri Lanka (1 pct.) og Vietnam (1 pct.). Blandt de ca. 30 afrikanske lande, der er repræsenteret i undersøgelsen, kommer især mange fra Somalia (6 pct.) og Marokko (4 pct.). De forholdsvis få personer fra Nord- og Sydamerika spreder sig på flere lande.

Nogle af de analyser, der er foretaget, vil blive relateret til, hvorvidt oprindelseslandet henhører under det, der i henhold til FNs opdeling fra 1994 (Developed countries og Less Developed countries) betegnes som *mere udviklede lande* eller som *mindre udviklede lande*. Mere udviklede lande består af alle europæiske lande ekskl. Tyrkiet, Cypern, Aserbajdsjan, Usbekistan, Kasakhstan, Turkmenistan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Georgien, og Armenien. Desuden indgår landene USA, Canada, Japan, Australien og New Zealand i FNs afgrænsning af mere udviklede lande. Fordelingen efter mere eller mindre udviklede lande er angivet i tabel 3.

Tabel 3. 2000- og 2005- undersøgelsen fordelt efter oprindelseslandets udvikling.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mere udviklede lande	320	27	523	26
Mindre udviklede lande	845	71	1434	72
Uoplyst	26	2	31	2
I alt	1191	100	1988	100

Også med hensyn til fordelingen mellem mere eller mindre udviklede lande er forholdene stort set de samme i 2005 som i 2000. I begge år kommer mere end to tredjedele af de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen fra mindre udviklede lande og altså kun godt en fjerdedel fra mere udviklede lande.

4. Fordelingen af etniske minoriteter i Kriminalforsorgen

Antallet af klienter med fremmed etnisk baggrund er sammenholdt med oplysninger om det samlede klientel i Kriminalforsorgens institutioner og afdelinger, jf. tabel 4.

Ud af Kriminalforsorgens samlede klientel udgjorde de etniske minoriteter 15 pct. d. 1. februar 2005. I 2000 var andelen på 13 pct. Det skal dog bemærkes, at en opgørelse, som Kriminalforsorgen foretog pr. 4. maj 2004, viste, at 17 pct. da var af fremmed etnisk herkomst. Sidstnævnte opgørelse er gennemført ved samkøring med Danmarks Statistiks registre, hvilket utvivlsomt er en mere korrekt opgørelsesmåde end den, der ligger til baggrund for 2000- og 2005-undersøgelsen. Om forskellen mellem opgørelsen fra 2004 og den fra 2005 skyldes forskellen i opgørelsesmåden, eller om den skyldes, at der reelt var færre med fremmed baggrund pr. 1. februar 2005 end pr. 4. maj

2004, kan ikke siges med sikkerhed. Det skal dog påpeges, at en del af forskellen mellem de to opgørelser angår udlændinge uden tilknytning til Danmark.

Som det ses af tabel 4, er der stor forskel mellem institutioner og KiF med hensyn til andelen af etniske minoriteter. Gruppen udgjorde således pr. 1. februar 2005 23 pct. af de indsatte, men kun 12 pct. af tilsynsklienterne.

Tabel 4 viser endvidere, at der også mellem institutionerne indbyrdes er ganske store forskelle med hensyn til andel klienter med fremmed etnisk baggrund. Blandt institutionerne har i særdeleshed Københavns Fængsler en stor andel af ikke dansk oprindelse, nemlig 33 pct. af de indsatte. I øvrige arresthuse er denne andel betydeligt mindre, nemlig på 17 pct. I forhold til 2000-undersøgelsen er forskellen dog mindre i 2005, idet der i 2000 var en større andel indsatte af fremmed etnisk herkomst i Københavns Fængsler og en mindre andel i øvrige arresthuse. Generelt er der ikke tale om en vækst i andelen af etniske minoriteter i landets arresthuse: I 2000 var andelen på 23 pct., mens den i 2005 er på 22 pct.

Blandt de egentlige afsoningsinstitutioner er der især i de lukkede fængsler forholdsvis mange indsatte af fremmed etnisk herkomst. Ringe Statsfængsel indtager førstepladsen med hele 58 pct. af de indsatte, mens Herstedvester med 8 pct. har færrest. Ud over sidstnævnte er der fra 2000 til 2005 sket en vækst i andel indsatte af fremmed etnisk herkomst i alle lukkede fængsler. Samlet set er der tale om en vækst fra 22 til 30 pct.

For de åbne fængsler varierede andelen af indsatte af fremmed etnisk herkomst fra 13 til 27 pct., og der er også for de fleste åbne fængsler tale om en vækst i andelen af etniske minoriteter. For samtlige åbne fængsler er andelen vokset fra 16 til 19 pct. fra 2000 til 2005.

Forskellen mellem lukkede og åbne fængsler beror bl.a. på, at personer, der skal udvises efter endt strafafsoning, typisk ikke får mulighed for at afsone i et åbent fængsel, jf. det senere.

Også de fleste KiF-afdelinger har haft en vækst i andelen af etniske minoriteter. Variationen mellem afdelingerne kan primært henføres til afdelingernes geografiske beliggenhed, idet afdelingerne især modtager klienter med fremmed etnisk baggrund fra de største byer i Danmark. Det ses da også af tabel 4, at navnlig afdelinger i eller i nærheden af storbyer har mange klienter af fremmed etnisk herkomst, mens andre afdelinger har en forholdsvis lille andel. Der er dog også afvigelser fra denne tendens. Fx er kun 4 pct. af klienterne i Aalborg-afdelingen af fremmed etnisk herkomst. I forhold til år 2000 har særligt København, Århus Nord og Roskilde oplevet en stor stigning i andelen af klienter af fremmed etnisk herkomst. For samtlige KiF-afdelinger er der en stigning fra 9 til 12 pct. fra 2000 til 2005.

Tabel 4. Kriminalforsorgens klienter fordelt efter institution/afdeling og etnisk baggrund.

	Klienter i alt		Klienter af fremmed etnisk herkomst		Procentandel klienter af fremmed etnisk herkomst	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Herstedvester	123	122	15	10	12 %	8 %
Horsens	159	163	33	49	21 %	30 %
Nyborg	165	182	33	67	20 %	37 %
Ringe	83	80	18	46	22 %	58 %
Vridsløselille	180	207	56	71	31 %	34 %
Midtjylland, luk	--	86	--	10	--	12 %
Horserød	209	229	36	61	17 %	27 %
Jyderup	100	112	11	14	11 %	13 %
Kragsskovhede	154	165	20	27	13 %	16 %
Kærshovedgård	83	200	12	28	14 %	14 %
Møgelkær	124	174	24	34	19 %	20 %
Nr. Snede	86	82	13	12	15 %	15 %
Renbæk	108	120	18	31	17 %	26 %
Sdr. Omme	178	192	30	41	17 %	21 %
Søbysøgård	77	125	17	16	22 %	13 %
Amstrup	19	--	0	--	0 %	--
Kastanienborg	18	--	4	--	22 %	--
Kbh.s Fængsler	476	517	199	172	42 %	33 %
Arresthuse	988	1140	143	193	14 %	17 %
Fængsler i alt	3330	3896	682	882	20 %	23 %
København*	930	877	158	286	17 %	33 %
Kbh. samfundstj.**	143	456	24	80	17 %	18 %
Kbh. Amt NØ***	294	423	28	85	10 %	20 %
Vestegnen	193	438	39	103	20 %	24 %
Hillerød	429	581	44	76	10 %	13 %
Roskilde	262	335	6	34	2 %	10 %
Holbæk	430	562	17	20	4 %	4 %
Nykøbing F	291	405	11	19	4 %	5 %
Bornholm	68	61	5	2	7 %	3 %
Fyn	480	802	50	87	10 %	11 %
Aalborg	436	796	13	30	3 %	4 %
Viborg	182	329	8	18	4 %	5 %
Holstebro	242	435	5	19	2 %	4 %
Århus Syd	210	297	39	48	19 %	16 %
Århus Nord	239	379	26	90	11 %	24 %
Randers	223	328	1	10	0,4 %	3 %
Kolding	452	642	20	55	4 %	9 %
Esbjerg	220	353	7	20	3 %	6 %
Haderslev	254	445	8	24	3 %	5 %
Afdelinger i alt	5978	8944	509	1106	9 %	12 %

* De tre københavnsafdelinger, der fandtes i år 2000, er nu slået sammen til én. Denne omfatter endvidere den tidligere afdeling i Rødovre, dog undtaget samfundstjenestedømte, jf. følgende note.

** Omfatter også samfundstjenestedømte fra den tidligere afdeling i Rødovre.

*** Svarer til den tidligere afdeling i Søborg.

Af tabel 5 ses, at ingen af udlændingene uden tilknytning til Danmark er anbragt i åbne fængsler, ligesom ingen i denne gruppe er i tilsyn. I øvrigt er der ikke nævneværdige forskelle mellem fordelingen af de forskellige grupper af fremmed etnisk herkomst.

Tabel 5. Etniske minoriteter i Kriminalforsorgen fordelt efter institutionstyper/afdeling, statsborgerskab og status, 2005.

	Lukkede fængsler	Åbne fængsler	Arresthuse	Afdelinger	I alt
Indvandrere	17 %	13 %	15 %	9 %	11 %
Efterkommere	6 %	5 %	5 %	3 %	4 %
Udlændinge uden tilknytning til Danmark	7 %	0 %	2 %	0 %	1 %
Uoplyst statsborgerskab/indvandrerstatus	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Danskere	70 %	81 %	78 %	88 %	85 %
Alle	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

5. Alder og køn

Den gennemsnitlige alder for de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen i februar 2005 var 30 år. De, der afsonede i lukkede fængsler, var noget ældre, nemlig 33 år i gennemsnit, jf. også tabel 6. Dette svarer ganske nøje til det, 2000-undersøgelsen viste. Aldersfordelingen for de etniske minoriteter i henholdsvis åben fængsler, arresthuse og afdelinger adskiller sig i øvrigt ikke meget fra hinanden.

Tabel 6. Etniske minoriteter i Kriminalforsorgen fordelt efter institutionstyper/afdeling og alder.

	Lukkede fængsler	Åbne fængsler	Arresthuse	Afdelinger	I alt
15-19 år	5 %	14 %	12 %	17 %	14 %
20-24 år	21 %	32 %	24 %	26 %	26 %
25-29 år	25 %	21 %	19 %	16 %	19 %
30-34 år	12 %	11 %	17 %	10 %	12 %
35-39 år	12 %	9 %	13 %	12 %	11 %
40-44 år	8 %	8 %	7 %	10 %	9 %
45-49 år	6 %	2 %	4 %	5 %	5 %
50 år og derover	10 %	5 %	4 %	5 %	6 %
I alt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Med hensyn til kønsfordelingen viser 2005-undersøgelsen, at godt 6 pct. af Kriminalforsorgens klienter af fremmed etnisk herkomst er kvinder. Af indsatte i fængsler og arresthuse drejer det sig om 5 pct. og af KiFs klienter 7 pct. Dette er en væsentlig ændring i forhold til 2000-undersøgelsen, som viste, at knap 3 pct. af Kriminalforsorgens klienter af fremmed etnisk herkomst var kvinder; i

de åbne og lukkede fængsler var tallet 1,5 pct., mens kvinderne udgjorde 6 pct. af afdelingernes klienter af fremmed etnisk herkomst. Andelen af kvinder af fremmed etnisk herkomst er således fordoblet siden 2000, og forskellen mellem afdelinger og institutioner er stort set udjævnet, idet væksten især har været stor i fængslerne.

Kvindernes oprindelse adskiller sig noget fra mændene, idet en større andel af kvinderne kommer fra Europa og Sydamerika, og en mindre andel fra Mellemøsten. Kvinderne er gennemgående noget ældre end mændene – i gennemsnit 35 år mod 30 år for mændene.

6. Problemer under indsættelsen

Problemer under indsættelsen er belyst ved omfanget af disciplinærstraffe, ufrivillig overførsler til anden institution eller afdeling, anbringelse på særlig afdeling og kriminalitet under afsoningen. Desuden indeholder spørgeskemaet et åbent spørgsmål om eventuelt andre former for problemer under afsoningen. Det bemærkes, at nogle problemindikatorer kan være overlappende, idet et problem kan foranledige fx både disciplinærstraf og overførsel til anden institution.

6.1 Disciplinærstraffe

Mens 2000-undersøgelsen viste, at en fjerdedel af de indsatte i fængsler og arresthuse med fremmed etnisk baggrund var idømt disciplinærstraffe under den aktuelle indsættelse, viser 2005-undersøgelsen, at det drejer sig om en tredjedel. Der er altså tale om en vækst på omkring en tredjedel i andelen med disciplinærstraffe.

Tabel 7. Andel af de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen med disciplinærstraffe fordelt efter årsag til disciplinærstraf.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Handel med narkotika o.lign.	9	1	10	1
Indsmugling af narkotika o.lign.	10	2	20	2
Besiddelse af narkotika o.lign.	96	15	224	26
Handel med spiritus	0	0	1	0,1
Indsmugling af spiritus	2	0,3	0	0
Besiddelse af spiritus	2	0,3	8	1
Vold eller trusler mod medindsatte	31	5	67	8
Vold eller trusler mod personale	34	5	22	3
Tyveri*	--	--	5	1
Undvigelse eller udgangsmisbrug	30	5	47	5
I alt	166	25	281	33

* Dette spørgsmål indgik ikke i 2000-undersøgelsen.

De i alt 166 indsatte af fremmed etnisk herkomst, som i 2000-undersøgelsen, jf. tabel 7, var idømt en disciplinærstraf, oplyste sammenlagt om 223 disciplinærstraffe for de i tabel 7 nævnte forhold.¹⁵ Ifølge 2005-undersøgelsen har de 281 personer, der har fået en disciplinærstraf, samlet angivet 404 disciplinærstraffe for de nævnte forhold – et gennemsnit på 1,4 pr. person mod 1,3 i 2000.

Som tabel 7 viser, er der fra 2000 til 2005 især sket en vækst i andelen, der har fået disciplinærstraf for besiddelse af narkotika – fra 15 pct. i 2000 til 26 pct. Dette skyldes dog nok – i hvert fald i nogen grad – at kontrollen med indsatte besiddelse af stoffer i den mellemliggende periode er øget. Som tabel 7 også viser, er andelen, der har fået disciplinærstraffe for handel med og indsmugling af narkotika stort set uændret siden sidste undersøgelse, hvilket også indikerer, at det nok snarere er øget kontrol end øget omfang af besiddelse af stoffer, der har medført vækst i disciplinærstraffe for besiddelse af narkotika. Hvis der bortses fra disciplinærstraffe for besiddelse af narkotika, mindsker forskellen mellem de to undersøgelsesår med hensyn til andel med disciplinærstraf betydeligt. I alt 16 pct. har i 2005 fået disciplinærstraf for anden form for regelbrud mod 13 pct. i 2000.

I øvrigt fremgår af tabel 7, at der er sket en stigning i omfanget af vold eller trusler mod medindsatte blandt de etniske minoriteter: Fra 5 pct. i 2000 til 8 pct. i 2005. Til gengæld er der relativt færre tilfælde af vold og trusler mod personalet: 5 pct. i 2000 mod 3 pct. i 2005.

6.2 Ufrivillige overførsler

I tilfælde af problemer med den indsatte, kan Kriminalforsorgen vælge at overføre den indsatte til et andet fængsel eller en anden afdeling på samme fængsel.

Tabel 8. Andel af de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen med ufrivillige overførsler fordelt efter årsag til overførsel.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Undvigelses-/bortgangsrisiko	14	2	21	2
Manglende tilpasningsevne	27	4	42	5
Uheldig indflydelse på medindsatte	9	1	17	2
Vold eller trusler mod medindsatte	16	2	42	5
Vold eller trusler mod personale	21	3	19	2
Handel med stoffer	1	0,2	7	0,8
Besiddelse/brug af stoffer	11	2	35	4
Handel med spiritus	1	0,2	2	0,2
Indsmugling af spiritus	1	0,2	0	0
Besiddelse af spiritus	3	0,5	1	0,1
Ønske om frivillig enrumsanbringelse	6	1	9	1
Anden årsag	21	3	26	3
I alt	90	14	152	18

¹⁵ For de enkelte årsager til disciplinærstraf er det alene angivet, om personen er idømt en disciplinærstraf herfor eller ej. Det er altså antallet af disciplinærstraffe for forskellige former for problemer/regelbrud, der her omtales.

Som det ses af tabel 8, var det i 2000 14 pct. af de indsatte, der mod deres vilje var overført til anden institution eller anden afdeling. I 2005 er andelen større, idet 18 pct. da er blevet overflyttet mod deres vilje.¹⁶

Både i 2000 og i 2005 var problemer med at tilpasse sig institutionen en hyppig årsag til ufrivillig overførsel. Vold eller trusler mod medindsatte er dog en ligeså hyppig årsag i 2005, hvilket ikke var tilfældet i 2000. Vold og trusler mod personalet var derimod relativt set hyppigere årsag til overførsler i 2000 end i 2005 – svarende til det mønster, der er set for disciplinærstraffe.

6.3 Placering i særlig afdeling

Såfremt Kriminalforsorgen har problemer med en indsat, er det også muligt at placere vedkommende i særlige afdelinger, indrettet med henblik på vanskelige indsatte.

2005-undersøgelsen viser, at 14 pct. af de indsatte under den aktuelle indsættelse er eller har været placeret i en særlig afdeling, jf. tabel 9. Dette er 2 pct. mere end i 2000.

Tabel 9. Andel af de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen, som er eller har været placeret på særlige afdelinger, fordelt efter afdelingens art.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Afdeling med begrænset fællesskab/beskyttet område	72	11	83	10
Afdeling for negativt stærke fanger	4	0,6	12	1,4
Halvåben afdeling	5	0,8	20	2,3
I alt	81	12	118*	14

* For 3 personer er det oplyst, at de har været anbragt på en særlig afdeling, men ikke hvilken type.

De fleste anbringelser i særlige afdelinger må antages at skyldes sikkerhedshensyn, idet det både i 2000 og 2005 hovedsagelig drejer sig om placeringer i afdelinger med begrænset fællesskab. I 2005 sker det dog relativt set en smule sjældnere end i 2000. I 2005 anvendes derimod afdelinger for negativt stærke fanger og halvåbne afdelinger hyppigere end i 2000.

6.4 Kriminalitet under indsættelsen

Kriminalitet, der har medført politianmeldelse, og som er begået under den aktuelle indsættelse, er registreret for 12 pct. af personerne i 2005-undersøgelsen. I 2000-undersøgelsen var det 7 pct., der var registreret for kriminalitet under indsættelsen. I begge undersøgelsesår er gerningsstedet i langt de fleste tilfælde fængslet eller arresthuset. Kun en mindre del af kriminaliteten er begået under udgang eller andet fravær fra institutionen.

¹⁶ Her er bortset fra overførsler på grund af pladsmangler o. lign. ikke-problemrelaterede overførsler.

Omkring halvdelen af den kriminalitet, der er begået i fængslet eller arresthuset, er narkotikakriminalitet, og godt en tredjedel er vold. Det samme mønster ses i 2000-undersøgelsen.

6.5 Øvrige problemer

Der er i undersøgelsen videre spurgt om eventuelle andre problemer med den indsatte under indsættelsen – problemer, der ikke har givet anledning til formelle tiltag af ovennævnte art. På dette åbne spørgsmål er der kommet mange forskellige svar. Svarene er, jf. tabel 10, kategoriseret efter, om problemerne må formodes at skyldes klienten selv, eller om de skyldes forhold, som klienten ikke kan siges at være herre over. Førstnævnte kategori omfatter egentlige adfærdsproblemer, tilpasningsproblemer og disciplinærproblemer af forskellig art, mens sidstnævnte hyppigt omfatter psykiske problemer eller sygdom samt i en del tilfælde også sprogvanskeligheder.

I 2000-undersøgelsen er der oplyst om problemer af ovennævnte art for 16 pct. af klienterne, og i de fleste tilfælde drejer det sig adfærdsproblemer og lignende former for problemer. I 2005-undersøgelsen er andelen med øvrige problemer vokset ganske meget, idet det nu er 23 pct. af de indsatte, som oplyses at have afstedkommet andre former for problemer. Også i 2005 drejer det sig primært om problemer, som må antages at skyldes den indsatte selv, jf. tabel 10. For en mindre gruppe af de indsatte er der tale om både den ene og den anden form for problemer – 6 personer i 2000 og 21 i 2005.

Tabel 10. Etniske minoriteter blandt de indsatte fordelt efter, hvorvidt og hvilke problemer der i øvrigt har været under indsættelsen.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Problemer, som antagelig skyldes den indsatte	83	12	173	20
Problemer, som den indsatte næppe er skyld i	29	4	41	5
Antal/andel personer med disse problemer	106	16	193	22

En bemærkelsesværdig forskel mellem 2000- og 2005-undersøgelsen er, at der betydeligt hyppigere i 2005- end i 2000-undersøgelsen er peget på mere end ét øvrigt problem for den indsatte. I 2000-undersøgelsen er det kun for 18 af de 106, der er nævnt problemer for, angivet mere ét problem, og kun i fem tilfælde er der nævnt mere end to problemer. Der er i intet tilfælde angivet mere end tre former for problemer. I 2003 er der derimod i 44 pct. af de tilfælde, hvor det åbne spørgsmål er besvaret bekræftende, angivet mere end ét yderligere problem. For en femtedel er der angivet mere end to problemer, og for 2 pct. (4 personer) er der oplyst om mere end 10 problemer. Det betyder, at der i gennemsnit er angivet 2 problemer for de 204 indsatte i 2005-undersøgelsen, som har givet anledning til andre problemer end dem, der er omtalt i det tidligere.

Nogle af de problemer, der hyppigst omtales, angår dårlig/upassende opførsel eller aggressiv/truende adfærd, samarbejdsproblemer med personalet, problemer med stoffer eller alkohol og problemer i forhold til medindsatte.

Det skal understreges, at det bestemt ikke kan udelukkes, at nogle af de problemer, der er angivet i det åbne spørgsmål, også er omfattet af de øvrige problemindikatorer, der er spurgt. Således kan nogle af de problemer, der nævnes, fx angå en nærmere beskrivelse af de forhold, der har ført til en disciplinærstraf. Undersøgelsesmateriale er, i det omfang det har været muligt, rensset for sådanne dobbeltregistreringer.

6.6 Samlede problemer under indsættelsen

Tabel 11 viser, hvor stor en del af de etniske minoriteter på de enkelte fængsler der har givet anledning til problemer under afsoningen. De første kolonner angår 2005-undersøgelsen, mens den sidste vedrører 2000-undersøgelsen.

For så vidt angår de lukkede fængsler viser tabellen, at der især er problemer med en meget stor del af de indsatte af fremmed etnisk herkomst i Horsens og i Ringe Statsfængsel. Mere end tre fjerdedele af de etniske minoriteter i disse fængsler har afstedkommet problemer. I begge fængsler er mere end halvdelen af disse indsatte idømt disciplinærstraffe, og en tredjedel eller flere er overført til anden institution eller afdeling. I spørgeskemaerne fra Ringe Statsfængsel peges der desuden i næsten halvdelen af tilfældene på andre former for problemer (se kolonne fem).

Fra Anstalten ved Herstedvester rapporteres der også om mange problemer: 70 pct. af dem af fremmed etnisk herkomst har givet anledning til problemer. Det skal ses i lyset af, at Herstedvester i nogen grad fungerer som opsamlingssted for indsatte, der har haft problemer med at tilpasse sig i andre fængsler. En stor del af de indsatte i Herstedvester er, som tabellen viser, placeret i særlige afdelinger.

Vridsløselille og Nyborg Statsfængsel er de lukkede fængsler med færrest problemer blandt de indsatte af fremmed etnisk herkomst, men alligevel har mere end halvdelen af dem foranlediget problemer.

Sammenlignet med 2000-undersøgelsen er der i især Horsens Statsfængsel sket en kraftig vækst i andelen af de indsatte, som giver problemer, mens væksten er mere moderat for Vridsløselilles vedkommende. I Herstedvester, Nyborg og Ringe er der derimod tale om en mindskning i omfanget af problemer. Det skal bemærkes, at der er tale om forholdsvist få indsatte af fremmed etnisk herkomst, hvorfor selv små forskydninger giver store procentuelle forskelle. Ser man på de lukkede

fængsler under ét, er andelen i 2000 og 2005, som der har været problemer med, den samme, nemlig 61 pct.¹⁷

Tabel 11. Etniske minoriteter fordelt efter institution og forekomst af problemer under indsættelsen.

	Idømt disciplinærstraf	Overført til anden institution	Anbragt i særlig afdeling	Begået kriminalitet under afsoningen	Andre problemer ¹⁸ under afsoningen	Mindst én indikator på problemer, 2005	Mindst én indikator på problemer, 2000
Herstedvester	22 %	33 %	70 %	11 %	30 %	70 %	93 %
Horsens	63 %	47 %	37 %	31 %	10 %	78 %	52 %
Nyborg	35 %	25 %	19 %	15 %	12 %	51 %	70 %
Ringe	59 %	33 %	15 %	11 %	48 %	76 %	89 %
Vridsløselille	37 %	27 %	21 %	14 %	14 %	56 %	45 %
<i>Lukkede fængsler i alt</i>	45 %	32 %	25 %	17 %	20 %	61 %	61 %
Horserød	18 %	5 %	13 %	7 %	23 %	41 %	25 %
Jyderup	29 %	15 %	14 %	21 %	0 %	43 %	18 %
Kragshovede	22 %	4 %	15 %	7 %	15 %	41 %	40 %
Kærshovedgård	7 %	0 %	0 %	4 %	0 %	7 %	17 %
Møgelkær	16 %	12 %	9 %	3 %	9 %	35 %	25 %
Nr. Snede	55 %	50 %	8 %	50 %	25 %	67 %	31 %
Renbæk	30 %	33 %	0 %	30 %	35 %	42 %	56 %
Sdr. Omme	41 %	16 %	21 %	13 %	18 %	48 %	33 %
Søbysøgård	25 %	0 %	6 %	6 %	13 %	44 %	18 %
<i>Åbne fængsler i alt</i>	24 %	12 %	11 %	12 %	17 %	39 %	29 %
Københavns fængsler	37 %	11 %	15 %	8 %	34 %	56 %	34 %
Arresthuse i øvrigt	27 %	15 %	3 %	10 %	11 %	35 %	29 %
<i>Arresthuse i alt</i>	32 %	13 %	9 %	9 %	22 %	45 %	32 %
I alt 2005	33 %	18 %	14 %	12 %	20 %	48 %	--
I alt (N) 2005	281	152	118	104	173	421	--
I alt 2000	25 %	16 %	12 %	7 %	11 %	--	38 %
I alt (N) 2000	166	102	81	43	73	--	261

Blandt de åbne fængsler forekommer problemer med indsatte af fremmed etnisk herkomst hyppigst i Nr. Snede – det drejer sig om to tredjedele af disse indsatte. Her skal dog erindres, at mange åbne fængsler har få indsatte af fremmed etnisk herkomst, jf. tabel 4 ovenfor. Det gælder bl.a. Nr. Snede med kun 12 indsatte af fremmed etnisk baggrund. I de fleste øvrige åbne fængsler har 35-45 pct. af de etniske minoriteter givet anledning til problemer. Kærshovedgård skiller sig ud med kun 7 pct., der er registreret for problemer.

¹⁷ Som tidligere nævnt indgår der ikke oplysninger fra den lukkede afdeling i Midtjylland i undersøgelsen.

¹⁸ Her inkluderes alene de adfærdsproblemer m.v., som klienten selv må formodes at være skyld i.

De fleste åbne fængsler har i forhold til 2000-undersøgelsen i dag i større omfang problemer med de etniske minoriteter, idet det kun for Kærshovedgård og Renbæk er tale om en mindskning. Samlet set er der for de åbne fængsler sket en stigning i andelen af klienter af fremmed etnisk herkomst med problemer – fra 29 pct. i 2000 til 39 pct. i 2005.

For arresthusene ses, at mere end halvdelen af den forholdsvis store gruppe indsatte af fremmed etnisk herkomst, foranlediger problemer. Omfanget af de problemer, der ikke har givet anledning til formelle reaktioner ('Andre problemer under afsoningen'), er især stort i Københavns Fængsler. Det skal nævnes, at der på dette punkt også især fra Københavns Fængsler meldes om mange former for problemer: I gennemsnit fire former for problemer for de 34 pct., der har givet anledning til sådanne problemer.

I de øvrige arresthuse er omfanget af problemer med de etniske minoriteter noget mindre: Godt en tredjedel af dem drejer det sig om. Denne situation er ikke meget anderledes, end den var i 2000. Københavns Fængsler har derimod oplevet en markant vækst i omfanget af problemer med indsatte af fremmed etnisk herkomst siden 2000.

Tabel 11 viser endvidere, at mens 38 pct. af de indsatte med fremmed etnisk baggrund i 2000 gav anledning til problemer, er andelen i 2005 vokset til 48 pct. Det er set på, om der samtidig er sket en vækst i omfanget af problemer for de indsatte, der forårsager problemer. Dette er målt ved antallet af problemindikatorer.¹⁹ Det viser sig at være en beskedent forskel mellem 2000- og 2005-undersøgelsen: Af de indsatte i 2000, som var registreret for mindst én forseelse i 2000, var gennemsnittet af antallet af problemindikatorer 1,8, mens dette tal i 2005-undersøgelsen er på 1,9. Det skal understreges, at dette mål for omfanget af problemer har en række svagheder, idet det ikke nødvendigvis afspejler den faktiske forskel i problemernes omfang de to undersøgelsesår.

7. Problemer under tilsyn

Siden undersøgelsen i 2000 er der gennemført lovændringer, der indebærer, at Kriminalforsorg i Frihed (KiF) har fået et større klientel. Det er således blevet muligt at idømme spiritusbilister betinget dom med vilkår om samfundstjeneste eller med vilkår om alkoholistbehandling, og denne store gruppe af dømte er under tilsyn af KiF.²⁰ Dertil kommer, at gruppen af foranstaltningsdømte er vokset noget i de mellemliggende år. KiFs traditionelle tilsynsgruppe, de betinget dømte og de

¹⁹ Dvs. hvorvidt den indsatte *både* har fået disciplinærstraf, er ufrivillig overført til andet fængsel eller anden afdeling, er placeret i særlig afdeling, har begået kriminalitet og har afstedkommet andre former for problemer.

²⁰ Inden muligheden for at idømme spritbilister disse domme blev indført 1. juli 2000, fandtes der ganske vist en administrativ mulighed for at benåde personer, der var idømt en kort ubetinget frihedsstraf for spirituskørsel, såfremt de havde gennemgået en behandling mod alkoholmisbrug. Denne ordning omfattede dog færre personer end den nuværende ordning med henholdsvis samfundstjeneste og alkoholistbehandling til spiritusbilister.

prøveløsladte, fylder dermed relativt mindre blandt klienterne. Det er vanskeligt klart at sige, hvorvidt og på hvilken måde disse forandringer måtte påvirke sammenligningen med 2000-undersøgelsen.

De problemer, der kan være med tilsynsklienter, vil typisk manifestere sig på en anden måde end de problemer, indsatte i fængsler og arresthuse kan foranledige, ligesom de reaktionsmuligheder, KiF har over for deres klienter, er af en anden art end institutionernes reaktionsmuligheder.

7.1 Manglende fremmøde

Problemer med tilsynsklienter vil typisk vise sig ved, at klienten udebliver fra aftalte møder. Som det ses af tabel 12, har godt halvdelen af klienterne af fremmed etnisk herkomst på et eller flere tidspunkter forsømt at møde til en aftalt samtale. Knap en tredjedel har gjort det flere gange. I forhold til 2000 er der i 2005 en lidt større andel, der aldrig har forsømt fremmøde, og en lidt mindre andel, der har gjort det flere gange. Af dem, der har forsømt fremmøde, er andelen, der har gjort det flere gange, dog lidt større i 2005 end i 2000.

Tabel 12. Etniske minoriteter blandt tilsynsklienter fordelt efter, hvorvidt og i hvilket omfang de har forsømt at møde til aftalte tilsynssamtaler.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Aldrig forsømt fremmøde	232	46	544	49
En enkelt gang forsømt	124	24	208	19
Flere gange forsømt	150	30	349	32
I alt	506	100	1101	100

7.2 Overtrædelse af særvilkår

Kriminalforsorgens klienter kan pålægges en række særvilkår, der fx kan angå behandling af misbrugsproblemer eller psykiatrisk behandling.

Som følge af de ændringer, som siden undersøgelsen i 2000 er gennemført, jf. ovenstående, kan det være særligt vanskeligt at sammenligne omfanget af overtrædelser af særvilkår. Den alkoholistbehandling, spiritusbilister kan idømmes, udgør således en ny type særvilkår. Dermed er det – relativt set – en større andel af klienterne, der vil kunne overtræde særvilkår.

På trods heraf, er andelen af KiFs klienter med fremmed etnisk baggrund, som har overtrådt et særvilkår, stort set den samme i de to undersøgelsesår: 13 pct. i 2005 mod 14 pct. i 2000.

7.3 Efterlysninger og indberetninger

Såfremt det ikke er muligt at få kontakt med en klient, der er udeblevet fra et aftalt møde, kan det ende med, at klienten bliver efterlyst. Det er ifølge 2005-undersøgelsen sket for 7 pct. af klienterne af fremmed etnisk herkomst. Dette er relativt færre end i 2000, idet det da drejede sig om 10 pct..

Såfremt klienten gentagne gange ikke overholder aftaler eller fortsætter med at overtræde særvilkår, kan næste skridt blive, at klienten indberettes for vilkårsovertrædelser. Dette er sket for 4 pct. af klienterne af fremmed etnisk herkomst i 2005-undersøgelsen mod 3 pct., af klienterne i 2000-undersøgelsen.

7.4 Andre problemer

De tilsynsførende spurgt om, hvorvidt der har været problemer med klienten i form af vold, trusler eller lignende. Kun i 27 tilfælde, svarende til 2 pct. af klienterne, er der oplyst om problemer af denne art. Dette er samme andel som i 2000.

De tilsynsførende også stillet et åbent spørgsmål om eventuelt andre former for problemer med klienten, og hvad disse problemer i givet fald består i. Svarene på dette spørgsmål er kategoriseret på samme måde, som det er gjort for indsatte, jf. tabel 10 ovenfor. Kategorien med problemer, klienten selv er skyld i, omfatter her hyppigt problemer med at indordne sig under gældende regler, ny kriminalitet, forsømmelser med hensyn til arbejdspligt for samfundstjenestedømte og vanskeligheder med at opretholde kontakten med klienten, da denne er rejst til ud af landet. Kategorien med problemer, klienten ikke selv er skyld i, angår i væsentlig grad psykiske problemer og sprogvanskeligheder. I ikke mindre end 77 tilfælde er der peget på, at der er problemer med klienten som følge af klientens psykiske sygdom

Tabel 13. Etniske minoriteter blandt tilsynsklienter fordelt efter, hvorvidt og hvilke problemer der i øvrigt har været med klienten.

	2000-undersøgelsen		2005-undersøgelsen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ingen problemer	442	87	948	86
Problemer, som antagelig skyldes klienten	25	5	75*	7
Problemer, som klienten næppe er skyld i	42	8	106*	10

*I 2005-undersøgelsen er der for flere personer angivet mere end én type problemer, hvorfor summen overstiger det totale antal personer/100 pct.

Samlet ses af tabel 13, at andelen af klienter af fremmed etnisk herkomst, som ikke har givet anledning til øvrige former for problemer, stort set er den samme i 2005 som i 2000: 86 pct. i 2005 mod 87 i 2000. Som tilfældet også er for indsatte, er der i 2005 i modsætning til 2000 derimod hyppigere angivet flere former for problemer for de enkelte tilsynsklienter.

7.5 Samlede problemer under tilsyn

Tabel 14 omfatter for KiFs klienter af fremmed etnisk herkomst samtlige af de problemer, der er spurgt om i undersøgelsen. Som det ses af nederste række, er der for knap halvdelen – nemlig 45 pct. af klienterne – ikke registreret problemer. For en tredjedel er der alene registreret mindre alvorlige problemer i form af forsømmelser med at komme til et aftalt møde. For den resterende del af klienterne er problemerne af mere alvorlig art, idet det drejer sig om overtrædelser af særvilkår, efterlysninger, indberetninger, vold, trusler eller nogle af de klientforårsagede problemer, der er omfattet af tabel 13. Som tabellen viser, er det knap en fjerdedel af tilsynsklienterne af fremmed etnisk herkomst, som har givet anledning til problemer ud over manglende fremmøde. Denne andel er en anelse mindre, end den var i 2000.

Tabel 14. Etniske minoriteter blandt tilsynsklienter fordelt efter afdeling og efter, hvilke problemer der har været med klienten, 2005.

	Ingen problemer	Højest problemer m. manglende fremmøde	Andre problemer	Antal klienter i alt
	Procent	Procent	Procent	N
København	46	36	18	284
Kbh., samfundstjeneste	49	24	27	79
Kbh. amt, Nordøst	56	31	13	85
Kbh., Vestegnen	39	40	21	102
Roskilde	62	21	18	34
Hillerød	46	25	29	76
Vestsjælland	45	40	15	20
Nykøbing Falster	53	26	21	19
Bornholm	0	100	0	2
Fyn	43	37	20	86
Aalborg	37	37	27	30
Viborg	39	28	33	18
Holstebro	44	22	33	18
Århus Syd	44	15	42	48
Århus Nord	41	30	29	90
Randers	40	30	30	10
Kolding	44	25	31	55
Esbjerg	40	25	35	20
Sønderjylland	17	46	38	24
Afdelinger i alt, 2005	45	32	23	1100
Afdelinger i alt, 2000	41	33	26	506

Ser man på de enkelte afdelinger, er der nogen variation med hensyn til, hvor stor en del af klienterne af fremmed etnisk herkomst der er problemer med. Især afdelingen i Københavns Amt NØ har få klienter med problemer (ud over manglende fremmøde). I afdelingen i Vestsjælland er der også forholdsvis få problemer, ligeledes i den store Københavnsafdeling og i Roskilde. I disse

afdelinger er det mindre end en femtedel af klienterne af fremmed etnisk herkomst, der foranlediger problemer. I modsætning hertil står afdelingen Århus Syd, hvor mere end 40 pct. af klienterne skaber problemer.

8. Lokalisering af problemer

Der skal her ses lidt nærmere på, om det er muligt at pege på faktorer eller forhold, der i særlig grad er forbundet med mange problemer blandt de etniske minoriteter. Når der her tales om problemer, vedrører disse – for så vidt angår tilsynsklienter – alene problemer ud over manglende fremmøde.

Tabel 15. Andel etniske minoriteter i Kriminalforsorgen, som har givet anledning til problemer, fordelt efter oprindelseslandets geografiske område.

	2000-undersøgelsen	2005-undersøgelsen
Norden	41 %	37 %
Europa i øvrigt	32 %	31 %
Mellemøsten	32 %	35 %
Asien	31 %	35 %
Afrika	36 %	39 %
Nordamerika	50 %	25 %
Sydamerika	28 %	30 %
Statsløs	37 %	50 %
I alt	33 %	34 %

Af tabel 15 fremgår, at der er i 2005 – når der bortses fra Nordamerika og statsløse²¹ – er forholdsvis små forskelle i andel klienter med problemer fra forskellige områder i verden. Højeste andel findes blandt dem, der kommer fra Afrika – 39 pct. med problemer – og laveste andel blandt dem fra Sydamerika – 30 pct. med problemer. Forskellene mellem landområderne er ikke statistisk signifikant.

En anden indikator på problemer er oprindelseslandets udviklingsgrad, jf. den ovenomtalte opdeling i mere eller mindre udviklede lande. Denne opdeling går på tværs af ovennævnte, idet nogle af de europæiske lande tilhører de mere udviklede, mens andre de mindre udviklede. Af de klienter, der kommer fra mere udviklede lande, er der i 2005 oplyst om problemer for 32 pct., mens det drejer sig om 35 pct. af dem fra mindre udviklede lande. Heller ikke denne indikator skelner altså tydeligt mellem klienter med og uden problemer.

²¹ Som det er fremgået af tabel 2, stammer kun 4 af personerne i undersøgelsen fra Nordamerika. Ti personer er statsløse.

En tredje indikator på omfang af problemer blandt etniske minoriteter i Kriminalforsorgen kunne være klientens status i Danmark som enten indvandrere, efterkommer eller udlænding uden tilknytning til landet. Som tabel 16 viser, var der 2000 flere efterkommere end indvandrere, som gav anledning til problemer. Denne forskel findes ikke længere i 2005. I 2005 er der generelt meget ringe forskel mellem de forskellige persongrupper, der er omfattet af tabel 16. Det skal tilføjes, at der er en tydelig, statistisk signifikant forskel mellem indvandrerne og efterkommerne, når problemer med fremmøde hos KiF inddrages i analysen. Det betyder, at problemer med fremmøde især forekommer blandt efterkommere.

Tabel 16. Etniske minoriteter i Kriminalforsorgen fordelt efter, om de har givet anledning til problemer og efter status.

	2000-undersøgelsen	2005-undersøgelsen
Indvandrere	31 %	35 %
Efterkommere	40 %	34 %
Udlændinge uden tilknytning til Danmark	32 %	32 %
I alt	33 %	34 %

9. Sammenfatning og konklusion

Med henblik på at belyse udviklingen i omfanget og arten af problemer med etniske minoriteter i Kriminalforsorgen er der gennemført en undersøgelse vedrørende samtlige personer med fremmed etnisk baggrund, som pr. 1. februar 2005 var indsat i arresthus eller fængsel eller underkastet tilsyn af Kriminalforsorg i Frihed. Undersøgelsen er udformet som en tilsvarende undersøgelse fra 2000.

2005-undersøgelsen viser, at 15 pct. af Kriminalforsorgens klientel er af fremmed etnisk herkomst. I alene fængsler og arresthuse er andelen noget større, nemlig på 23 pct., mens 12 pct. af tilsynsklienterne er af fremmed etnisk herkomst. I 2000 var andelen af etniske minoriteter i Kriminalforsorgen 13 pct. Andelen af etniske minoriteter blandt de indsatte udgjorde 20 pct. og af KiFs klientel 9 pct. Tilvæksten er altså sket både i institutionerne og i tilsynsklientellet.

Det skal understreges, at den absolutte tilvækst i antallet af etniske minoriteter er noget større end ovennævnte 3 pct., idet både antallet af indsatte og antallet af tilsynsklienter generelt er vokset fra 2000 til 2005. Det betyder, at antallet af indsatte med fremmed oprindelse er vokset fra 682 til 882 – altså med 200 personer eller med 29 pct. – fra 2000 til 2005. Blandt tilsynsklienterne er antallet af personer af fremmed etnisk herkomst mere end fordoblet i perioden – fra 506 i 2000 til 1106 i 2005.

Samlet set er 34 pct. af de etniske minoriteter i Kriminalforsorgen i 2005 registreret for en eller anden form for problem under indsættelsen eller under tilsynet, mens denne andel i 2000 var på 33 pct. Overordnet er der således ikke tegn på en stor eller markant tilvækst i andelen af etniske klienter, der foranlediger problemer.

For så vidt angår tilsynsklienter, er der samlet set en *mindre* andel i 2005 end i 2000, som er registreret for problemer – 55 pct. i 2005 mod 59 pct. i 2000. Ser man alene på de lidt alvorligere problemer, dvs. problemer ud over forsømmelser i forhold til at overholde aftaler om møder, var andelen med problemer i 2000 26 pct. og i 2005 23 pct.

For alene fængsler og arresthuse ses derimod en *tilvækst* i andelen af etniske indsatte, som er registreret for problemer. Det er således i 2005 en større andel af disse indsatte, som har fået en disciplinærstraf – 33 pct. mod 25 pct. i 2000. Denne tilvækst beror nok i nogen grad på, at kontrollen med indsattes besiddelse af narkotika er øget. Tilvæksten fra 2000 til 2005 skyldes således først og fremmest flere disciplinærstraffe for besiddelse af stoffer. På øvrige områder er tilvæksten i antal disciplinærstraffe moderat.

Der er også fra 2000 til 2005 sket en vækst i andelen af etniske indsatte, der ufrivilligt er overflyttet til andet fængsel eller anden afdeling som følge af problemer i fængslet (fra 14 til 18 pct.). Det samme er tilfældet for placeringer i de særlige afdelinger, der er beregnet til indsatte, som skaber problemer for fængslet (vækst fra 12 til 14 pct.). Endvidere ses en øgning i andelen af etniske minoriteter blandt indsatte, der er registreret for kriminalitet under indsættelsen (fra 7 til 12 pct.). Endelig er der også med hensyn til andre former for problemer, som den indsatte må formodes selv at være skyld i, sket en vækst – fra 12 til 20 pct. Dertil kommer, at der i 2005 i modsætning til i 2000 hyppigere er opregnet mange problemer for den enkelte indsatte.

Det skal tilføjes, at der ikke fra 2000 til 2005 er sket en vækst i andelen af disciplinærstraffe eller overførsler, der er forårsaget af vold mod personalet. Tværtimod er der sket en mindskning. Det omvendte viser sig at være tilfældet, for så vidt angår vold mod medindsatte.

Der er meget store forskelle mellem arresthuse, lukkede og åbne fængsler med hensyn til, hvor stor en del af de indsatte af fremmed etnisk herkomst der er registreret for problemer. I arresthusene drejer det sig om 45 pct. mens det i de lukkede fængsler drejer det sig om 61 pct. og i de åbne om 39 pct. I 2000-undersøgelsen var andelen den samme for de lukkede fængsler, mens den for arresthusene i 2000 var på 32 pct. og de åbne fængsler på 29 pct. Væksten i andelen af indsatte med fremmed oprindelse, der registreres for problemer, er således alene forekommet i arresthuse og åbne fængsler.

Der kan ikke påvises væsentlige forskelle mellem andel klienter med eller uden problemer med hensyn til oprindelseslandets udvikling eller det geografiske område, personerne stammer fra. Der er heller ikke betydelige forskelle i omfanget af problemer mellem efterkommere, indvandrere og udlændinge uden tilknytning til Danmark.

Samlet vurderet er det knap halvdelen – nemlig 48 pct. – af de indsatte af fremmed etnisk herkomst i 2005, som har givet anledning til en eller anden form for problem for Kriminalforsorgen, mens det i 2000 drejede sig om 38 pct. Desuden er der indikation på, at de, der afstedkommer problemer, gennemgående gør det i større omfang i 2005 end i 2000. Den nævnte absolutte tilvækst i antallet af indsatte af fremmed herkomst vil desuden højst sandsynligt forstærke personalets oplevelse af, at problemer med etniske minoriteter i fængsler og arresthuse er taget til. De mange spørgeskemaer fra fængsler og arresthuse, som minutløst er udfyldt med en omfattende beskrivelse af problemer med den indsatte, vidner om, at i hvert fald dele af personalegruppen oplever meget store problemer med indsatte af fremmed etnisk herkomst. Det kan ikke udelukkes, at en øget kontrolindsats i fængsler og arresthuse kan medvirke til at forstærke indtrykket af voksende problemer med indsatte.

Den tidligere rapport om etniske minoriteter i Kriminalforsorgen omfattende en sammenligning med indsatte med dansk oprindelse. Denne sammenligning viste, at der ikke var større problemer med indsatte af fremmed herkomst end med indsatte af dansk herkomst. En tilsvarende sammenligning har ikke været mulig i denne undersøgelse. Det er derfor uvist, om den tilvækst i omfanget af problemer med indsatte med fremmed baggrund afviger fra udviklingstendenserne for indsatte med dansk baggrund, eller om der på tilsvarende vis har været en vækst i problemer med indsatte af dansk herkomst.